

CONFERÈNCIES
SOBRE
LA UNIVERSITAT
DE BARCELONA

ORGANITZADES PER
L'ASSOCIACIÓ PROFESSIONAL D'ESTUDIANTS
DE DRET
I DONADES EN
L'ATENEU BARCELONÈS

Edició de presentalla,
no posada a la venda

BARCELONA
1935

CONFERÈNCIES
SOBRE
LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

This One:

TW40-X96-FB0Y

CONFERÈNCIES
SOBRE
LA UNIVERSITAT
DE BARCELONA

ORGANITZADES PER
L'ASSOCIACIÓ PROFESSIONAL D'ESTUDIANTS
DE DRET

I DONADES EN
L'ATENEU BARCELONÈS

Edició de presentalla,
no posada a la venda

BARCELONA
1935

ALS ESTUDIANTS DE CATALUNYA

**NO HAVENT POGUT COMPARTIR LA VOSTRA
INICIATIVA PERSONALMENT TAL COM EM DEMANÀREU,
COMPENSO LA MEVA FALLA AMB L'EDICIÓ
D'AQUESTES CONFERÈNCIES, QUE OFERESC BO I
REPETINT-VOS LA MEVA TESI:**

LA UNIVERSITAT HA D'ÉSSER LLIURE.

R PATXOT I JUBERT.

Els actes del 14 de febrer foren radiats. La Conferència segona i les successives no ho pogueren ésser, per no haver-ho permès l'Autoritat.

PARLAMENT INTRODUCTORI
PEL PRESIDENT DE L'ATENEU

PROF. EDUARD FONTSERÈ

(14 febrer 1935)

Quan una comissió de l'Associació Professional d'Estudiants de Dret va proposar a l'Ateneu que es donés aquí un cicle de conferències sobre temes universitaris, la Junta d'aquesta casa va acollir el projecte amb veritable efusió, tant per correspondre a les iniciatives, sempre desinteressades i generoses, dels estudiants, com perquè va entendre que no podia defugir cap dels problemes vitals de la cultura catalana.

La Universitat de Barcelona és un cos malalt, i, com passa amb moltes de les institucions de la nostra terra, la seva malaltia és doble. Arrossega, per un costat, les dificultats que són comunes a totes les universitats espanyoles —i en dir universitats espanyoles em refereixo a les que a Madrid en diuen «universidades de provincias»—. Per un altre costat, pateix la malaltia que li ve de la seva pròpia inquietud, del neguit del país on viu, del seu afany de superació, de les seves aspiracions de progrés i de grandesa; progrés i grandesa que, de tant en tant, quan ja sembla que està a punt d'assolir-los, ve la realitat, la realitat de sempre, i en forma contundent li recorda que no li seran tan fàcils d'aconseguir dins l'ordre de coses present.

A més, els trasbalsos polítics dels darrers dotze anys han sacsejat la nostra Universitat en tanta de manera, que dins d'ella avui tot és dubte i desorientació. Si us en voleu convèncer, pregunteu a les persones que us sembli que han d'estar més informades quines són les normes que avui regeixen la Universitat; pregunteu-los, per exemple, una cosa tan elemental —i tan fonamental— com és ara si l'Estatut d'autonomia de la Universitat és vigent o no és vigent, i cadascú us donarà una resposta diferent, més d'acord amb els seus desigs, i fins potser amb les seves passions, que no pas amb una veritable convicció. Els més sincers us donaran una resposta més desconcertant encara: us diran que, de si l'Estatut de la Universitat és vigent o no és vigent, a hores d'ara ja ningú no en sap res. Entre el professorat, del dubte ha nascut la interpretació personal, l'anatema contra la interpretació del veí, i a la fi, un estat d'esperit que, portant l'eufemisme fins a l'extrem, bé en podem dir de disminució de la cordialitat.

Es en mig d'aquest desori que les associacions escolars catalanes tornen a preocupar-se del camí que caldrà seguir, i demanen el parer dels homes de bona voluntat que puguin il·lustrar-les. El demanen fora del clos universitari, perquè d'allí n'han estat expulsades com a estrangeres indesitjables, i perquè llurs representants oficials han estat foragitats de les reunions dels claustres, on, per cert, no havien donat sinó proves de correcció i de bon sentit: correcció, que provenia del fet mateix d'haver estat substituïda la multitud dels estudiants per organitzacions responsables; bon sentit, que era fruit de la selecció i que sovint revelava, a través de la ingenuïtat dels pocs anys, els homes dirigents de demà.

Jo no em podria permetre la indelicadesa de fer la presentació dels conferencians d'aquest curs, ni tan sols de fer-ne l'elogi. Al moment en què inauguren la seva tasca no em correspon sinó agrair-los que hagin volgut honorar amb la seva paraula la tribuna de l'Ateneu, i expressar l'esperança que les idees que aquí seran exposades projectaran un raig de llum damunt el tèrbol problema de la Universitat de Barcelona i contribuiran a preparar l'opinió del poble i dels governants, perquè quan arribi per a aquesta Universitat l'hora de la crisi decisiva, l'actual període de confusió no resulti haver estat el pròdrom d'un col·lapse sense remei, sinó la fase preliminar, dolorosa, però necessària, d'una esplèndida resurrecció.

El Dr. Puig i Cadafalch té la paraula.

CONFERÈNCIA PRIMERA

PROBLEMES ACTUALS
DE LA UNIVERSITAT CATALANA

PEL

DR. JOSEP PUIG I CADAVALCH

(14 febrer 1935)

Porto, senyors, papers, no per llegir-los, sinó perquè crec que aquesta conferència, dintre la lleugeresa del gènere, ha d'ésser documentada.

Jo començo per preguntar-me: què és una universitat? Ens podem fer aquesta pregunta tots els qui ens hem educat a les universitats d'Espanya. La resposta és difícil. Hom visita una universitat, en veu les instal·lacions, els laboratoris, els edificis, la biblioteca, i fins i tot quan penetra en la intimitat de l'ensenyament no és fàcil de trobar una persona preparada per a comprendre la varietat de ciències que formen una universitat. Cal, per tant, una certa reserva en els judicis, una certa prudència en les afirmacions, perquè es pot dir que tothom desconeix el que és una universitat.

Amb tot, jo tractaré de posar exemples. En les meves anades pel món n'he visitades algunes: Tolosa, Montpeller, París, Bonn, Freiburg, Cornell, Princeton, Bryn Mawr College, Harvard, Bucarest, Cluj, en dues de les quals he actuat un quant temps: a la Universitat de París i a la Universitat de Harvard. A París, abans de la Fundació Cambó, l'any 1925, vaig ésser invitat per la facultat de Lletres per

exposar-hi els resultats de les meves recerques sobre el primer Art romànic a França. A Harvard, l'any següent, vaig exposar-hi durant un semestre els problemes de la geografia i els orígens del primer Art romànic. Les dues sèries de conferències van determinar dos llibres publicats.

He pogut, per tant, en el sector dels meus estudis d'aquestes universitats, conèixer mestres i deixebles, veure biblioteques i entreveure alguna cosa de llurs mètodes. Puc respondre, per tant, a la pregunta dient alguna cosa del que és Harvard i alguna cosa del que és la Universitat de París.

* * *

Harvard admira per les dimensions grandioses de la seva instal·lació i per la intensitat de la seva vida. Té unes 202 hectàrees. Tots sabem el que és una hectàrea; però ho sabrem millor recordant que és aproximadament una illa de la ciutat nova de Barcelona, i que la Universitat de Barcelona no n'ocupa més enllà de 5 ó 6 entre l'Hospital Clínic i l'edifici pròpiament de la Universitat.

Les despeses de Harvard són considerables. No fa molt temps que eren de 270.000.000 de pessetes aproximadament, i llavors tant o més que tot el pressupost d'Instrucció Pública de l'Estat espanyol.

En la seva distribució material conserva la tradició de la Universitat del Renaixement. Hi ha la part d'humanitats, la part de divinitats, on hi ha l'ensenyament de la Teologia. Les discussions teològiques ocupen sovint els seus amfiteatres.

A Harvard s'estudien totes les coses. Ella pot aplicar-se —fins a un cert punt— el lema de la Universitat de Cornell: Una institució on tothom pot instruir-se sobre el que desitja saber.

Harvard té en això una limitació: és una universitat per a homes solament. Les dones hi tenen prohibida l'entrada. Les dones van a l'immediat Radcliffe College, on els professors de Harvard expliquen, o bé mitjançant permisos molt especials, tenen entrada a les càtedres de Harvard.

Ultra les assignatures pròpies de les Facultats, s'hi ensenyen el comerç, l'agricultura, la veterinària, l'arquitectura, i totes les belles arts.

Els qui hagin visitat Harvard recordaran la immensitat del centre principal del Col·legi, que en diuen, on es reuneixen edificis diversos, i la gran biblioteca, que té 2.500.000 volums. Temps enrera aquesta quantitat superava la totalitat de les biblioteques de l'Estat espanyol. Després d'aquesta gran biblioteca central, les nombroses biblioteques especials, de cada centre d'investigació i estudi; museus d'Història natural acumulats en pisos nombrosos d'un immens edifici, on és estudiada aquella ciència sense cap limitació geogràfica; museus d'Etnografia, especialment americana, on és exhibida la Prehistòria de Puerto Rico, de la qual Espanya no tingué coneixement; museus d'Història de l'Art; museus d'Arqueologia, museu de Cultura germànica, edificis destinats a la Filosofia i al Dret, les Facultats usuals a totes les Universitats, a més d'un cert sector d'ensenyament tècnic. Al costat d'això, jardins botànics, l'*Arnold Arboretum a Jamaica Plain*, als afores de Boston. Observatoris astronòmics: el de Harvard

per a l'hemisferi Nord; un altre, el d'Arequipa, al Perú, per a l'hemisferi Sud.

Després d'aquesta grandiosa instal·lació, el petit detall amorós de les coses: la *Phillips Brooks House*, destinada al servei d'assistència de l'estudiant pobre; el petit Museu del Noi, on temporalment s'exposen els ocells que han d'arribar, la història del vestit de la nina, on es conten rondalles: l'escola de les obres socials i de caritat.

Un dia, recorrent aquell immens conjunt de jardins i edificis (veient el pla, si jo el pogués projectar, us semblaria el pla d'una ciutat), vaig penetrar en un edifici que estava destinat a l'estudi dels bolets, amb biblioteca especialitzada, revistes monogràfiques, col·leccions de tota mena, en tota l'extensió que pot tenir aquest estudi. El caràcter de la Universitat de Harvard ultra aquesta riquesa de material i aquesta abundància, és la llibertat i els mitjans d'estudi, amplament i generosament donats a tothom.

Tots sabem que a Europa, quan s'entra en una biblioteca antiga difícilment hom penetra als magatzems. Jo recordo que l'endemà d'arribar a Harvard em van donar dues claus: una que obria el meu despatx i una altra, que obria tots els magatzems de llibres. Únic advertiment: no tornar al seu lloc els llibres que tragués.

Harvard, a més, és un fogar de vida pública i de discussió. Nombrosos clubs la poblen i d'ella surten publicacions diverses. Un gran edifici destinat a la impremta de la Universitat indica el nombre de les seves publicacions. Jo no podria donar una idea del seu llarg catàleg, però penso deixar-ne entreveure la magnitud anant a un sector ben

determinat: el que Harvard ha publicat referent a història de l'art català.

Per exemple, ha publicat la *History of spanish painting*, del professor Post, on una gran part és destinada a la pintura catalana. *Romanesque Mural Painting of Catalonia*, de Kuhn, *Jaume Huguet*, de Rowlan. Deixo de parlar de les obres de Kingsley Porter, ben conegudes entre nosaltres.

Tota aquesta instal·lació material és vivificada per un esperit. El mètode de treball és diferent, sobretot, del tipus antic de la universitat europea. El mètode de reinvenió, el de la comprovació experimental per un mateix dels principis establerts per la teoria; el treball individual actiu substituint el treball passiu del tradicional deixeble que escolta la conferència. Ja fa anys que el president Eliot va dir que el més important progrés americà en el sistema d'ensenyament va ésser el de substituir l'ensenyament col·lectiu per l'ensenyament individual.

Totes les teories estimulants de Roosevelt que ens han vingut d'Amèrica, en llibres i opuscles, hi són practicades. S'hi investiga el més apartat geogràficament, i tenen un nucli important de cultivadors aquelles ciències i aquelles disciplines que semblen menys a propòsit per al nostre concepte usual dels nord-americans. Jo penso ara en l'Acadèmia d'Estudis Medievals, que dedica una part de la seva força econòmica a l'estudi del llatí medieval i publica una de les revistes més interessants d'aquests estudis, i subvenciona, per exemple, els estudis hagiogràfics. Els Bolandistes han viscut durant el temps de penúria de la subvenció de l'Acadèmia Medieval de Harvard. Ella ha estudiat la meravella

de Santiago de Compostela, la catedral de Palma de Mallorca i ara fa excavacions a Cluny.

Harvard és, d'altra part, una institució privada, del tot independent de l'Estat, independent avui de l'Església. Sobre d'ella sols hi ha el Parlament de Massachussets.

Harvard té l'autoritat dels diplomes que acorda en la seva força científica.

Tinc aquí la *Harvard University Gazette*, on es veu la mentalitat especial, la tolerància, la independència d'aquesta mena d'institució. Primerament: llista de conferències; servei que hi haurà a la capella de Harvard; llista de les esglésies cristianes (de confessions diverses) dels voltants, on els membres de Harvard tenen un lloc assenyalat. Entre elles hi ha l'església catòlica.

Després, els acords del Consell: concessió de diplomes de doctor i de batxiller, donats per la seva autoritat, sense ésser legalitzats per cap altre poder que Harvard mateix. El títol de Harvard acompanya un americà tota la seva vida, i és ostentat amb honor a tot arreu. No hi ha ciutat americana que no tingui el Club dels de Harvard. Jo sé de quantes petites dificultats em va treure el nom de professor de Harvard en coses de duanes i de fronteres.

* * *

Al costat d'aquesta universitat americana cal posar la Universitat de París. La Sorbona, una institució ben diferent, és després de la de Bolonya la més antiga d'Europa, i interessa el seu estudi perquè en ella i en les institucions que

la rodegen, resten plasmats en institucions diverses tots els esforços fets a França per transformar la Universitat del segle XIII en la Universitat moderna actual.

I l'examen d'aquestes múltiples institucions és, per altra part, d'un gran ensenyament per a respondre a la pregunta amb què he començat la meva conferència.

El quadre extern de la Sorbona és el d'una universitat on s'ensenyen les facultats usuals europees. En algunes coses penetra en el camp de l'ensenyament tècnic, però no en una extensió tan gran com a les universitats americanes. A cada Facultat les ciències afins s'agrupen en Instituts diversos que formen com grans escoles.

A vegades, col·laboren en un mateix Institut diverses facultats anexas. La Facultat de Dret té els Instituts d'Alts estudis internacionals, d'Estadística i de Criminologia; la de Medicina, els de Medicina colonial i de Medicina legal i Psiquiatria; la de Ciències, els del Ràdium, d'Òptica, de Química aplicada, d'Aerotècnia, de Física del globus, de Biologia marítima; la de Lletres, els Instituts d'Arqueologia, d'Història de l'Art, d'Urbanisme, de Fonètica, de Llengua i Literatura franceses, de Gramàtica i Filologia franceses, de Lingüística, d'Epigrafia grega, de Papirologia, de Geografia, de Geografia colonial, de Psicologia, d'Estudis hispànics, eslaus, xinesos, escandinaus, neohel·lènics, de Filologia romana.

La Sorbona, com tots sabem, va ésser fundada en temps de Sant Lluís, i constituïa, com les universitats medievals, una mena de corporació o de gremi amb tota la força que s'havia irrogat i que li donaven els privilegis reials. En el

segle XVI els esperits oberts del temps discutien el fet que, per exemple, la Sorbona no admetia en l'ensenyament i en l'estudi dels textos sagrats altra llengua que el llatí. Es discutien les seves apreciacions de la Teologia, el cercle tancat dels seus estudis, i homes eminents com Erasme i Guillaume Budé van suggerir a Lluís XIV la idea de transformar la Universitat, creant davant d'ella una altra institució: el Col·legi de França, que fa pocs anys celebrà el seu quart centenari. El Col·legi de França, ben diferent de la Universitat, és una institució docent sense pla. Això del pla d'ensenyament, que tant preocupa els nostres ministres d'Instrucció pública, el Col·legi de França no en té. El quadre d'ensenyament el determina la competència dels homes d'estudi de França. L'ensenyament s'organitza a base d'un professorat eminent que sobresurt en l'estudi d'una matèria qual-sevol. Quan aquesta matèria no entra en els quadres de la Universitat, allà troba el seu lloc. Tampoc dona títols de cap mena.

El Col·legi de França va començar instituint l'ensenyament de llengües, el grec i l'hebreu al costat del llatí, contra la Sorbona. Els professors són elegits sense cap títol, solament per llur reputació científica, i el Col·legi de França, amb aquest règim de llibertat i sense pla, ha donat la seva contribució a la ciència: Ampère, Claude Bernard, Berthelot, Gaston Paris, Maspero, etc., són homes del Col·legi de França. La sèrie fóra inacabable.

Encara, enfront de la Sorbona hi ha una altra institució: l'Escola Normal Superior, aquella Escola Normal Superior que en temps de la Convenció va començar a ésser un lloc

on formar ràpidament mestres de primer ensenyament i d'ensenyament secundari: els nostres cursetistes d'ara.

Aquest intent d'improvisació científica, fracassà fàcilment, però l'Escola va convertir-se en un recer científic, on, al revés dels oradors que sovint omplien les càtedres de la Sorbona, es retiraven els homes que es dedicaven pacientment al treball modest, al voltant d'una taula, guiats per mestres, a l'estudi individual, a la redacció de treballs, al laboratori. A la Normal es forma la part més escollida del professorat de l'ensenyament secundari i ella representa el període de lluita entre l'ensenyament collectiu i l'individual i del treball amagat contra l'exposició brillant.

Avui, substancialment, l'Escola Normal i la Sorbona no tenen mètodes diferents, però durant anys els tingueren. Avui està fosa fins materialment amb la Sorbona. L'Escola Normal Superior ha produït un nombre d'homes del més gran interès. Són fills de l'Escola Normal, entre altres, Taine, Pasteur, Foustel de Coulanges, Camille Julian, i tants altres.

L'Escola Pràctica d'Alts Estudis, que tampoc dona cap títol cotitzable, fou creada per propagar els exercicis pràctics, i és un lloc on la gent aprèn a treballar. Al voltant de la taula, amb un mestre especialitzat, es reuneixen set o vuit persones que s'interessen, per exemple, per estudiar la pintura bizantina, i M. Gabriel Millet, uns dies a la setmana els assessora, els indica bibliografia, amb ell discuteixen les conclusions a què s'arriba, i així, al costat del mestre es formen homes.

No són pas aquests tots els centres d'ensenyament uni-

versitari; caldria citar el Museu d'Història natural, l'Escola nacional de cartes, l'Escola nacional de llengües orientals vives i, encara, la sens fi d'institucions lliures com l'Institut Catòlic de París, la Facultat lliure de teologia protestant, l'Escola lliure de ciències polítiques, l'Escola de legislació professional, l'Escola del notariat, el Col·legi lliure de ciències socials, l'Escola d'alts estudis socials, el Museu social, el Grup d'estudis filosòfics i científics, l'Escola superior d'ensenyament financer, l'Institut Pasteur, les Escoles de dentistes, l'Escola d'Antropologia, l'Institut de Paleontologia humana, l'Institut geogràfic, l'Escola superior d'aeronàutica, de construcció mecànica, etc.

La característica de la Sorbona d'avui és principalment un doctorat difícil. La Universitat de París no escolleix el professorat en les formes usuals entre nosaltres. La Sorbona es nodreix dels homes que sobresurten en la presentació de llurs tesis doctorals, i això porta un nombre gros d'estudiants que senten la necessitat del treball, perquè, formats científicament, durament, podran resistir aquesta prova difícil, i aleshores trobaran oberta llur carrera científica.

Això explica que a París tinguin deixebles tot aquest nombre d'institucions que aquí, avui per avui, trobaríem desertes. Els homes tenen necessitat, després d'haver passat per les càtedres i d'haver sortit de la Universitat, de fer veritables llibres originals exigits pel doctorat, i això no pot fer-se sense un veritable estudi profund que es fa ja al Col·legi de França, ja a l'Escola Normal Superior, ja a l'Escola d'Alts Estudis o assistint durant anys als diversos instituts universitaris.

Avui les lliçons públiques, les conferències, han disminuït, i, en canvi, augmenta el treball de seminari i el treball de direcció dels professors prop dels alumnes. Això es tradueix també en una bibliografia nombrosa.

La Universitat de París no comprendria una activitat científica sense unes publicacions. Tampoc no podem endin-sar-nos en el laberint de tantes publicacions de ciències diverses. Jo seguiré el mateix criteri que he seguit en parlar de la Universitat de Harvard: citar el que ha publicat d'Història de l'Art català.

Indicarem el que ha fet la institució petita que hi ha fundada a l'Institut d'Arts i Arqueologia amb el nom de «Fundació per a l'Art i Civilització de Catalunya», la «Fundació Cambó». Aquesta fundació durant els sis anys que porta d'existència, ha cregut haver de publicar, i ha publicat, sis llibres. *Les Chapiteaux de Sant Cugat del Vallès*, de Baltrusaitis; *La Catalogne à l'époque romane*, estudi de la cultura artística catalana en tots els seus aspectes, resultat de les conferències de l'any 1930. *La peinture catalane à la fin du moyen âge*, conferències del 1931. *L'architecture gothique religieuse en Catalogne, Valence et Baléares*, per M. Pierre Lavedan, recerques personals del director de la fundació. Té en premsa *L'architecture gothique civile en Catalogne*, conferències del 1933. Ha patrocinat i dirigit la publicació de *La Géographie et les origines du premier art roman*, editat per la casa Henri Laurens, a París, traducció de la meua obra publicada per l'Institut d'Estudis Catalans amb concurs de la Institució Patxot.

Tot això vol dir que les dues Universitats es caracterit-

zen pel mètode, que finalment va entrant entre nosaltres, del treball individual objectiu guiat, substituint el discurs per les nombroses publicacions.

* * *

Presentat aquest quadre, crec que estem en condicions de girar la vista a casa nostra i contemplar la Universitat de Barcelona.

Jo voldria avui posar en les meves paraules tota la contenció possible, car està lluny de mi el propòsit de la més lleu ofensa a ningú. Intentaré judicar la vella Universitat pels fets indiscutibles i, abans que tot, demano perdó per totes aquelles injustícies possibles que tenen per causa la dificultat del problema.

Seria injust judicar la vella Universitat de Barcelona per la comparació de la seva estructura externa amb les grans universitats del món que acabo de descriure. Els mitjans econòmics, el medi social on viuen, la força i el poder que les aguanta les fan incomparables. La descripció que he fet ens servirà per a conèixer el que és una Universitat, per a mesurar fins a quin punt ho és l'establiment que a la nostra ciutat difon la ciència oficial.

La Universitat no compleix el seu fi. Penso que estem tots d'acord en aquest judici, àdhuc l'Estat espanyol, en judicar la Universitat espanyola. La Junta d'Ampliació d'Estudis, creada fa anys, no és sinó una institució enfront de la Universitat, per a reformar la Universitat. L'Institut d'Estudis Catalans, dintre dels seus íntims propòsits, també

tingué aquest objectiu. Anys enrera els Estudis universitaris catalans es fundaren per suplir allò de què la Universitat mancava: els estudis de Catalunya.

La nostra Universitat és, en el fons, un fragment d'universitat. Fins ara ha estat una universitat sense doctorat. La universitat espanyola formava una unitat material al cap de la qual era la Universitat de Madrid, que era l'única que podia donar el doctorat. Universitat que no pot donar el doctorat és universitat incompleta. No és una individualitat: és un fragment d'una gran individualitat. Aquesta és per a mi la primera acusació.

Oficialment, la Universitat no s'havia interessat mai per les coses que la voltaven, ni hi havien tingut en compte, els homes que la rodejaven, la seva especial psicologia, la seva llengua. Al contrari. Recordaré uns incidents; fa anys, jo discutia al Parlament sobre les universitats espanyoles, i deia: «...la vostra Universitat...». I el Comte de Romanones em va interrompre: «...no la vostra; la nostra...». Jo vaig poder replicar que la Universitat de Barcelona no era *nostra*: ell mateix havia barrat la porta a la nostra llengua i a la nostra cultura expulsant-ne els Estudis universitaris catalans. Anys després, l'esperit liberal del Comte li féu veure clar la seva errada.

Aquest fet de la Universitat desentenent-se del que la volta té una transcendència científica: vol dir l'home que ha d'interposar alguna cosa entre ell i la realitat. Si en comptes d'estudiar l'art que té immediat n'ha d'estudiar un altre, ha d'interposar-hi un llibre. Jo sé que no parlo de la Universitat d'avui; parlo de la Universitat vella, ben entès.

El fet d'interposar-s'hi un llibre porta a la ciència del llibre substituïnt la ciència de realitats, i el llibre és incapaç de traduir el que és la realitat. El llibre dona a l'home d'estudi una formació típica, una mena d'intelligència especial que barra la porta a aquest fet tan agradable a l'estudiós: la descoberta petita, que prepara per a les descobertes majors; el premi del seu treball. La Universitat de Barcelona, per això, no ha tingut personalitat. Per això corporativament no ha contribuït a la ciència. Jo recordo tots els homes eminents que hi han passat i els rendeixo tot l'homenatge que cal, però aquests homes han fet la ciència fora de llur ensenyament. Milà i Fontanals, que posà els primers fonaments de la història de la literatura catalana; Rubió i Lluch, que ha escrit la història de l'Orient català, no ho han fet pas en llur càtedra d'Història de la Literatura Espanyola, sinó que ho han fet fora de la tasca que oficialment tenien i fins contra la tasca que tenien encomanada. La literatura espanyola és la castellana, i la literatura catalana una modesta excrescència; la Història d'Espanya era la Història de Castella i no la nostra Història, que era com un apèndix molest.

D'altra part, el professor de la universitat clàssica, vella, ha estat obligat fins ara, a la tasca aclaparadora de la conferència pública diària o en dies alterns. La ciència s'ha perdut transformada en eloqüència. Això sol és capaç d'anullar un home en la seva investigació científica. Això té una conseqüència fatal. La Universitat de Barcelona col·lectivament no publica. Si es fes la bibliografia de la Universitat seria una cosa d'un valor relativament reduït. Difícilment l'Anuari que va publicar fa anys es troba citat en

llibres científics. De tesis doctorals no n'ha pogudes fer. Hi haurà, potser, els discursos inaugurals; però tots sabem el que és un discurs d'ocasió. Les Universitats de Tolosa i Montpeller tenen una bibliografia incomparablement més gran. Jo ja sé que hi ha publicacions de la Facultat de Lletres, però tot això és cosa moderna i fins subversiva; jo em refereixo a la Universitat antiga, a la Universitat clàssica que alguns encara propugnen.

No publica ni sent una gran necessitat d'estudi. La prova està en l'aspecte de la Biblioteca Universitària. La Biblioteca Universitària és la Biblioteca del món on hi ha més corcs. Ahir s'estaven traient: avui tornen a campar lliurement sota la salvaguarda de l'Estat. Jo he tingut a la mà llibres minats de tal manera, que eren quasi il·legibles. Llibres corcats vol dir llibres no manejats, llibres no netejats. D'altra part, a la Biblioteca Universitària es pot anar a demanar un manual vulgar sense que hi sigui. Es la mateixa biblioteca dels convents d'ara fa un segle augmentada en quantitats petitíssimes, desproveïda de tota bibliografia moderna.

La vella Universitat és mancada de llocs de treball en moltes de les ciències que professa. Aquesta ha estat la característica de la Universitat espanyola; el professor eloqüent defuig el control de la pràctica. Jo he cursat a Barcelona i a Madrid la llicenciatura i el doctorat en ciències físico-matemàtiques i vaig assistir a quatre o cinc cursos de física; mai no he treballat en un laboratori de física.

La Universitat de Barcelona, després, té el tort de la falta de mitjans econòmics amb què l'Estat l'ha dotada. No

cal fer comparacions amb la Universitat de Harvard. Jo no puc pas fer tampoc comparacions del pressupost total de la Universitat de Madrid amb el de la de Barcelona. Puc fer-ne solament, i així ho comprendran els qui coneixen l'estructura del pressupost de l'Estat, d'unes partides concretes i clares.

Aqueixes partides són del pressupost de l'any 1933.

Personal tècnic complementari.—A Madrid la quantitat destinada és 1.517.500 ptes.; a Barcelona, 190.000 ptes.

Material.—Madrid, 2.175.000 ptes.; Barcelona, 585.000.

Biblioteca.—Madrid, 71.900 ptes.; Barcelona, 31.300.

Despeses diverses.—Madrid, 3.664.000 pessetes; Barcelona, 74.500 ptes.

Obres.—A Madrid es destinen 1.575.000 ptes; a Barcelona, 115.000 ptes.

Sumant aquestes xifres, Madrid té 9.003.400 pessetes i Barcelona, 995.000. Es a dir, Madrid té més de nou vegades el pressupost de la Universitat de Barcelona.

Vull dir que 31.300 ptes. per a la Biblioteca, i en pressupostos anteriors aquesta quantitat era molt inferior, expliquen que allí puguin viure els corcs i que no hi visquin els llibres nous. Expliquen la Biblioteca deficient de la Facultat de Medicina on no és possible la compra de cap llibre.

He començat per dir, i ara ho repetiré, que tot això no em fa desmerèixer el valor d'homes eminents que hi pugui haver i que hi ha a la Universitat: el que em fa veure clarament és la institució com a col·lectivitat que és una universitat arreconada, universitat espanyola, universitat provin-

ciana i en certs aspectes universitat d'assimilació o de colonització.

* * *

Aleshores cal preguntar-se: solució del problema? Tots convindrem, em penso, tots els qui discuteixin aqueixa qüestió, tots els d'un camp o d'un altre, enmig de passions que hi ha sempre entre els homes, tots convindrem que la Universitat ha de reformar-se. Jo no tinc cap autoritat, jo no parlo en interès ni en nom de ningú: parlo tot sol, parlo sense cap més responsabilitat que la meua. Si jo hagués de transformar la Universitat, proposaria una transformació radical. Voldria que la nostra Universitat, sense abandonar cap aspecte de la cultura, sense cap exclusivisme, fos oberta a tothom i a tota mena d'estudis; però fos la Universitat de la cultura catalana.

Enllaçaria després la Universitat clàssica amb les seves Facultats tradicionals, amb les altres institucions científiques de Barcelona. Això tindria l'avantatge immens de facilitar a la Facultat de Ciències, de Farmàcia i de Lletres, principalment, un utilatge riquíssim. Penseu en l'Arqueologia, en la Història de l'Art i en la Història Natural, ensenyades en els nostres museus; en la Física, la Química i la Mecànica, disposant de les grans instal·lacions de la Universitat Industrial.

Posaria la Universitat en contacte amb les necessitats del país i amb les del llicenciat i el doctor, i organitzaria ensenyaments que obrissin, sobretot als estudiants de les Facultats de Lletres i Ciències, altres horitzons diferents

de l'ensenyament mateix. Enllaçaria la Universitat amb la vida pràctica, i tot universitari tindria coneixements per a aplicar la seva ciència. Suprimiria així el pauperisme intel·lectual i obriria camins a tants homes intelligents que avui es migren en l'ensenyament particular.

Tendria, després, que l'ensenyament fos principalment individual, i em posaria com a límit d'aspiració —ja se sap que al límit no s'hi arriba— el professor mut, el professor que no parla. Sobretot suprimiria el professor orador. La conferència perdria importància. El problema de la llengua quedaria així molt reduït. Un delegat del Ministre, d'aquest fet complex no n'ha vist sinó una part mínima: els drets de la colònia castellana. Migrat concepte d'aquests conciudadans que conviuen amb nosaltres. A la Universitat autònoma ha oposat la doble Universitat. Errada contrària a la pau i a l'harmonia. Es això transformar en la guerra entre dues cultures el que havia d'ésser obra de cordialitat i de pau.

Si aquest mal vingués, i jo hagués de resoldre, no crearia una universitat enfront de l'altra, sinó una obra auxiliar de la Universitat, com l'Escola Pràctica d'Alts Estudis, de París, com l'Escola Normal Superior, que formen uns quants deixebles, que els ajuden científicament durant la carrera, que els auxiliem en el doctorat. La Mancomunitat, l'any 1921, havia projectat una institució escolar d'estudis superiors, basada en l'aprofitament dels seus diversos centres de treball i dels seus laboratoris nombrosos, i destinada a auxiliar els qui es proposessin aprofitar per a llur formació l'estudi de la memòria del doctorat. L'estudiant era posat sota la tutela d'un especialista i se li obrien àmpliament les portes de les

Biblioteques i se'l pensionava per a cercar a fora el que no hi hagués a Catalunya.

* * *

Hi ha sobretot dos problemes vitals a resoldre: el de l'elecció de professors i el de la manera de regir la Universitat autònoma.

Sóc absolutament contrari al nomenament per oposició. Quan sento un professor que es vana d'ésser professor per oposició, jo somric. Les oposicions espanyoles ben fetes, quan s'expliquen davant d'un nucli universitari, a París o a Harvard, fan riure. Recordo un comentari de M. Chevalier, director de l'Ensenyament Superior a França, qui em deia: «Elegiu els homes savis per procediments escolars». Cap de les universitats europees no elegeix els professors per mitjà d'aquests exàmens xinesos en què consisteixen les oposicions espanyoles.

A la Universitat francesa, la Facultat de Lletres i la Facultat de Ciències elegeixen llurs professors per nomenament del President de la República, sobre una doble llista presentada pel Consell de la Facultat i per la Secció Permanent del Consell Superior d'Instrucció Pública, i aquesta doble llista es forma pel resultat dels exercicis del doctorat. En general, el primer nomenament és per una universitat de segon ordre.

En altres Facultats hi ha l'agregació, que és un concurs entre doctors. I dels professors agregats en surten després els professors titulars.

A Harvard, a les universitats angleses en general, el

procediment és un altre. Tenia a la vista, un d'aquests dies, una instància d'un professor que aspirava a una càtedra d'Història de l'Art en una universitat d'Anglaterra. L'aspirant comença exposant el que ha estudiat tota la seva vida. No com fariem aquí, que diríem: «He estudiat a la Facultat de Lletres; he seguit tal curs del doctorat». Sinó que: «Tal any vaig treballar amb el professor tal, ajudant-lo en l'edició del seu llibre. Tal altre any vaig investigar tal cosa, sota la direcció del professor tal. Després vaig ésser pensionat per a viatjar per Espanya i vaig passar un any estudiant la regió de Galícia, per exemple Santiago, etc. Vaig residir dos anys a Barcelona, i vaig acudir a l'Institut d'Estudis Catalans». Després d'aquest minucios *curriculum vitae* vénen els llibres que ha publicat, després els articles que ha escrit en diverses revistes, després els homes de ciència de diversos llocs del món que respondrien d'ell si el cas fos necessari. Finalment, certificats d'un cert nombre de professors de vàlua que indiquin llur concepte sobre l'home. Aquests certificats per a nosaltres, meridionals, són interessants. No versen solament sobre l'home científic: versen també sobre el *gentleman*. S'hi parla de l'home social, de l'home de bon tracte, de l'home íntim: amb qui és casat, i es fa una apologia genealògica de la seva senyora. Aquesta informació portada en aquest aspecte dóna generalment una coneixença profunda de l'home, més que uns exercicis improvisats a base d'un manual i davant d'un tribunal, sovint molt competent, però altres vegades no gens. Jo recordo unes oposicions de tècnica ceràmica, en què en el tribunal hi havia la senyora Pardo Bazàn.

Jo elegiria els professors entre els doctors de la mateixa Universitat de Barcelona i els concediria aquest grau per obres presentades, públicament discutides, difícilment acceptades. Exigiria un doctorat no semblant al doctorat usual a Alemanya, sinó semblant al de la Facultat de Lletres i Ciències de París, proporcions guardades; però voldria que el doctorat fos l'últim exercici escolar imposat als homes, i que d'allí vingués l'ascensió a la càtedra. L'entrada fóra en el professorat auxiliar i interí. Obriria després les portes de la Universitat a tots els nostres homes de reputació científica demostrada per llurs publicacions.

Per a transformar la Universitat, un dels sistemes ha estat l'autonomia. I una qüestió apressant és interpretar què és el govern d'una universitat autònoma. Veus aquí com es governa Harvard i com es governa París. Harvard des de l'any 1650, en què va ésser fundat el petit Col·legi de Harvard, es governà per la Corporació, institució de nou persones que, des d'aleshores, ve renovant-se ella mateixa per votació dels seus membres. Això, evidentment, té avantatges i inconvenients. A nosaltres ens ve de seguida un mot: el caciquisme d'uns quants. A Harvard hi ha davant de la Corporació la institució dels inspectors: trenta-dues persones, dues de les quals són el president i el tesorero de la Corporació. Aquestes trenta-dues persones són renovades cinc cada any. Els inspectors controlen la Corporació que és la que administra. Són elegits per tots els qui tenen títol de la Universitat de Harvard. Avui fins pels batxillers, quan tenen cinc anys de títol. Els elegeixen, es pot dir, els antics deixebles de la Universitat, allà tan estimada, on l'amor es

demostra per les donacions múltiples de milions que hi van a parar dels antics deixebles.

Al revés de Harvard, la Sorbona és una institució d'Estat. El ministre hi intervé per mitjà del rector, que és nomenat per decret a proposta seva. El rector és assistit pels inspectors d'Acadèmia. Després d'això, gaudeix d'una ampla autonomia. Cada Facultat elegeix el seu degà, i ella administra els seus interessos, el seu patrimoni especial. El Consell Universitari presidit pel rector, està format per representants de les Facultats, per homes eminents extra-universitaris, per estudiants, tots els quals administren lliurement el patrimoni comú de la Universitat.

Tot i el concepte uniformista i centralitzador que tenim de l'Estat francès, cada Facultat té el seu caràcter, cada doctorat té la seva forma especial.

No cal dir quin quadre tan variat presenten les universitats franceses. Cal un volum per a guiar-se en l'intricat camí de les iniciatives que ha pres cada universitat i dels seus plans d'ensenyament que hi ha adjuntat.

Entre les dues solucions, jo crec en la de l'autonomia; però aquesta exigeix l'existència d'un professorat conscient de la seva enlairada missió. L'autonomia no pot ésser avui a Barcelona el govern de la Universitat per la Universitat mateixa.

Jo voldria que aquestes aspiracions fossin acollides per tots els homes d'estudi en els quals és comú el bon desig de veure realitzar a Barcelona l'ideal d'una Universitat formant i difonent la nostra ciència.

Jo no voldria entrar en cap aspecte de la polèmica viva sobre aquesta qüestió; però cal examinar-la serenament. Potser el Patronat Universitari, que ha tingut encerts (el balanç total, jo crec, li és favorable), va cometre tres errors en la seva constitució: 1^r ésser format purament de professors universitaris; 2^a no donar cap representació a l'elecció; 3^r La manca de representació directa per homes polítics de les entitats que nodreixen la seva hisenda. El règim de la Universitat autònoma hauria de fer-se per mitjà d'un patronat de formació més complexa que la de l'anterior.

Jo crec que per aquest camí, aconsellats per les experiències, puix que som a la segona vegada d'un fracàs d'intent d'autonomia universitària, deixant cadascú una mica d'aquest amor propi i d'aquestes passions que porta la lluita, entreveient la Catalunya futura, pensant en la necessitat espiritual dels nostres fills, en la necessitat urgent d'una universitat que encarni la cultura catalana, venceríem tots els obstacles i arribaríem a realitzar aquest ideal que tants anys somniem. Jo sé per experiència pròpia com aquest aspecte de la vida pública, l'ensenyament, és difícil. El constructor de camins actua sobre pedra i sobre muntanyes. L'organitzador de Sanitat actua davant d'una massa d'homes anònima amb qui no té contacte directe. El qui ha tractat un problema d'ensenyament actua amb homes de passions agudes que tenen la tradició de l'*odium theologicum*. El professor és irritable, el professor sovint no perdona. Caldria sobreposar-nos a l'episodi actual i veure que tenim en la nostra mà fer aquí alguna cosa de civilització i devem i podem fer-la, perquè els nostres homes no són pas diferents dels altres. Racialment

no ens separa res, de la universitat europea: ens en separen problemes de mètode i problemes de voluntat que ens són assequibles, i amb voluntat i amb mètode faríem pels nostres fills la Universitat que els donés la forta cultura a què tenen dret, a què té dret el poble català, i faríem en l'avenir la glòria científica de la nostra pàtria.

CONFERÈNCIA SEGONA

ELS CONGRESSOS UNIVERSITARIS
I L'AUTONOMIA

PEL

PROF. AUGUST PI I SUÑER

(21 febrer 1935)

L'any 1903 es reunia el Primer Congrés Universitari Català. Feia ja molt temps que Catalunya pugnava per la catalanització de la Universitat i s'havien produït diverses i repetides manifestacions d'aquest interès, que responia a la necessitat d'un poble. Hi havia hagut, unes vegades, manifestacions purament acadèmiques, altres vegades manifestacions pacífiques pels carrers, altres vegades els estudiants es manifestaven tumultuosament.

. Jo recordo que quan estudiava. (molts dels qui son aquí presents se'n recordaran així mateix), els estudiants varen fer una magna manifestació que partí de la Universitat, passant pel carrer de les Corts i baixant per la Rambla. Els estudiants cobrien els seus caps amb barretines.

I aquest interès, aquest desig per la Universitat Catalana plasmà per primera vegada en la convocatòria d'un Congrés, que tenia per objecte estudiar la manera com podria arribar a ésser una realitat la catalanització de la Universitat de Barcelona. Aquell Primer Congrés es reuní sota el signe de Torras i Bages, qui en el seu llibre tan conegut «La Tradició Catalana», diu: «El dia que la Universitat sia catalana comen-

carà veritablement la renaixença de Catalunya». Aquest fou el lema del Primer Congrés Universitari Català. Aquell Congrés es desenvolupà enmig d'un gran entusiasme; fou —propi del temps i del fet que encara les coses no havien arribat a la seva maduració— un Congrés bon xic líric i a bastament ingenu, però en ell s'arribà ja a conclusions ben interessants.

Les més ressortints eren: l'afirmació que la Universitat de Barcelona serà la Universitat Catalana: que l'Estat tindrà el deure d'ajudar-la; i ja llavors, fa més de 30 anys, es deia, que els professors, els professors numeraris (catedràtics se'ls anomenava aleshores) podien ésser nomenats per vocació directa i que ho serien sempre així els agregats, mentre els ajudants serien nomenats per oposició.

Comença ja aleshores aquest corrent ben modern que fa que els primers graus de la docència siguin emplenats mitjançant proves que demostrin en la gent jove una vocació i una preparació, mentre que els graus superiors seran atribuïts a aquelles persones que tinguin una història, una obra que garanteixi per a l'esdevenidor l'eficàcia de la seva docència.

Aquestes idees han vingut repetint-se al llarg dels Congressos i d'altres manifestacions que anirem examinant durant aquesta conversa. Foren recollides pel Patronat de la Universitat Autònoma, i és així com es feren els nomenaments de professors, aquests nomenaments que han estat tan agrament criticats pels enemics de la nostra Universitat Autònoma.

Quinze anys més tard, el 1918, es reuní el Segon Congrés Universitari Català i en aquell Congrés ja es digué que s'anava a la creació de la Universitat Autònoma Catalana, i es definia d'una manera ben generosa, cordial i comprensiva el que

havia d'ésser aquest esperit de catalanitat: no un esperit d'exclusivisme, de secessió, de lluita.

Precisament, el ponent de l'art. 32, «Catalanitat de la Universitat» fou un esperit tan ample com el de Francesc Layret. Diu aquest article: «La Universitat ha d'ésser abans que tot l'òrgan propulsor de la cultura catalana; aquesta catalanitat, més que a singularitzar-se, ha de consistir a aportar l'esforç de l'esperit del poble català al patrimoni espiritual de la humanitat».

Es, doncs, un concepte d'integració el que hi ha implícit en la redacció d'aquest article 32; i convé que ho remarcuem, perquè una altra de les acusacions que s'han fet a l'obra del Patronat era precisament que volia fer una Universitat aïllada de tot, un cantó cultural, el qual, en lloc de conviure amicalment i fraternalment amb altres cultures, amb les cultures hispàniques sobretot, fos un baluard des d'on es lluités contra aquelles cultures. Però veiem que l'esperit i l'obra dels homes directors dels afers universitaris amb sentit català, han estat absolutament el contrari del que es vol ara suposar, sovint amb malícia.

Feta aquesta afirmació de la catalanitat de la Universitat i del que ella vol dir, cal també recollir, d'aquell Projecte d'Estatut que resultà de les deliberacions del Segon Congrés Universitari, altres afirmacions que es refereixen a l'organització de la Universitat, repetides reiteradament en el curs d'aquests darrers anys.

M'interessa molt insistir en el fet que es preveien també en aquest Estatut del Segon Congrés Universitari Català diverses menes de professors. En el títol 4.^t: «El personal

docent. Nomenament i separació», i en el seu article 35, es diu: «El personal docent de la Universitat comprèn: 1.ª professors ordinaris o catedràtics; 2.ª professors honoraris; 3.ª professors extraordinaris (són els agregats d'ara); 4.ª professors lliures; 5.ª ajudants de càtedres, seminaris o laboratoris; 6.ª aquelles persones que hagin rebut de les Facultats una especial missió docent».

Heus aquí, doncs, ja en aquest Estatut, totes les menes de professors que constituïren el personal docent de la Universitat. I quan es tracta del nomenament d'aquest personal es diu el següent:

«Article 44: Tot el personal docent serà proposat per la Facultat respectiva i nomenat per acord del Claustre general quan es tracti de Professors o de Lectors, i de la Junta universitària, en els altres casos.

» Article 45: Les Facultats fonamentaran les propostes en l'enumeració dels mèrits del proposat i, especialment, en la dels treballs fets en la matèria pròpia de l'ensenyament que hagués d'estar a son càrrec.

» Article 46: Els Professors ordinaris es nomenaran per vocació directa:

a) d'una persona eminent extrauniversitària que pels seus mèrits extraordinaris se n'hagi fet creditora.

b) d'un Professor extraordinari amb un mínim de cinc anys d'exercici.

» Article 47: Els Professors extraordinaris es nomenaran:

a) per vocació directa de persones de reconeguda competència.

b) per concurs amb oposició supletòria entre els aspirants al càrrec».

Exactament la mateixa forma de nomenament que preveu l'Estatut de la Universitat Autònoma.

«Article 53: Els Lectors obtindran el dret d'explicar per un any, després de l'aprovació d'un treball d'habilitació i de presentar els altres mèrits que posseeixin, podent exigir la Facultat, en cada cas, altres proves de suficiència. La *venia docendi* concedida als Lectors es podrà prorrogar en començar cada any acadèmic».

Per tant, el nomenament de les jerarquies superiors dins del personal docent de la Universitat es farà per vocació directa, i el de les jerarquies inicials, per concurs-oposició.

Del mateix Congrés en resultà també l'afirmació que la Universitat hauria d'ésser autònoma, que a ella escauria la lliure organització dels seus estudis, i —fet d'un gran interès— es preveia la intervenció dels estudiants en el control i en el govern de la Universitat.

Aquest Projecte d'Estatut, aquí el tinc. Fou signat per bon nombre de professors: Alcobé, Algarra, Aranzadi, Barraquer, Bartrina, Bellido, Bosch Gimpera, Caballero, Carreras Artau, Casamada, Fàbrega, Fontserè, Fuset, Mur, Nubiola, Planella, Jaume Peyrí, Pi i Suñer, Riera Villaret, Serra Hunter, Sojo, Esteve Terradas, Torre, Casanovas, Trias de Bes, Trias Pujol (Joaquim).

Després de publicat aquest Estatut, la Junta Permanent del Congrés Universitari Català dirigia un missatge a la Mancomunitat de Catalunya, pel maig del 1918, demanant l'auxili de la Mancomunitat a favor de les conclusions del

Segon Congrés Universitari Català: d'una part, l'auxili material a favor de la Universitat, sobretot en forma de subvencions a aquelles Institucions o a aquelles càtedres que haguessin demostrat una major vitalitat; d'altra part, el suport polític que representava la Mancomunitat, a fi que insistís prop dels poders polítics d'Espanya per tal que l'autonomia de la Universitat de Barcelona fos aviat un fet.

L'any següent, el 17 d'abril del 1919, es produïa un moviment general de les universitats espanyoles, moviment que va concretar-se en el Decret d'Autonomia de Silió, a iniciativa de la Universitat de Madrid, la qual es dirigí a les diferents universitats espanyoles. Llavors tingueren lloc repetides reunions del Claustre General a la nostra Universitat; en la sessió del 17 d'abril del 1919 vaig tenir l'honor de presentar davant del Claustre, com a vot particular, l'Estatut del Segon Congrés Universitari Català, signat per aquells col·legues abans esmentats. Aquest vot particular no va tenir la fortuna de prosperar; va ésser rebutjat per una gran majoria.

Vingué l'Autonomia de Silió, i en relació amb les normes que el Decret imposava, es nomenà la Ponència de la Universitat de Barcelona perquè elaborés el Projecte d'Estatut. Aquesta Ponència es reuní repetides vegades, actuà amb una gran lentitud, suspengué les seves tasques durant els mesos d'estiu, i l'Estatut no arribà a ésser vigent, perquè l'Autonomia de Silió fracassà abans que l'Estatut estigués en disposició d'ésser aplicat.

L'Autonomia de Silió fracassà per falta d'esperit universitari i també per manca de suport econòmic. Nosaltres, en previsió del que resultaria d'aquesta absència

de contingut econòmic de la Universitat, en la sessió del Claustre General del 27 de maig del 1919, vàrem tenir l'honor de proposar que es nomenés una Comissió per a tractar exclusivament de les condicions materials que asseguressin la continuació de la vida universitària.

Aquesta proposició meva va ésser rebutjada, contestant-se'm per boca del Rector que no hi havia per què preveure les condicions materials d'una Universitat que encara estava per organitzar, i que quan s'hagués decidit aquesta organització, ja es veuria com es podria mantenir la Universitat.

Jo, dins de la meva modèstia, considerava que les coses havien de seguir un camí invers, que primer era necessari saber els mitjans amb què comptàvem i que una vegada tinguéssim coneixement de les nostres possibilitats, podríem adaptar la nostra vida i la nostra organització a aquestes condicions.

Tot això s'esdevingué a Catalunya. Parallelament, a la resta d'Espanya es produïa també un moviment en pro de la reforma de la Universitat. Es natural. Es sentien necessitats semblants aquí i allà. Sobretot a partir del desastre de l'any 1898 es féu tangible per tot Espanya el descontentament per la gestió de la Universitat tradicional.

Fa pocs dies, des d'aquesta mateixa tribuna, persona de tanta autoritat i prestigi com el Sr. Puig i Cadafalch, va fer la crítica de la Universitat, de la Universitat espanyola, i específicament de la Universitat de Barcelona, comparant la nostra Universitat amb altres de més sortoses. Aquest endarreriment de la Universitat espanyola és un fet que reconeixien tots els esperits cultes i que prenia ja estat oficial. Així es deia

en el proemi del Decret de Silió, per justificar la concessió de l'Autonomia: «*Las Universidades españolas, de gloriosa historia, que compitieron con las más famosas del mundo en sus días de esplendor, son hoy casi exclusivamente escuelas que habilitan para el ejercicio profesional. El molde uniformista en que el Estado las encuadra y la constante intervención del poder público en la ordenación de su vida no lograron las perfecciones que sin duda se esperaban y sirvieron en cambio para suprimir el espíritu de noble emulación y para matar iniciativas que sólo en el porvenir hallan esperanzas de prevailecimiento*».

Jo crec que aquestes paraules les signariem tots els qui ens trobem aquí presents. En aquest Projecte d'Estatuts es donaven unes normes que devien seguir les Universitats, en redactar cada una el seu Estatut propi. En aquestes normes es repetia una part d'allò que preveien els Estatuts de la Universitat Catalana. Hi hauria catedràtics numeraris, temporals, agregats, extraordinaris i auxiliars (amb diferents noms les mateixes categories, perquè aquestes categories responen a una realitat infrangible). I es preveia així mateix la possibilitat de nomenar per vocació directa fins els mateixos numeraris, i per aquest procediment es nomenarien els professors temporals i els agregats. En canvi, es determinava que el nomenament dels auxiliars es realitzaria per concurs-oposició.

També es pensava en la intervenció dels estudiants en el govern de la Universitat; els estudiants havien d'organitzar-se en associacions professionals, com les avui existents. I es donaven regles que asseguraven la diversitat de les diferents

Universitats, i, sobretot, que possibilitaven que aquestes Universitats elaboressin llurs Estatuts, tenint en compte les indicacions fonamentals del decret.

Aquest moviment havia estat afavorit per diverses assemblees de catedràtics a partir de l'any 1915, reunides unes vegades per iniciativa d'un grup de professors, altres vegades per convocatòria ministerial. En aquestes Assemblees, les mateixes conclusions es repeteixen una i altra vegada. Aquestes conclusions les adoptà el Patronat de la Universitat de Barcelona en proposar a les Facultats respectives l'organització dels estudis. Ja he dit en un altre lloc, i hem repetit els patrons tantes vegades com ha estat necessari, que el Patronat no ha inventat res, que no som els qui el constituïem uns pensadors extravagants i arbitraris, sinó que som uns homes modestos que coneixem en certa manera, perquè l'hem estudiat, el problema universitari, i hem intentat aplicar a la Universitat renaixent de Catalunya aquelles normes que han adquirit prestigi arreu del món.

Altrament, en aquestes Assemblees dels Claustres espanyols es preveu l'escolaritat, que les nostres Facultats, sota el règim del Patronat, varen adoptar; les proves de conjunt; es preveu l'altre fet, tan important, de la restricció del trasllat de matrícula, acabant amb la vergonya dels alumnes viatjants, emigrants d'Universitat a Universitat, que van a cercar els llocs on l'esforç per a aprovar les matèries és menor; s'estableixen les proves d'ingrés a la Universitat, la incrementació de l'ensenyament pràctic i la necessitat d'augmentar el nombre d'ajudants, fins a arribar a un ajudant per cada grup de quaranta alumnes.

S'ha fet al Patronat l'objecció que havia poc menys que dilapidat els fons de la Universitat de Barcelona, perquè havia tingut la mà massa generosa en la constitució de les plantilles de personal auxiliar. Si ara nosaltres portéssim aquí les nostres plantilles, veuríem que el nombre de personal auxiliar previst pel Patronat es troba molt per sota d'aquell auxiliar per cada quaranta alumnes que determinaren, com a necessari, les assemblees de catedràtics espanyols, i és que aquell personal és avui imprescindible.

Després d'això vingué la Dictadura, i durant un temps la Universitat es veié obligada a vida latent; latència, que de totes maneres, no amagava prou bé l'excitació dels esperits de docents i estudiants i la fermentació que es produïa en els medis universitaris. Així, el ministre Callejo, pel maig del 1928, publicà el seu Decret, en què es disposava una autonomia limitadíssima.

El Decret de Callejo donà a la Universitat la personalitat jurídica que li mancava i la capacitat d'administrar els propis recursos, separant les universitats de la fèrria organització burocràtica del Ministeri d'Instrucció Pública. D'altra banda, s'atorgava a les universitats una certa capacitat per a establir un pla propi per a cada una de les Facultats, dins de cada una de les universitats. Es de llavors que ve la cèlebre distinció entre els cursos A, B i C, els cursos mínims, elementals, que han de seguir tots els estudiants per a complir la seva escolaritat obligatòria, els cursos d'ampliació de matèries que han estat estudiades en els cursos A, i els cursos superiors o monogràfics.

Aquesta idea ha estat també recollida ulteriorment i per-

metia una certa elasticitat dintre de la confecció dels plans d'ensenyaments universitaris.

S'extingí la Dictadura i es proposà altra vegada la reforma de la Universitat, que semblava ja inajornable. El ministre Tormo, el 29 de setembre del 1930, publicà el Decret d'una autonomia també limitada, però és d'especial interès la part informativa del Decret. Diu el ministre:

«La reforma universitaria, de vital interés para la Nación, no podrá nunca entenderse realizada por la sola publicación de las disposiciones legales, por acertadas que parezcan. Renovación más honda exige: elaboración del pensamiento renovador, voluntad ganada para las novedades en el ánimo de los docentes y aun de los discípulos, y aun nuevos hábitos a establecer y a ganar también, con las exigencias en tanta parte igualmente esenciales de medios materiales, retribuciones, libros e instrumental científico y locales apropiados.

»Una tal evolución de las Universidades no puede irse logrando sino por ensayos y lecciones de la experiencia. Pero parece preciso, aun con los cambios aparentes de rumbo que ella impone, dejar siempre bien marcada una orientación.

»Al ofrecerla el Real decreto de la autonomía universitaria de 21 de mayo de 1919, que refrendó el Ministro de Instrucción pública y Bellas Artes señor Silió, despertóse inusitada actividad mental colectiva en la labor de los claustros, al elaborar los Estatutos de cada Universidad, cuya implantación, todavía no en sazón acaso, vino a suspenderse, prematuramente también».

En aquest Decret es diu que la Universitat ha d'ésser

absolutament reformada, que a cada Facultat, a cada universitat s'estableixi el particular pla d'estudis, segons les orientacions aleshores vigents (cursos A, B i C). Es dóna la facultat de dividir l'any acadèmic en dos períodes, suposada iniciativa del Patronat; es preveu l'escolaritat obligatòria, la restricció dels trasllats i, per primera vegada, el doctorat a totes les universitats.

El 27 de juny del mateix any, un grup de professors, ja més petit que el que signava el projecte d'Estatuts del Segon Congrés Universitari Català, publicà un manifest considerant els problemes de la Universitat i de la cultura catalana, en què es feien les afirmacions següents:

Necessitat de la reforma. Conveniència de la Universitat Autònoma catalana i única. Solidaritat amb les seleccions espanyoles. Respecte, per tant, per la cultura espanyola. Coordinació de la Universitat de Barcelona amb les institucions d'alta cultura catalana.

Desig, doncs, de constituir la gran Universitat, no la Universitat tancada dins d'un clos i que acaba en l'edifici del carrer de les Corts Catalanes o l'edifici del carrer de Casanova, sinó la Universitat de l'esperit, que abraça totes aquelles institucions sàvies que siguin una garantia dins la Catalunya renaixent, que tinguin un prestigi ben guanyat i que siguin, per tant, un instrument de renovació.

Quan aquests professors signaven aquest manifest creien que ja no es podia retardar més la reforma de la Universitat, per dos motius paral·lels: pels motius genèrics que havien mogut els esperits selectes de Catalunya i de la resta d'Espanya a demanar la reforma de les universitats, i pel fet específic de la

nostra catalanitat, al qual no s'havia volgut adaptar la Universitat de Barcelona.

També se us parlava, avui fa vuit dies, de l'estat de la Universitat espanyola. Ja us he llegit els textos oficials, que no poden ésser sospitosos, dels Decrets redactats per la mà dels ministres respectius, en què es diu de manera ben palesa, que la Universitat espanyola ha d'ésser radicalment transformada. Es aquesta Universitat sense esperit, de càtedres sense fructificar, càtedres per les quals hauran passat potser personalitats eminents, mes sense resultat social. Evidentment, els grans prestigis de la cultura espanyola, de la cultura catalana, han professat a la Universitat; però el fet que aquells grans prestigis fossin universitaris no vol dir que la Universitat fos eficient; molta de la seva obra aquells homes superiors l'han realitzada fora de la Universitat.

La Universitat no tenia esperit. Les condicions materials de la Universitat estaven en relació amb aquesta falta d'esperit. Hem dit moltes vegades com estaven els llòbrecs passadissos, les aules sense llum, els laboratoris indotats, l'absència de seminaris, com estaven envaïts per paràsits de tota mena els llibres de la Biblioteca; tot el que representa d'indiferència i d'incultura —pecat que mai no serà prou purgat— que s'hagin sacrificat els magnífics jardins de la Universitat, fent possible l'edificació d'unes cases al voltant; cases que mai més la Universitat no podrà enderrocar!

S'havia trencat la bibliografia a Catalunya. Teníem realment una magnífica Biblioteca; però aquesta Biblioteca sense catalogar és inútil i és menjar dels corcs. Aquesta Biblioteca és magnífica en obres antigues perquè procedeix sobretot dels

fons bibliogràfics dels vells convents. Després d'aquest fons, ve el desert; arribaven llibres a la Universitat, i ni eren catalogats, ni hi havia un mitjà de formar, almenys, una biblioteca literària espanyola perquè, encara que a la Biblioteca se li encarregà el servei del registre de la propietat intel·lectual, aquests llibres també es perdien com els altres en l'avenç insondable dels soterranis universitaris.

Un exemple: l'Institut de Fisiologia està en relació amb diferents institucions sàvies del món; per exemple, la Institució Rockefeller, que edita publicacions importantíssimes. Jo desitjava instituir un canvi amb la Rockefeller, i varen contestar-me: «Ja tenim el canvi amb la vostra Universitat». I molts dels valuosos volums de la Rockefeller s'han perdut en aquells soterranis foscos i inexplorats.

S'havia trencat la tradició bibliogràfica catalana; no teníem llibres, i l'Institut d'Estudis Catalans fa vint anys donà aquest crit d'angoixa. A conseqüència d'això, es fundà la Biblioteca de Catalunya, i ja n'hem vist l'èxit. Però entre els Convents i l'Institut queda un hiatus d'un segle.

Per això els estudiosos catalans no tenen col·leccions de revistes científiques; se n'han anat adquirint darrerament algunes, però amb grans dificultats, i nosaltres estem en una situació única entre els savis del món, perquè en altres terres els homes d'estudis tenen la sort de trobar una informació bibliogràfica que nosaltres no tenim. Aquest trencament és degut a la falta d'esperit de la Universitat clàssica. Es un problema de gran urgència refer l'esperit universitari i evitar la continuació d'aquests mals.

A més de tot això, se'ns imposava encara l'altre deure: la

catalanització de la Universitat. Ho direm ben alt: la catalanització de la Universitat. Això no és una ofensa per a ningú, encara que molts així vulguin considerar-ho.

Si la Universitat de Catalunya no és catalana es fa un òrgan d'assimilació; considero que és l'òrgan més eficaç d'assimilació. I això ho veié clar aquell rei polític, Felip V, que creà una universitat a la seva imatge, la Universitat de Cervera, que també fracassà, perquè no s'assentava sobre l'esperit d'un poble, però que, amb tot, tingué la mort difícil.

Una Universitat aliena a l'esperit del poble té més força que cap exèrcit d'ocupació. Encara que no es vulgui, encara que els homes que hi visquin no ho volguessin, serà sempre un òrgan de conquesta i d'opressió. I els nostres amics de la resta d'Espanya, els qui hi veuen clar i els qui se senten generosos, no han de voler que la Universitat de Barcelona sigui un instrument de coacció: això seria una vergonya per a la Universitat espanyola.

La Universitat de Catalunya serà, per la força de les coses, una Universitat catalana, o, si no, no serà una Universitat eficaç. Es segur que l'esterilitat de la nostra Universitat tradicional, ultra les causes generals de l'esterilitat de la Universitat espanyola, té per causa específica el seu esperit no català.

Tinguem en compte que, durant molts anys, la llengua catalana ha estat curosament proscrieta de la nostra Universitat.

La Universitat Catalana és un òrgan de Catalunya, i per tant, aquesta Universitat Catalana ha d'ésser pagada per l'Estat espanyol, del qual Catalunya forma part. Heus aquí

una afirmació que cal repetir tantes vegades com sigui necessari, perquè són molts encara, entre nosaltres, els qui ingènuament es deixen agafar en el parany del sofisme, segons el qual la Universitat que mantingui a Catalunya l'Estat espanyol sigui una Universitat no catalana, i que, en canvi, la Universitat Catalana sigui mantinguda pel Govern de Catalunya, tingui aquest Govern la forma que tingui.

La meva afirmació és tan certa i tan certa la conclusió que comporta, que en tots els Estats on existeixen problemes de minories, problemes de cultura i problemes de llengua, les universitats oficials estudien sobretot la cultura de les contrades on radiquen, cosa que no vol dir que el seu esperit no sigui amplament universalista. D'altra part, empren la llengua pròpia d'aquell país. Jo tinc en projecte (possible que el porti a terme, si el tràngol de la vida m'ho permet) l'estudi de la manera com han resolt aquest problema lingüístic aquestes universitats de minories.

Poso exemples a la vostra disposició —n'hi hauria molts més si es volia anar-los a recercar— exemples de casos en què es donaria aquest conflicte, suposant que això fos un conflicte, que no ho és. Així, a la nació, d'una cohesió perfecta, que té una perfecta figura política, on no es podrà dir que hi hagi separatistes, Suïssa, on actuen amb perfecta harmonia els cantons de llengua francesa amb els cantons de llengua alemanya, hi ha universitats franceses i universitats alemanyes, i l'Estat sufraga les despeses de totes. ¿Es que no s'ha presentat el mateix cas a Bèlgica, amb les universitats franceses i les flamenques? I a Txecoslovàquia, on hi ha universitat txeca, universitat alemanya i universitat hongaresa? I a

Iugoeslàvia, amb universitats sèrbies o croates? ¿Es que, per exemple, a Irlanda, fins en els temps de màxima opressió política per part d'Anglaterra, no donaven ensenyaments a les universitats en llengua irlandesa? Al Canadà, exemple de patriotisme, nació perfectament unificada, hi ha universitats angleses i franceses. ¿Es que a la Universitat de Manila, on el poder públic ha estat fins ara dels americans, els professors que es diuen Melo, Rodríguez, Fernàndez, Azañas —que no tenim més que agafar la Minerva i veurem que tots són de nom espanyol— són obligats a professar en llengua anglesa?

Nosaltres ens hem creat un problema que no tenen en cap altre país del món. En els altres països, on les universitats oficials són mantingudes per organitzacions estatals, les universitats empren la llengua del país on estan localitzades, i és natural que així sigui, perquè la Universitat no pot ésser viva si no es nodreix de l'esperit d'aquell país, esperit que no es pot manifestar sinó amb el seu propi verb.

La Universitat no serà forta i fecunda si no es troba arrelada a la terra on radica, a la terra d'on ha de viure.

I vingué la República, el dia 14 d'abril de 1931. Les Corts Constituents aprovaren la Constitució de la República Espanyola. En l'article 50 es diu: «Las regiones autónomas podrán organizar la enseñanza en sus lenguas respectivas, de acuerdo con las facultades que se concedan en sus estatutos. Es obligatorio el estudio de la lengua castellana, y ésta se usará también como instrumento de enseñanza en todos los centros de enseñanza primaria y secundaria de las regiones

autónomas. El Estado podrá mantener o crear en ellas instituciones docentes en todos los grados en la República».

Per tant, l'Estat crearà la Universitat a les regions autònomes que calgui, i serà la Universitat que respongui a les circumstàncies peculiars de cada regió. La Universitat a Catalunya, si el servei d'instrucció pública hagués estat traspassat (quan s'aprovà l'article 50 de la Constitució no estava encara aprovat l'Estatut de Catalunya), hauria funcionat sota la dependència de la Generalitat. Però, havent retingut l'Estat l'ensenyament, era lògic, era just, que la Universitat oficial fos la Universitat Catalana. A més d'aquella Universitat Catalana, en virtut de l'article 50, l'Estat, si li semblava bé, hauria pogut crear una altra universitat de llengua castellana, però sempre després d'haver complert el que prescrivia el primer paràgraf de l'article 50.

S'ha dit repetides vegades per adversaris de l'obra universitària del Patronat que la nostra gestió era anticonstitucional. Ja es veu que tota l'actuació nostra ha estat ajustada a l'article 50 de la Constitució. D'altra part, és natural i de justícia que la Universitat de Catalunya sigui mantinguda amb mitjans que li proporcionï l'organització estatal espanyola. ¿Es, per ventura, que els catalans no contribuïm al manteniment de les altres universitats espanyoles? Mai als catalans, pel fet de contribuir al manteniment de les Universitats de Valladolid, de Sevilla, de Santiago, per exemple, no se'ns ha ocorregut que s'hi hagi d'emprar la llengua catalana. Si contribuïm a les despeses de l'Estat espanyol, és natural que els cabals que reverteixin a Catalunya siguin per

als serveis de Catalunya, i un dels més importants serveis és la Universitat.

Després de la Constitució, es discutí l'Estatut de Catalunya, i el seu article 7 és un article de transacció, és un article de generositat per part nostra, i n'estem ben contents: «Si la Generalidad lo propone, el Gobierno de la República podrá otorgar a la Universidad de Barcelona un régimen autónomo y, en tal caso, se organizará como Universidad única regida por un Patronato que ofrezca a las lenguas y culturas catalana y castellana las garantías exigidas de convivencia, en igualdad de derechos para profesores y alumnos».

Tenim, doncs, la Universitat mixta, la Universitat bilingüe per disposició de l'Estatut. Era aquesta una solució amistosa que podia arranjar moltes coses.

Malgrat la meva afirmació que la Universitat oficial de Catalunya, segons la Constitució, havia d'ésser la Universitat Catalana, he dit repetidament i dic encara (i és possible que no em rectifiqui, malgrat dels ensenyaments de la realitat) que crec que l'esdevenidor de la Universitat de Barcelona és el de la Universitat única i bilingüe. Hi ha una sèrie d'arguments que allargarien massa aquesta conversa i que no és ara el moment de repetir; però fixeu-vos que aquesta solució és la solució de la lleialtat, de la convivència, de l'amor fraternal; i la mateixa generositat, la mateixa lleialtat que tingueren els representants nostres a les Corts Constituents, quan va ésser votat l'article 7 de l'Estatut de Catalunya, l'han tinguda els patrons en organitzar el règim de Patronat i la vida de la Universitat durant l'any anterior, cosa que tants, aquí i fora d'aquí, no han volgut reconèixer. Hem creat

la Universitat sota el règim de Patronat que preveu l'Estatut de Catalunya, i heus aquí com començà la trista història que ha acabat amb el gran desastre que viu en aquestes hores la Universitat de Barcelona.

S'ha dit pels nostres adversaris que el règim de Patronat era una tirania, una dictadura, que la nostra no era la Universitat autònoma. La possibilitat de què, dins del procés de l'autonomia, s'hagués de passar forçosament per un règim de Patronat, jo ja l'afirmava en una conferència que el 23 de desembre de 1918 vaig donar en aquest Ateneu, sota el títol de «L'Autonomia de Catalunya i la Universitat»:

«Una vegada obtinguda la delegació de l'ensenyament, el Govern de Catalunya, amb tota severitat, hauria de revisar les valors de la nostra terra. El dia que es constitueixi la Universitat, Catalunya ha de conèixer la capacitat dels homes que hi hagi dintre de la Universitat i també dels de fora d'ella, però que deuriem integrar-s'hi, pel bé i per la vida de la Universitat.

»A l'igual del que succeeix avui dia gairebé pertot arreu, la Universitat de Catalunya ha d'acceptar les valors culturals alienes i cridar-les a ella. La Universitat no ha d'ésser un clos tancat. Ha d'existir un professorat universitari, oficial, perquè és necessari tenir garantia que totes les branques de l'ensenyament seran donades per persones que hagin demostrat tenir-ne competència: la Universitat deu garantir un mínim en la producció i en la difusió de cultura. Però això assegurat, tot aquell home que sigui capaç de donar una ensenyança ha d'ésser col·locat en condicions d'utilitat. Cal aprofitar totes les energies, prèvia garantia de la serietat de

l'esforç i de la voluntat de les vocacions. Es així com la Universitat arriba a compenetrar-se amb un poble, amb la totalitat del cos social!

» Al Govern de Catalunya li correspondrà una tasca difícil i delicada: organitzar i garantir l'evaluació delicadíssima de les forces intel·lectuals nostres, de les valors personals, de les possibilitats pedagògiques del professorat, de l'activitat d'homes i corporacions; haurà de fer possible la selecció justa i severa exercida per aquells qui, havent donat proves de llurs solvències morals i intel·lectuals, siguin dignes de la confiança de tot un poble i d'assolir-ne la responsabilitat.

» I quan certes branques del coneixement no estiguin representades en la nostra terra amb la necessària competència, cridarem homes de fora Catalunya, o de fora d'Espanya, que es trobin en les degudes condicions i donin el màxim de garantia. Aspirem, amb l'autonomia de Catalunya, a l'autonomia integral, amb tota la impaciència del nostre cor català. Però l'autonomia, que vol dir llibertat plena, deu ésser ensems ferma de disciplina i d'ordre, de competència i de serietat. Cal reorganitzar, cal renovar, aprofitant el bo de dins i de fora, tot el que tingui una valor positiva; però cal separar inexorablement els falsos prestigis, la ganga d'ignorància i d'improvisació, d'arribisme i de pedanteria. A l'un costat els bons i a l'altre els dolents, siguin com siguin, vinguin d'on vinguin, actuïn de la manera que actuïn, tinguin avui el poder que tinguin. En l'organització de l'ensenyança superior, serà, potser, necessari, ja constituït el Govern autònom català, passar per un període d'una mena de tutela intel·ligent i honorada, capaç de separar el que sigui positiu, de l'aparença i

artifici. Aquest poder delicadíssim ens l'imaginem exercit, no per un sol home, sinó per una collectivitat, de rectitud i competència reconegudes per tothom, compost d'elements intra i extrauniversitaris amb les necessàries garanties, ja una vegada reconstruïda la Universitat.

» Organitzada, viva, la Universitat catalana, aquella que respongui als nostres anhels, aquella que satisfaci les esperances del poble, quan puguem dir que tenim la nostra Universitat, la Universitat de Catalunya, llavors serà arribada l'hora que aquesta Universitat sàpiga fer l'ús degut de les funcions que se li deleguin. Universitat digna de regir-se ella mateixa, plenament autònoma i a la qual atribuirem capacitats que realment tindrà. Catalunya estarà garantida que la seva Universitat serà digna de la seva llibertat, de la seva autonomia.

» No volem l'autonomia universitària partint de l'estat actual. Les universitats espanyoles malmetrien la seva autonomia, fent-la pastura del més perillós caciquisme. No volem l'autonomia de la nostra Universitat per aquesta mida general, sinó partint, com a condició primera, de l'obtenció de l'autonomia integral de Catalunya!».

Això mateix és el que pensàvem tots els qui constituïem el Patronat de la Universitat Autònoma. Era la nostra convicció que, per a fer revivre una Universitat, especialment tan faltada d'esperit com la nostra, és imprescindible passar per aquell període de tutela, durant el qual s'invoquin totes les col·laboracions. El Patronat acceptava ple de goig les iniciatives alienes per a posar en marxa la màquina complicada i difícil de la Universitat Autònoma. I,

una vegada haguéssim tingut l'evidència que la Universitat assegurava el seu esdevenidor a aixopluc de les contingències de la vida i de les fluctuacions de la política, hauria anat es-vaint-se de mica en mica aqueixa acció del Patronat, i s'hauria arribat així a la plenitud de les funcions autònomes de la Universitat de Catalunya.

Aquesta era la idea del Patronat de la Universitat de Barcelona. No s'ha volgut creure així; nosaltres no hi tenim cap culpa! Hi ha exemples d'Universitats molt vives que perduren i viuen molt bé sota el règim de Patronat. Puig i Cadafalch recordava l'exemple de la Universitat de Harvard que viu sota aquest règim des de l'any 1600. Segurament el nostre Patronat no hauria durat 300 anys...

El Patronat lluità contra una part important del cos social. Hagué de lluitar contra els pares, que veien dificultats els estudis dels seus fills, a qui consideraven obligats a proves més severes, pel fet d'haver de sofrir uns exàmens d'ingrés per a ésser acceptats a la Universitat. Hagué de lluitar contra els estudiants lliures, els anomenats estudiants lliures, que veien acabades les seves fantàstiques cavalcades dins d'una universitat i entre totes les universitats espanyoles. Hagué de lluitar contra interessos particulars d'alguns que aspiraven a la docència, com es demostrà per l'oposició que feren algunes Associacions professionals a l'obra del Patronat, i, finalment, contra la falta d'assistència i, més encara, contra l'oposició de bon nombre de col·legues. Quaranta-dos catedràtics numeraris de la Universitat de Barcelona es dirigiren al Patronat, exposant unes aspiracions que el Patronat, per la llei de la seva fundació, no

podia satisfer; fer-ho estava fora de les possibilitats del Patronat. I es dirigien al Patronat dient-nos coses tan profundament injustes per a nosaltres, els homes que, plens del més gran entusiasme, lluitàvem contra totes les dificultats i procuràvem portar a bon terme la nau que començava a fer aigua, que encara és l'hora que no m'he pogut explicar els motius d'aquella fúria.

Se'ns deia que la gestió del Patronat era perjudicial a la bona marxa de la Universitat i a l'esdevenidor de la cultura de Catalunya. El Patronat contestà, amb consideració, amb cordialitat, a aquest document dels quaranta-dos catedràtics; però aquesta cordialitat i aquesta consideració no foren apreciades, i la campanya contra el Patronat s'anà afermant cada vegada més. El Patronat considerava que tenia raó i que el temps diria el patriotisme de la seva actuació i la generositat de la seva obra. El Patronat es mantenia comptant solament amb dos suports: el Govern de la Generalitat —que ara he de fer constar, una vegada més, que es conduí sempre de la manera més lleial i més entusiasta en pro de la Universitat de Barcelona i del Patronat— i els estudiants. El Govern de Catalunya i els estudiants en general eren els dos pilars sobre els quals s'assentava el pont, que començava a trepidar, del règim d'Autonomia de la Universitat de Barcelona.

Malgrat totes les dificultats, el Patronat hauria seguit la seva via i s'hauria mantingut contra els obstacles. Nosaltres teníem l'esperança que hauríem arribat a constituir la nova Universitat de Catalunya i que hauríem portat a l'autonomia plena la Universitat de Catalunya. Però els fets i els

fats són superiors a les previsions dels homes. En la nit del 6 d'octubre s'esfondrà la Generalitat. ¿I què li havia de passar a la Universitat Autònoma? Una tragèdia, que culminà amb l'empresonament de quatre dels nostres estimats companys i amb la dissolució del Patronat per ordre del ministre d'Instrucció Pública, qui expulsà del seu càrrec no sols els patrons nomenats pel Govern de la República Espanyola, sinó també els patrons nomenats pel Govern de la Generalitat de Catalunya. Foren empresonats quatre companys, entre ells el President del Patronat i el Rector de la Universitat. Crec que això és greu! Doncs bé, de la Universitat no en sortí cap clam de protesta, no sortí ni un plany ni una paraula de confortació per aquells qui eren detinguts, eren portats a un vaixell i potser exposats a una condemna severa. I ara, després de tot això, ens trobem dins d'un règim transitori més!

No he de fer la crítica d'aquest règim transitori. No és el moment i segurament fóra inútil intentar aquesta crítica. Nosaltres volem ésser optimistes malgrat tot. Si no es sentí la veu dels nostres col·legues de docència quan foren detinguts els membres del Patronat; sí que en sortiren dels rengles dels estudiants. I els estudiants són encara amb nosaltres i és per les joventuts generoses, il·lusionades i prometedores, que esperem encara dies d'esplendor per a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Jo no sé el que passarà. Jo no sé on desembocarà aquest règim. Però jo vull ésser entusiasta una vegada més. Si res més no, hem aconseguit una cosa fonamental: que el problema universitari sotragui les masses i que hagi esde-

vingut un problema de passió i un problema de poble. Ja no són tan sols uns senyors darrera d'unes taules, en unes càtedres o llegint en un seminari, els qui s'interessen pel problema universitari, sinó que és el poble; les preocupacions universitàries entren dintre de les preocupacions del poble. I avui ja no es podrà resoldre cap problema polític a Catalunya, que no es resolgui prèviament el problema de la Universitat. Heus aquí el triomf en aquests temps adversos.

Concretament, ¿què esdevindrà aquest règim d'avui? No ho sabem. Potser fracassaran per un temps les nostres aspiracions. Jo no ho vull creure, però sigui el que sigui el nostre destí, els companys del Patronat, donats a la tasca amb tota vocació, haurem viscut un any de bells somnis; i aquests somnis, ells per si sols, són la justificació d'una vida. Demés, ens quedarà ja per sempre la satisfacció del deure complert, i això no es paga amb res en el món; és la gran recompensa per a aquells que són fidels al seu esperit.

I, per sobre de tot, senyors i amics, mantindrem per a l'esdevenidor una infrangible esperança.

Per això creiem, i afirmem, que, malgrat totes les dificultats, totes les adversitats i tots els obstacles, tindrem, a la fi, la Universitat Autònoma de Catalunya.

CONFERÈNCIA TERCERA

EL PROBLEMA CULTURAL DE CATALUNYA
I LA SEVA SITUACIÓ JURÍDICA

PEL

SR. JOAN ESTELRICH

(9 març 1935)

Fa exactament una setmana que en aquesta mateixa hora i a l'Ateneu de Madrid, jo pronunciava una conferència en la qual tractava d'exposar les inquietuds dels catalans que ens preocupem per les coses de la cultura i, més concretament, de la cultura a Catalunya, davant els conflictes existents; conflictes, i no ja sols problemes, que els homes polítics haurien almenys d'intentar resoldre.

De molts anys —d'ençà de les primeres intervencions del catalanisme polític en les activitats parlamentàries— que se'ns fa el retret que nosaltres parlem d'una manera aquí i d'una manera diferent a Madrid. Per desmentir un cop més el retret, començaré per dir exactament aquí el que vaig dir allà com a conclusió de la meva conferència. Heus-ho aquí:

Convé que nosaltres, tant els polítics com els obrers de l'esperit, siguem en tot moment, i en aquest moment potser més que mai, absolutament sincers; que ens diguem amb tota franquesa quins són els nostres neguits i les nostres preocupacions. Doncs bé: el nostre sentiment, fonamentat en fets, és que nosaltres, a Catalunya, passem una tongada de

persecució. Aquesta persecució es manifesta en distints ordres de l'activitat política, de l'activitat cultural, de l'activitat administrativa.

Alguns dels parlamentaris catalans, en el Congrés, —i en conferències: ahir mateix, per exemple, en el Palau de la Música Catalana, el Sr. Ventosa— han exposat alguns d'aquests greuges i amenaces que sofrim actualment i que pertiquen a la nostra vida econòmica, administrativa i política; als quals cal afegir, sobretot, els que reben les institucions de cultura. Aquests atacs prenen tot l'aspecte d'una represàlia relacionada amb els fets del dia 6 d'octubre.

He sostingut sovint, i per això sóc antirevolucionari, que tota revolució deixa sempre un poble afeblit enfront de l'exterior. La revolta del 6 d'octubre deixà, evidentment, els catalans afeblits davant la resta d'Espanya. El conjunt de la revolució del 6 d'octubre va deixar Espanya afeblida, evidentment, davant dels altres països.

Aquesta meva constatació, diguem-ne d'un esperit conservador, no intenta ni de lluny justificar la represàlia. D'altra banda, aquesta represàlia és purament pretext: tots estem perfectament convençuts que si s'hagués revoltat el comandant de Marina de Càdiç, o tal destacament de Cartagena, o el capità general de Valladolid, o qualsevol persona investida d'autoritat al davant d'un servei públic o d'una institució, no s'haurien pres represàlies contra tals serveis o institucions; i menys encara, en qualsevol altre indret de la Península (Astúries per exemple), la revolta no hauria estat pretext per a atacar les institucions pedagògiques d'aquella província, regió o territori.

Com a conseqüència del 6 d'octubre, les Corts prengueren l'acord de suspendre l'efectivitat de certes funcions autonòmiques consignades en l'Estatut de Catalunya. El tema de la meua conversa d'aquest vespre no és escatir el nostre criteri de partit; que, d'altra banda, ja coneixeu, respecte a la llei malastruga del 2 de gener d'enguany: només diré, atenint-me a l'opinió dels homes més responsables del meu partit —la qual crec que coincideix amb la de grans masses catalanistes— que tal suspensió de funcions autonòmiques essencials no era de dret, ni existien motius per a votar-la, ni, sobretot, era convenient, a causa dels greus problemes que planteja per a l'esdevenidor. Hi ha tanmateix un text legal —il·legítim si voleu— votat per les Corts de la República. Però, després s'han produït uns fets, han estat dictades disposicions de caràcter ministerial, la majoria de les quals, vexatòries per a la vida civil i espiritual de Catalunya, van encara més enllà de la llei del 2 de gener.

Es natural que l'atac contra les institucions pedagògiques hagi afectat totes les que, depenent en tot o en part del Poder central, gaudien d'una generosa cooperació de les nostres corporacions públiques. Són, com recordeu, el Patronat Universitari, els Patronats Escolars de Barcelona, els Instituts-Escoles, l'Escola Normal, els Consells de Primer i Segon Ensenyament. Ja, en altres llocs, he exposat les característiques, la transcendència, la importància, dels greuges inferits a aquestes institucions: per tant, no he d'insistir.

Constatem, només, que s'endevina una ofensiva contra Catalunya que toca els seus interessos més generals, que afecta les manifestacions més vitals de la nostra terra.

Aquests atacs s'han fet com a represàlia: el 6 d'octubre n'ha estat el pretext. Alguns, però, ja s'anunciaven ministerialment abans del 6 d'octubre.

Es almenys curiós que nosaltres hàgim de prendre la defensa d'aquestes institucions pedagògiques que a Catalunya depenen del Poder central. Els qui seguiren les tasques de les Corts quan en el mes de juny de l'any passat discutíem els Pressupostos d'Instrucció Pública, recordaran potser les angúnies que patírem. Fou impossible la defensa, de cara al país, de les institucions pedagògiques que a Catalunya depenen del Ministeri d'Instrucció Pública. Era inútil allegar textos; inútil observar que totes aquestes institucions actuen dintre de la legalitat constitucional; inútil advertir que res, en llur actuació pedagògica i tècnica, no contradeia les normes i la legislació central. L'ambient d'hostilitat era tan dens que ni tan sols el ministre d'Instrucció Pública, senyor Villalobos, va gosar fer la defensa de les susdites institucions, les quals intervenia o podia intervenir i de les quals tenia la responsabilitat.

* * *

Anem ara al tema concret de la conferència d'aquest vespre: el problema cultural de Catalunya i la seva situació jurídica. Aquesta situació jurídica és gairebé una hipòtesi doctrinal, no sols perquè estan suspeses funcions essencials de l'Estatut d'Autonomia, sinó perquè ja és habitual que estigui en suspens la pròpia Constitució de la República, per on perd la major part de la seva eficàcia. Els afeccionats a esta-

dístiques registren, en efecte, que la Constitució de la República Espanyola, en els tres anys i escaig que té d'existència, només ha estat vigent, simultàniament en la plenitud o totalitat del territori de la República, escassament una vintena de dies.

Examinem els textos. Hi ha, de bell antuvi, una declaració de caràcter doctrinari i general: l'article 48 de la Constitució de la República Espanyola:

«El servicio de la cultura es atribución esencial del Estado, y lo prestará mediante instituciones educativas enlazadas por el sistema de la escuela unificada.

»La enseñanza primaria será gratuita y obligatoria.

»Los maestros, profesores y catedráticos de la enseñanza oficial son funcionarios públicos. La libertad de la cátedra queda reconocida y garantizada.

»La República legislará en el sentido de facilitar a los españoles económicamente necesitados el acceso a todos los grados de enseñanza, a fin de que no se halle condicionado más que por la aptitud y la vocación.

»La enseñanza será laica, hará del trabajo el eje de su actividad metodológica y se inspirará en ideales de solidaridad humana.

»Se reconoce a las Iglesias el derecho, sujeto a inspección del Estado, de enseñar sus respectivas doctrinas en sus propios establecimientos».

A més, la situació jurídica de les activitats culturals en relació amb l'Estat estan fixades en la Constitució en els articles següents, 49 i 50. L'article 49 diu:

«La expedición de títulos académicos y profesionales

corresponde exclusivamente al Estado, que establecerá las pruebas y requisitos necesarios para obtenerlos aun en los casos en que los certificados de estudios procedan de centros de enseñanza de las regiones autónomas. Una ley de Instrucción pública determinará la edad escolar para cada grado, la duración de los periodos de escolaridad, el contenido de los planes pedagógicos y las condiciones en que se podrá autorizar la enseñanza en los establecimientos privados».

L'article 50 preveu el règim de les regions autònomes i diu:

«Las regiones autónomas podrán organizar la enseñanza en sus lenguas respectivas, de acuerdo con las facultades que se concedan en sus Estatutos. Es obligatorio el estudio de la lengua castellana, y ésta se usará también como instrumento de enseñanza en todos los centros de instrucción primaria y secundaria de las regiones autónomas. El Estado podrá mantener o crear en ellas instituciones docentes de todos los grados en el idioma oficial de la República.

»El Estado ejercerá la suprema inspección en todo el territorio nacional para asegurar el cumplimiento de las disposiciones contenidas en este artículo y en los dos anteriores.

»El Estado atenderá a la expansión cultural de España estableciendo delegaciones y centros de estudio y enseñanza en el extranjero y preferentemente en los países hispanoamericanos».

Fins aquí la Constitució. Què passà després en elaborar-se l'Estatut de Catalunya? A l'Estatut de Catalunya només

hi ha un article, el 7^è, el famós i malaurat article 7^è, que afecta les qüestions de cultura. Diu:

«La Generalitat de Catalunya podrà crear i sostenir els Centres d'ensenyament en tots els graus i ordres que cregui oportuns, sempre subjectant-se a allò que disposa l'article 50 de la Constitució, amb independència de les institucions docents i culturals de l'Estat, i amb els recursos de la hisenda de la Generalitat, dotada per aquest Estatut.

»La Generalitat s'encarregarà dels Serveis de Belles Arts, Museus, Biblioteques, Conservació de Monuments i Arxius, exceptuat el de la Corona d'Aragó.

»Si la Generalitat ho proposa, el Govern de la República podrà atorgar a la Universitat de Barcelona un règim d'autonomia. En aquest cas s'organitzarà com a Universitat única, regida per un Patronat que ofereixi a les llengües i a les cultures castellana i catalana les garanties recíproques de convivència amb igualtat de drets per a professors i alumnes.

»Les proves i els requisits que, de conformitat amb l'article 49 de la Constitució, estableixi l'Estat per a l'expedició de títols, regiran amb caràcter general per a tots els alumnes procedents dels establiments docents de l'Estat i de la Generalitat».

* * *

Ara bé: fixem algunes posicions de caràcter doctrinal i previ.

Primerament: no em plau la definició de la cultura com a servei de l'Estat. No em plau perquè dona lloc —com ha

succeït durant el bienni, com succeirà i succeeix ja ara amb tendència contrària— a entendre la cultura, la qual per a la burocràcia és senzillament Instrucció Pública, no com a servei obligatori per a l'Estat, sinó com a sinònim de monopoli de l'Estat. La nostra concepció de la cultura com a activitat lliure de l'esperit està en oberta contradicció amb aquestes interpretacions.

A les Constituents, i sempre, he propugnat que la cultura fos considerada com a activitat lliure. L'Estat —aquesta República liberal, integral, i potser integral per liberalisme— davant del fet de les cultures diverses té l'obligació de donar a totes garanties de lliure desplegament.

Aquesta teoria concorda amb els postulats doctrinals del catalanisme. El nostre ressorgiment prova que la cultura o bé és espontània expressió de l'esperit, dels individus o de la col·lectivitat, o bé no és res; que o bé la cultura respon a un estat de consciència individual o col·lectiva, o bé és cosa externa, sense efectivitat en la vida espiritual. La cultura no ha de prescindir, però pot prescindir, de la protecció de l'Estat; àdhuc s'enforteix lluitant, com nosaltres hem lluitat sempre, contra les incurances, si no vexacions, de l'Estat, oblidats i hostil.

El servei de la cultura implica, doncs, per a començar, la necessitat de garanties per a la llibertat de consciència. Tot intent, per part de l'Estat, central o regional, d'abassegar o d'intervenir en la major part de les activitats culturals d'un poble, porta, com a conseqüència, burocratització, inquietud a les consciències i, en definitiva, noses a la lliure respiració de l'esperit.

A Catalunya, la cultura, àdhuc només com a transmissió de coneixements, és a dir, com a ensenyament, regularment només s'és desplegada amb eficient entusiasme fora dels burocratismes de l'Estat central. En efecte: seríem el poble més inculte de tots els pobles hispànics, i un dels més incultes del món, si, al costat de la minsa activitat oficial en matèria de cultura i d'ensenyament, no hi hagués hagut una esponentosa florida d'institucions de tota mena i de tots graus, les quals han tingut cura d'intensificar la instrucció i estimular la creació cultural.

Ara bé: els textos constitucionals ¿s'oposaven al lliure desplegament de la cultura catalana? Evidentment, no. He fet observacions de caràcter doctrinal, però el text de la Constitució de l'any 1931 no s'oposa, en principi, interpretat com cal, al més ample desplegament de les institucions culturals a Catalunya.

Els obstacles—cas paradoxal— varen venir amb l'Estatut. L'Estatut és, pel que afecta l'ensenyament i la cultura, limitatiu de les possibilitats que oferia la Constitució. Cal retenir aquesta constatació bàsica.

Hi ha un descens entre el text de la Constitució i el text de l'Estatut. Les Constituents declaraven Catalunya regió autònoma, però en matèria de cultura no aplicaven el principi autonòmic. Heus aquí la gran paradoxa. ¿Quina hauria estat l'aplicació del principi autonòmic al fet de la declaració de Catalunya com a regió autònoma? Si hi havia d'haver autonomia en l'aspecte cultural, la instauració i aplicació d'aquesta autonomia només podia ésser la transferència al poder regional de totes aquelles funcions i tots aquells serveis

de cultura que abans del reconeixement de la regió autònoma realitzava en aquesta l'Estat. No fou així; i d'aquí vénen els obstacles i els conflictes que tots patim, l'Estat central i nosaltres.

¿Es que no hi havia per part nostra un criteri quant a l'aplicació del principi autonòmic en matèria cultural dintre de Catalunya?

Repasseu la documentació doctrinal i pràctica del catalanisme. Veureu que sempre —i aquí hi ha persones il·lustres que ho corroboren amb l'actuació de tota llur vida— hi ha hagut una preocupació persistent, bàsica, íntima, plena de fe i d'entusiasme: era la reforma cultural, projecció de la voluntat dels catalans envers una realització plàstica de l'esperit del catalanisme, de l'esperit d'autonomia. Justament la característica essencial del moviment catalanista, allò que el diferencia o el remarca per comparança amb d'altres moviments del mateix caràcter polític arreu del món, ha estat de tenir, com a aspiració que corona totes les altres, l'aspiració de realitzar Catalunya en una ampla i entusiàstica ascensió cultural.

No eren sols teories. Adduíem proves. El catalanisme, amb les institucions que havia pogut crear en els anys en què havia predominat dintre certs aspectes de la vida col·lectiva, política, de Catalunya, s'havia manifestat sempre com a moviment supremament cultural. Les seves institucions educatives havien arribat a ésser, dintre la relativitat d'aquestes valoracions, modèliques per a la resta d'Espanya.

Era lícit de pensar, doncs, que en el moment en què vingués l'autonomia seria impossible que no s'apliqués en ma-

tèria cultural. Ens disposàvem a ésser generosos, a oblidar molts greuges, a aplicar el màxim liberalisme en l'organització cultural de la Catalunya autònoma. Aplicariem el nostre criteri de catalanistes, de liberals, de ciutadans disposats a unir el nostre destí cívic al de la resta dels pobles hispànics.

Com a catalanistes, no podíem voler altra cosa sinó tota la Instrucció Pública, tot el servei de Cultura en mans del poder regional, o, més ben dit, garantits per la llibertat catalana.

Com a liberals, nosaltres no tolerariem que els qui habiten Catalunya no tenint com a llengua nativa la nostra haguessin de patir, ells, forasters, el que tantes generacions de catalans han hagut de patir a casa pròpia. Per tant, el mateix poder català havia de garantir a tots els ciutadans de Catalunya que volguessin ésser instruïts en la pròpia llengua materna castellana l'existència d'Institucions pedagògiques de 1.er i 2.^{on} ensenyament en castellà; naturalment, en les mateixes proporcions, segons les estadístiques demogràfiques, en què les tinguessin els catalans.

A la Universitat, a les institucions d'ensenyament superior, no hi podia haver problema de llengua; perquè en les escoles catalanes s'ensenyaria, millor del que s'havia ensenyat fins ara, el castellà, i en les castelles caldria ensenyar també el català. Tothom tindria accés a l'ensenyament universitari i superior coneixent i parlant les dues llengües.

En fi, civilment, per voluntat, ens integràvem dintre el conjunt dels pobles hispànics, representat per la República. La República declarava com a llengua oficial la castellana, de

gran prestigi històric i amb grans possibilitats d'esdevenidor. Adhuc per sentiment espontani de solidaritat cívica era lícit desitjar un bon coneixement, a la nostra terra, del castellà i de la cultura castellana.

Heus aquí els punts d'albir polítics. Venien encara els netament pedagògics, espirituals. Teníem tot un programa de reforma cultural. La Mancomunitat només l'havia pogut emprendre en alguns sectors. La necessitat de la reforma cultural no és sols problema nostre: és problema general a la Península. El senten homes d'extrema dreta, com Sàinz Rodríguez, i homes d'extrema esquerra, com Fernando de los Ríos. El sentim nosaltres, catalanistes, amb la mateixa exigència d'organicitat. En efecte: tots estem d'acord que qualsevol programa, aquí o allà, ha d'ésser orgànic.

El nostre programa orgànic anava i va més enllà dels que hom formula a la resta de la Península. Els altres programes es limiten a una visió del que podria fer un Ministeri, reformat, d'Instrucció Pública a Espanya. Nosaltres, fills del catalanisme, moviment popular i creacionista, no sols havíem de considerar les possibilitats d'un Ministeri d'Instrucció Pública catalana, sinó tots els aspectes d'educació general i d'estímul a la creació.

Per això el nostre programa s'havia d'enriquir amb tot un sistema d'organitzacions que tendís a afavorir la creació de noves valors espirituals.

Ensems havia de venir el gran somni irrealitzat de Prat de la Riba: una Institució d'educació general, un sistema d'iniciatives per a desplegar i elevar —dit en llenguatge de la postguerra— la cultura de les masses. Ens fem la il·lusió

que en el nostre país hi ha ciutadans, quan, evidentment, no n'hi ha, o n'hi ha en mínima quantitat. Tenim electors; no ciutadans. I la major part de la massa d'electors no està en condicions, per manca d'informació i de criteri, per a judicar sobre el que van a votar. Cal transformar-los, per la cultura, d'electors ignars en ciutadans conscients. Però el problema és encara molt més vast. Amb sistema democràtic o sense, és deure humà curar de la cultura i sensibilització de les multituds utilitzant els recursos que la tècnica moderna ens ofereix: el cinema, la ràdio i el paper escrit (biblioteques, llibres, revistes).

No és el moment —no tindria temps— d'explicar el nostre programa d'ensenyament en tots els graus. Per l'esperit coincideix amb el criteri de les primeres mentalitats espanyoles. Cap conflicte fonamental, per aquest costat.

En definitiva: estàvem preparats, com en cap altra cosa, per a exercir brillantment l'autonomia en matèria cultural, i fou aquesta l'única reivindicació essencial en què no obtinguérem res.

No s'aplicà el principi d'autonomia. L'Estat es reservà el servei de la cultura.

Ni sols aplicà les normes jurídiques per a les minories nacionals. Tots sabeu el modest abast d'aquests principis que s'apliquen a les poblacions mesclades i als territoris ocupats per una població distinta, per llengua, raça o religió, de la majoria de la població de l'Estat. Aquest Estat, que d'altra banda pot ésser perfectament centralista, garanteix a les poblacions minoritàries la possessió d'institucions de cultura en la llengua pròpia d'elles, regides per elles i pagades per

l'Estat en la mateixa proporció que atén les de la majoria del país.

Romanguérem ben lluny d'aquesta solució. Després, ni sols hom volgué acudir a la descentralització administrativa. Tots els ministres d'Instrucció Pública que han tingut una certa preocupació real per les qüestions del Ministeri s'han adonat de l'aspecte especial que prenien, per a ells, les disposicions referents a Catalunya. Tanmateix, per una certa oposició burocràtica, no hi ha hagut fins ara procediment per a poder endegar, dintre del Ministeri, els problemes d'Instrucció Pública que pertoquen a Catalunya i que depenen del Poder central. Apareix la necessitat per al Ministeri d'actuar i administrar a Catalunya en forma singular. Ni la Constitució ni l'Estatut no ho priven.

Hom féu un petit assaig amb els Consells de Primer i Segon Ensenyament. Dè bell antuvi ja partiren les investides dels interessos creats. Aquests Instituts, que són excessivament amables en matèria d'exàmens d'alumnes lliures; aquests professors, que exploten intensivament el llibre de text; heus aquí alguns elements d'on partien protestes. Aquests interessos creats, immorals, que ja provocaren la fúria de ministres com Salvador de Madariaga, s'oposen a tota reforma que millorés l'ensenyament en no permetre, per una inspecció directa i pròxima, el que tolera el Ministeri llunyà.

L'Estat, a fi de comptes, s'ha atrinxerat en el més estricte centralisme. Pero l'Estat declarà Catalunya regió autònoma; de fet, doncs, la seva funció cultural a Catalunya —perdoneu-me la paraula, que si a algú vexa és a nosaltres— pren un aspecte colonial.

En efecte: per als anticatalanistes culturals, a Catalunya la funció de l'Estat és aquesta. Importants personatges sostenen que l'Estat ha de defensar aquí una determinada cultura espanyola contra una altra cultura indígena, aprofitant a tal fi l'escola, les institucions de segon ensenyament, la Universitat. L'objectiu és uniformar culturalment la gent nostra extirpant les nostres característiques nacionals i dotant-nos —diuen— d'un superior instrument de cultura que ens elevi de la nostra condició natural.

Per això, encara que sàpiga greu, considerada la realitat i els arguments anticatalans, hem de deduir, per força, que l'Estat s'ha atrinxerat en un centralisme intransigent i uniformista que pren a Catalunya l'aspecte de política colonial, i, cal afegir, d'estil assimilista, sense ni sols el desig d'estudiar i comprendre la cultura autòctona de la colònia.

Són persones responsables les que parlen de la necessitat de defensar la cultura castellana a Catalunya. No posen gaire esment en l'atrocitat que això significa des del punt d'albir espiritual, cultural, polític. El catalanisme ha estat la força propulsora d'una renaixença. S'ha preocupat de restaurar i de crear. No ha combatut cap valor espiritual autèntica. Ha estat segur que la pròpia renaixença no feia mal a ningú, i menys a les cultures germanes. Ha volgut persuadir-se que la pròpia decadència havia estat una malaltia interna, i no el resultat d'una política imposada per la coacció de la força.

Si ara se'ns parla de la defensa d'una cultura castellana que es sent isolada, expulsada d'un país on s'havia arribat a assentar, llavors hom confessa que ha existit una política

opressora i que hom no vol renunciar als resultats de l'opressió. Llavors cau tot el nostre daler generós. I cauen també per terra les nostres concepcions de cultura com a convivència de civilització, com a norma contrària a les tècniques de la desnacionalització. Llavors no sabem on som, si no és al caire de la catàstrofe inevitable.

Però jo dic —sobretot als amics castellans— no sols que és temerari, sinó absurd i contrari als fets, presentar els problemes de l'ensenyament a Catalunya, del primari a l'universitari, com la necessitat de defensar una cultura que es sent expulsada.

Mai, mai, la cultura castellana, l'autèntica, la històrica i l'actual; mai, res que porti una substància espiritual exposada en castellà o venint de gent castellana, no ha tingut acollença tan franca, oberta, cordial, profunda, comprensiva, per dir-ho en dos mots, tan intel·ligent i amorosa, com la que avui reten les nostres seleccions i les nostres masses a les valors de la cultura castellana.

* * *

Resumim. Conseqüència de la situació establerta: el Poder regional pot crear i mantenir, com qualsevol ciutadà particular, les institucions culturals que vulgui; però no li són fornits els mitjans per a sostenir-les. L'Estat central, que ha pres com a propi el servei de la cultura, comença per ignorar la cultura catalana, i, quant a les institucions en castellà, les que ell pren sota la seva custòdia, les desatén o

no les incrementa a Catalunya com a la resta d'Espanya.

En efecte: el Ministeri d'Instrucció Pública, mentre, per exemple, intensifica a Madrid els seus serveis i fa pujar, per tant, el clima cultural del centre del país, pel que afecta Catalunya, on s'ha volgut reservar aquests serveis, els desatén; i, naturalment, si nosaltres no prenguéssim les mesures oportunes contribuiríem a fer cada dia menys densa la vida cultural de la nostra terra.

No són, senyores i senyors, senzilles disquisicions o impressions vagues. Aquí porto estudis, dades, estadístiques, anàlisis dels pressupostos de l'Estat que les confirmen.

Com que no hi ha temps per a detallar, esmentaré només algunes dades.

Ja sé que totes les comparacions són odioses: singularment la comparació entre Madrid i Barcelona. A mi em molesta infinitament. Però existeixen aspectes en què la identitat entre les dues poblacions és manifesta. Tenen, per exemple, semblant densitat demogràfica i, per tant, les mateixes necessitats en hospitals. ¿Per què, doncs, 700.000 pessetes per a les clíniques dels hospitals de Madrid i 360.000 pessetes per a les de Barcelona? I de la Universitat? Amb les mateixes Facultats, 9 milions de dotacions per a Madrid i 900.000 pessetes per a Barcelona. Heus aquí el detall comparatiu (1).

Hi ha, per exemple, en el pressupost, 2.250.000 pessetes per a la Junta de Conservació del Tresor Artístic. Es necessari salvar, restaurar el Monestir de Poblet: ¿Recordarà la

(1) Vegeu l'apèndix.

Junta que existeix aquest monument històric, meravella d'art i escriptorial d'una dinastia que va regnar durant sis segles?

Aquí tenim el pressupost. En un dels capítols es consigna el pla de *cultura* nacional. I precisament de les consignacions d'aquests grans plans no arriba res a Catalunya. De la Junta d'Adquisicions de Llibres —excellent en la seva composició i orientacions— solament ens arriben petitíssimes quantitats per a la Universitat i Instituts. La Junta d'Ampliació d'Estudis, la qual mereix tots els nostres respectes i defenses entusiàstiques, amb les seves 1,700.000 pessetes, ignora, per bé que sols oficialment, que hi ha cultura i investigació a Catalunya. L'esmentat pla nacional de cultura, al qual són consagrats 25 milions de pessetes cada any, és pràcticament gairebé inexistent a Catalunya.

Una altra dada que és curiós de conèixer, puix que s'ha parlat tant contra el Patronat Escolar de Barcelona. Heus aquí la diferència entre la manera de tractar el problema de les construccions escolars aquí i fora de Catalunya: els edificis escolars de Barcelona, els 25 grups escolars, han estat construïts i són sostinguts pel Municipi de Barcelona; en canvi, les Corts, no fa sis mesos, varen votar un crèdit de més de 25 milions cada any, durant tres anualitats, per a construir els grups escolars de València.

El pressupost d'Instrucció Pública ha crescut en aquests darrers anys; no ha crescut en idèntica proporció per a Catalunya.

Hi ha capitals, províncies i regions senceres d'Espanya en què tota l'activitat cultural es nodreix econòmicament de

l'Estat. A Catalunya viu de l'Estat solament una part de la Instrucció pública. Els estudis superiors, les estudis tècnics, la investigació, les escoles professionals, les de belles arts, els conservatoris, els museus, els instituts femenins, les escoles per a adults, les comercials, les residències d'estudiants, les revistes científiques, les acadèmies, els centres de lectura, les biblioteques, els assaigs de cultura per a les masses, tot, senyores i senyors, és sostingut, bé per la iniciativa particular, bé per les associacions privades, bé per les corporacions públiques regionals o municipals. Això mateix, a Madrid, per exemple, en diverses regions d'Espanya, és sostingut exclusivament per l'Estat, amb els diners de tots els contribuents, àdhuc els catalans, que són dels que paguen més a Europa.

Ultra la indotació quantitativa, hi ha la indotació qualitativa.

Hi ha recel, desdeny, irritació per tot el que es refereix a Catalunya, sobretot en aquestes matèries culturals, tant si es tracta de l'esforç particular o col·lectiu dels catalans com de la mateixa gestió cultural de l'Estat espanyol a Catalunya. No sóc jo sols qui ho diu: recentment era aquesta la mateixa conclusió, segons notícies que tenim, de l'informe, tan famós com clandestí, que el Sr. Prieto Bances va fer sobre la situació de l'ensenyament a Catalunya. Sobre això un il·lustre universitari, el Sr. Américo Castro, que coneix els nostres problemes, per haver-los viscuts aquí com a membre del Patronat, i que si dimití del seu càrrec, no fou pas per fervor catalanista, ha expressat explícitament el seu dolor en un paràgraf de l'article *Cuestión de palabras*,

publicat a *El Sol* del 4 de novembre de l'any passat. Diu el següent: «No sería, en efecto, imposible reunir huestes de «patriotas» para hacer el paso en Cataluña o Vasconia; pero estoy seguro que no se hallará nadie capaz de establecer una biblioteca de verdad en San Sebastián —la que hay es ficticia, aunque aparatosa— o establecimientos de enseñanza en Cataluña, que se hicieran respetar y estimar junto a los de la Generalidad. Porque lo que el Estado unitario dejó en Barcelona, es mejor no decirlo. Realmente, la Generalidad no ha tenido que devanarse mucho los sesos para hacer algo menos malo».

I així és la realitat. Compareu, per exemple, els grups escolars del Municipi de Barcelona amb les escoles de primera ensenyança de l'Estat; compareu, per exemple, les biblioteques populars creades per la Mancomunitat de Catalunya i les que crea actualment la Caixa de Pensions, i no podreu fer-ho amb les de l'Estat, perquè no hi ha cap biblioteca popular de l'Estat a Catalunya; compareu també, si voleu, les institucions de cultura femenina a Barcelona, com la que dirigeix la senyora vídua de Verdaguer, i tampoc no podreu comparar, perquè no hi ha, ni a Catalunya ni en cap localitat d'Espanya, institucions de l'Estat semblants; compareu la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans amb el que era —els incunables podrint-se— la Biblioteca Universitària de Barcelona, la Biblioteca de l'Estat. Per què continuar? Aquestes comparacions us diran moltes coses que semblen inexplicables.

Conclusió: el nostre Poder regional no té recursos per a incrementar la cultura perquè no se li fa cap transferència,

cap traspàs, per a aquest fi. L'Estat se'ls reserva, però no els aplica a Catalunya en la proporció deguda. I, com us dic, sense les corporacions populars, o les fundacions privades, o les associacions que sostenen escoles, Catalunya seria un país prodigiosament inculte.

* * *

I anem ara al problema universitari. Com he recordat, la Universitat Mixta fou l'única concessió cultural que ens feren les Constituents. I tanmateix estava molt per sota del que permetia la Constitució. El Dr. Pi i Suñer en la seva conferència, tan documentada, dintre aquest curs, ja va remarcar aquest fet recordant, que «en la Constitució es preveu que la Universitat de Barcelona serà catalana. L'organitzarà la Generalitat, però constituirà un servei traspassat, amb la consignació corresponent. Si a més l'Estat considera convenient que hi hagi a Catalunya una Universitat castellana *podrà sostenir-la*. Aquesta és una solució justa i la que es dona en molts països polilingües: les Universitats oficials empen la llengua del lloc on radiquen».

No repetiré la disquisició del Dr. P. i Suñer sobre la matèria. Es evident —dit sigui de passada— que en la Constitució es preveia que la Universitat de Barcelona seria catalana, perquè hom deia que «las regiones podrán organizar», i evidentment, aquí, l'organitzaria la Generalitat; i, és clar, que havia de constituir un servei traspassat amb la consignació corresponent, és a dir, que la matèria cultural era portada dintre del sistema dels principis autònoms, en

el mateix pla en què eren col·locats els altres serveis. I que, a més d'això, si l'Estat considerava que no n'hi havia prou amb una Universitat traspassada, en podria fer una altra, sostinguda per l'Estat. Hom diu, en efecte, concretament, que «podrà sostenen-la».

L'article 7^è de l'Estatut —que els catalans no votaren— inaugurava un règim de Patronat, en el qual intervindrien per igual la Generalitat i l'Estat, la nostra Conselleria de Cultura i el Ministeri d'Instrucció Pública. Deixo de banda les discussions a l'entorn del Patronat, per a remarcar les dues finalitats perseguides: integració de la ciència catalana dintre la Universitat i millora interna dels Estudis. I afegeixo que ha procedit sempre dintre la legalitat.

Dintre de la Universitat, ja en temps de la seva instal·lació a Cervera, hi ha hagut grans figures de la ciència catalana, com Finestres en èpoques de decadència, com Milà i Fontanals en èpoques de restauració, com tants d'altres aquí presents, en èpoques de creació novella. Però malgrat aquests exemples gloriosos, la ciència del nostre país era absent, extramurs de la Universitat. I la prova n'era que la ciència era elaborada fora i que calia crear d'altres institucions, separades de la Universitat oficial, per a organitzar la investigació científica. Aquest intent d'integrar dintre de la Universitat l'esforç cultural més representatiu de Catalunya m'apar lloable i magnífic.

La segona part de la tasca, la intenció de reformar la Universitat, de superar la d'abans, d'exalçar la nostra Universitat a capdavantera de la reforma universitària

d'Espanya, és una prova de coratge cívic, sense temença als perills inevitables. De fet —ho corroboren declaracions del professor Garcia Morente i de l'ex-ministre Villalobos—, algunes mesures preses pel Patronat havien estat ja aconsellades per uns i àdhuc aplicades per altres; foren imitades per altres Universitats d'Espanya i, concretament, en la Universitat de Madrid; en l'examen que feia el Sr. Garcia Morente de la nova facultat de Filosofia i Lletres de Madrid, remarcava aquests avantatges de la reforma coincidents amb mesures preses a Barcelona:

«Primero.—Se suprimen los exámenes por asignaturas. El estudiante se examinaba antes veinte o treinta veces en el curso de los años de carrera. Ahora, se examinará dos veces. Esta es una innovación importantísima. Claro está que estos dos exámenes son de conjunto.

»Segundo.—Se eliminan absolutamente los programas y se destierra el memorismo infantil de preguntas y respuestas infantiles. Se pide al alumno una formación auténtica y personal, no el embotellamiento de un cuestionario. Los exámenes por escrito acaban con las contingencias de suerte y memorismo.

»Tercero.—Se concede libertad al alumno para que haga su plan de estudios y para la elección de sus profesores. A mi entender esto es un mérito del proyecto extraordinario.

»Cuarto.—Se establece una gran variedad de especializaciones dentro de cada Facultad».

* * *

Després del 6 d'octubre, els propòsits que ja hi havia troben fàcil pretext i el Patronat és dissolt. Ara la Universitat travessa un període caòtic. Fa pocs dies demanaven a Madrid, al Sr. Dualde, si hi havia efervescència a la Universitat de Barcelona. Respongué que no tenia coneixença que els estudiants prepararessin cap vaga. El sentit de l'efervescència és encara aquest, a les altures. Certament hi ha efervescència entre professors i estudiants per la preocupació que tots tenen de l'esdevenidor de la Universitat. Aquesta efervescència actual —palesada en aquestes conferències a l'Ateneu sobre temes universitaris— és un bell símptoma. El que fóra trist seria que no hi hagués efervescència.

Volem, aquí, sintetitzar el nostre pensament sobre el problema universitari. Temps enrera hi hem consagrat mants articles i estudis; a Unió Catalana, en les seves primeries, fou un dels temes d'examen preferits; recentment n'he parlat, documentalment, en la meva conferència a l'Ateneu de Madrid. La crítica de l'article setè de l'Estatut es troba ja en el meu fascicle *L'Autonomia en perill* (novembre del 1932). No insistiré, per tant, en el detall de les meves argumentacions i aniré només a les conclusions.

¿Quines eixides es presenten al problema universitari? Teòricament, tots els que se n'han preocupat a fons, en presenten quatre: I. Universitat catalana única; II. Universitat centralista única; III. Dues Universitats, catalana i castellana; IV. Universitat mixta.

I. La Universitat catalana única, amb els drets i prerogatives de tota Universitat completa i digna, és l'aspiració del catalanisme. S'hi oposa, però, la legalitat d'avui. ¿La

podria o la voldria sostenir, l'Estat? ¿Traspassaria l'Estat els mitjans necessaris al poder regional? ¿Podrien sostenir-la els catalans amb mitjans extraordinaris? Insistim: dintre la legalitat constitucional i estatutària aquest ideal no és possible. D'altra banda, suscita a Madrid la màxima hostilitat. Estic segur que, si en comptes de la Universitat Mixta haguéssim obtingut la Universitat catalana, i aquesta funcionés eficientment, ara hauria estat tancada per ordre governativa sota pretext d'ésser «un foco de separatismo». Segons *El Debate* del 7 de març corrent, el que nosaltres volem és «un foco separatista, un centro de discordia, una especie de sociedad política»; és a dir, «prostituir la cultura»; és a dir, «esa Universidad catalanista, hechura de su odio a España, establecida con exclusividad para martirio de los españoles que vivan en Cataluña, y ¡costeada por el Estado, es decir, por todos los españoles!» —frase almenys excessiva, perquè totes les altres Universitats són pagades també per tots els espanyols, inclosos, per tant, els catalans. Naturalment, «el sueño de una Universidad antiespañola costeada con los recursos de todo el país, jamás será realizable».

Molt serenament demanem a *El Debate* d'on ha tret aquesta imatge terrorífica de la Universitat Catalana. Qui la defensa? Qui en fa la propaganda? Quins professors? Quins polítics? En cap de les estructuracions projectades no serà fàcil que hi trobi indicis separatistes. Tota la gent responsable diu: Universitat Catalana, però no Universitat Catalanista. ¿Què entenem, doncs, per Universitat Catalana? Senzillament, Universitat bona. Res de xovinisme ni exclusió.

Volem dir, contràriament, Universitat lliure, amb plenitud de facultats, transmissora de ciència i laboratori de treball, acollidora però exigent. Els professors castellans hi serien cridats i honorats. Els estudiants castellans atesos com els catalans. Els estudis hispànics hi serien practicats. Així ha estat previst en els projectes d'Universitat Catalana. Així era considerada la nostra Universitat, en les Memòries d'Unió Catalana, els anys 1929 i 1930. Així deia l'article vuitè de l'Estatut de la Universitat de Barcelona aprovat pel Consell de Cultura de la Generalitat, l'any 1931, quan esperàvem que en l'Estatut d'autonomia se'ns concediria també aquesta en matèria cultural: «Els professors de llengua castellana tenen el dret d'usar la llengua llur en tots els actes acadèmics. El mateix dret es reconeix als alumnes que es troben en el cas anterior». Hom havia ofert garanties al castellà, espontàniament, sense pressions ni coaccions, quan crèiem possible la Universitat Catalana. Hom no oblidava la tradició hispanista de Barcelona; la possibilitat que la nostra ciutat esdevingués un centre d'estudis hispànics, com he propugnat ja fa alguns anys; el fet de tenir aquí la primera biblioteca cervàntica del món. Prosseguint per aquesta ruta, el Patronat dissolt estava a punt d'instituir un Seminari d'Estudis Hispànics, dirigit per il·lustres professors castellans.

La Universitat Catalana no és possible en la situació actual; però en cap cas seria la que pinta *El Debate*. Si el seu corresponsal es troba present aquí, li prego que no deixi de comunicar-ho al seu diari.

II. Tornar a la Universitat única, centralista, provin-

ciana, simple expendedoría de títols. Han passat ja massa coses, i tal retorn em sembla materialment impossible. Fóra un cop fatal a la cultura; perquè no temem la cultura: temem la ignorància sistematitzada i imposada. Fóra un motiu més de descrèdit de l'Estat central a Catalunya. Fóra mantenir vivíssima una causa de protesta.

Hi ha catalanistes que, de bona fe, acceptarien aquesta situació, cercant compensacions per altre costat. Josep Pijoan ho ha sostingut. Deixem —ve a dir, en un article de *La Vanguardia* del 2 de desembre passat— la Universitat burocràtica de banda, i instituïm, pel nostre costat, Fundacions, Seminaris, Laboratoris, Instituts d'Investigació, i sostinguem-los amb l'esforç de les corporacions populars i dels particulars.

Confesso que l'article de Pijoan, *acaso una solución sobre la Universidad doliente*, em féu meditar. Pijoan esmentava els instituts d'investigació o *Research* que podríem crear: un Institut de Biologia; un de Física, Química i Matemàtiques; un de Ciències Socials, Administració i Estadística; un de Dret i Codificació, i, tal volta, un Institut Superior de Comerç. Com a Institut d'Història i Arqueologia, ja hi ha el d'Estudis Catalans. Per reforçar la seva tesi inhibitoria Pijoan recordava un precedent: quan projectaven, amb Prat de la Riba, la creació de l'Institut, els entrà la temptació de transformar, penetrant-hi, les Acadèmies oficials. Segons Prat, era possible d'atreure's les Acadèmies. Pijoan diu que desenganyà Prat, fent-li veure que l'energia que empraren en la tasca de l'Institut s'hauria consumit en intrigues per a nomenar nous acadèmics i en disputes amb

una minoria recalcitrant. Aquestes reflexions de Pijoan són útils: denuncien els obstacles; però jo crec que ell envesteix un altre problema, també a considerar i del qual també ens hem ocupat sovint: el de l'organització de la investigació científica a Catalunya. Jo he sostingut, en escrits i en el Parlament, que gran part de la investigació científica ha d'organitzar-se fora de la Universitat, en relació amb ella, però independent d'ella. Això no vol dir, però, desentendre's de la Universitat que té, ultra les finalitats de la investigació, d'altres finalitats. La teoria de Josep Pijoan m'apar una extrema renúncia: renúncia a l'obligació que té l'Estat de dotar la cultura a Catalunya; renúncia a la Universitat, on es formen els docents i es recluta el personal que continuarà l'esforç científic. Ara bé, posats a considerar el costat útil de les coses: si reeixíssim a tenir una Universitat pròpia o una bona Universitat Mixta, la tesi de Pijoan seria una solució complementària; si no reeixíssim, seria una solució suplementària.

III. Dues Universitats, la catalana i la castellana, la lliure i la de l'Estat. Renuncio a repetir l'argumentació contra la coexistència de dos sistemes d'ensenyament públic. Es consagrar una pugna, que fóra un niu de conflictes. La competència ideològica establiria una lluita moral, de conseqüències polítiques desastroses. La competència per a atreure's els estudiants podria portar a un burocratisme i a una facilitat pitjors que els de la Universitat provinciana. Aquesta solució és preconitzada per molts elements de Madrid: els uns de bona fe, com el Sr. Prieto Bances; els altres amb la intenció d'enfondir les discòrdies i portar la desfeta dintre la vida

cultural de Catalunya. Es almenys curiós i simptomàtic que siguin partidaris de les dues Universitats els nostres adversaris més irreconciliables. Això sí: segons ells, la Universitat Catalana hauria d'ésser mantinguda pels catalans, i l'altra per l'Estat, és a dir, per tots, àdhuc els catalans. Talment ho expressava sota la rúbrica *Temas políticos* el *Diario de Madrid*, que s'ha significat per la seva fòbia intel·lectual contra nosaltres. «Nosotros pedimos simplemente que cese esa monstruosidad insostenible, esa simulación perniciosa; y que el Estado recobre la facultad constitucional de mantener en Cataluña su Universidad propia, en castellano, sin perjuicio de que exista —como también permite la Constitución— una Universidad catalana, mantenida por Cataluña. El Estado necesita todos sus medios para emplearlos en el fomento de su enseñanza, que harto poco desarrollada está todavía». I encara afegia: «El restablecimiento de la Universidad del Estado en Cataluña es acaso más importante que la reversión de los servicios de orden público».

IV. Resta la Universitat Mixta. Apar, dintre la situació actual, encara que difícil, l'única solució possible, i, encara que no del tot satisfactòria, l'única solució aconsellable. ¿Volem dir, amb això, retorn pur i simple al règim anterior al 6 d'octubre? No. Res no es repeteix: per força, tota nova situació ha d'ésser diferent. Pot canviar el sistema; pot modificar-se l'elecció de patrons; poden tenir-se en compte observacions assenyades i crítiques justes. Jo no tinc la pretensió pedant de portar una solució a la butxaca. Si hi havia defectes constitucionals, si n'hi havia de funcionals, que siguin esmenats; no veig tampoc que no sigui possible la

modificació del decret bàsic de constitució del Patronat, del primer de juny del 1933, dintre l'esperit de l'article setè de l'Estatut. El que cal, primer de tot, és un ambient de pacificació interna, una sana atmosfera moral. Tanmateix, tota solució a base d'Universitat Mixta haurà de donar garanties als professors i estudiants castellans; l'autonomia universitària no pot interpretar-se com a règim democràtic parlamentari; el docent ha de preocupar-se més d'ensenyar que de governar; el règim de Patronat apar, per un llarg temps, com a indispensable; en el Patronat podria haver-hi elements exteriors al claustre que representessin l'interès de la collectivitat envers la Universitat.

Insisteixo, doncs, fent una crida a tots els elements culturals i espirituals de Catalunya perquè s'acostin per anar a una solució d'harmonia, per tal d'evitar la guerra civil dintre la Universitat. Insisteixo també perquè el ministre i les altres autoritats tractin, si no resolguin, aquest problema, amb el tacte més delicat. Es aquest el més greu problema cultural —em deia no fa molt el Sr. Villalobos— que té plantejat, amb caràcter d'urgència, la República espanyola. Hom parla aquests dies de mesures que jo qualificaria de demagogia escolar: supressió dels exàmens d'ingrés que, justament per imitació de la Universitat de Barcelona, el Sr. Villalobos estengué a d'altres Universitats; supressió dels exàmens de grup, que foren sollicitats pels catedràtics de tota Espanya; fixació del 20 de maig com a terme dels cursos, tant si s'han donat moltes classes com poques, en comptes del sistema, establert pel Patronat, d'un nombre de classes mínim. Voler sortir del pas amb mesures ministerials que donin per resultat

la pugna entre els catedràtics i el menor esforç dels estudiants, és d'un maquiavelisme pueril i d'unes conseqüències nefastes per a la cultura i per a la política, per a Catalunya i per a tota Espanya.

APÉNDIX

ESTADO COMPARATIVO DE LAS CANTIDADES PRESUPUESTADAS POR EL ESTADO, PARA
LAS UNIVERSIDADES DE MADRID Y BARCELONA EN EL PRESUPUESTO DE 1933.

No se incluyen en este estado las cantidades que perciben los catedráticos numerarios del Escalafón general del Estado como sueldo (con arreglo al cap. 13, art. 1.º, concepto 1.º del Presupuesto), como indemnización de residencia (capítulo 13, art. 1.º, concepto 5.º), como gratificación por cátedras acumuladas (cap. 13, art. 1.º, concepto 6.º), ni las que perciben como sueldo los profesores auxiliares, numerarios y temporales (cap. 13, art. 1.º, concepto 2.º), ni los gastos de representación de Rectores, Vice-rectores y Decanos (cap. 13, art. 1.º, concepto 7.º, 8.º y 9.º), ni los sueldos del personal administrativo (cap. 1.º, art. 5.º, concepto 1.º), ni los de los subalternos (del Presupuesto de Presidencia del Consejo de Ministros), por ser más o menos equivalentes las que corresponden a Madrid y a Barcelona.

PERSONAL FACULTATIVO

Excepto los Catedráticos y Auxiliares numerarios

MADRID		BARCELONA	
Gastos de representación de los Secretarios de las cinco Facultades	3.000	Gastos de representación de los Secretarios de las cinco Facultades	2.500
Secretario general	9.000	Secretario general	8.000
Facultad de Ciencias	17.000		
Instituto de Radioactividad.	23.000		
<i>Facultad de Medicina</i>			
Servicios generales	120.375	Facultad de Medicina	35.000
Departamento anatómico	23.800		
Departamento de Fisiología.	50.150		
Departamento de Farmacología y Terapéutica	17.850		
Departamento de Patología general	17.000		
Departamento de Patología interna	29.750		

Departamento de Patología quirúrgica	30.000		
Departamento de Ginecología	25.300		
Departamento de Oftalmología	21.000		
Departamento de Otorinolaringología	11.050		
Departamento de Dermatología y Venereología	12.950		
Departamento de Pediatría	11.050		
Departamento de Higiene	11.000		
Departamento y Escuela de Medicina legal	58.000		
Departamento de Parasitología	5.000		
Hospital Clínico	74.500	Hospital Clínico	46.500
Escuela especial de Matronas	60.000		
Escuela de Odontología	10.500		
Facultad de Farmacia	16.000		
Facultad de Filosofía	150.000	Facultad de Filosofía	100.000
Facultad de Derecho	60.000		
Mozos de Laboratorio y Jardinería	28.000		
Instituto Cajal	26.500		
Instituto Nacional de Ciencias. Museo Nacional de Ciencias Naturales	184.375		
Museo de Antropología	20.000		
Instituto Nacional de Física y Química	325.000		
Jardín Botánico	65.750	Jardines	6.000
<hr/>		<hr/>	
Total ptas.	1.517.500	Total ptas.	190.000

M A T E R I A L

MADRID		BARCELONA	
Material de todas clases	200.000	Material de todas clases	85.000
Cultura general	250.000	Cultura general	140.000
Facultad de Medicina de Madrid: gastos generales	120.000	Clínicas	360.000

Departamento anatómico . . .	48.000		
Departamento de Fisiología.	64.000		
Departamento de Farmacología y Terapéutica	48.000		
Departamento de Patología interna	64.000		
Departamento de Patología quirúrgica	40.000		
Departamento de Ginecología y Obstetricia	32.000		
Departamento de Oftalmología	22.000		
Departamento de Otorinolaringología	12.000		
Departamento de Dermatología y Venereología	20.000		
Departamento de Pediatría.	12.000		
Departamento de Higiene.	12.000		
Departamento y Escuela de Medicina legal	25.000		
Departamento de Parasitología	24.000		
Clínica de Ginecología . . .	200.000		
Departamento de Historia de la Medicina	25.000		
Hospital Clínico	700.000		
Escuela especial de Matronas.	200.000		
Escuela de Odontología . . .	15.000		
Centro Poligráfico	2.000		
Facultad de Farmacia	10.000		
Instituto Radioactividad . . .	10.000		
Facultad de Filosofía y Letras	20.000		
	<hr/>		
<i>Total ptas.</i>	2.175.000	<i>Total ptas.</i>	585.000

GASTOS DIVERSOS

Subvención a la Universidad como indemnización del préstamo hecho por ésta a la Ciudad Universitaria	50.000
--	--------

Facultad de Filosofía y Letras, de Ciencias y Laboratorios de Química de otras Facultades	196.000		
Facultad de Ciencias	102.000	Laboratorios de Química de la Facultad de Ciencias	67.500
Laboratorio jurídico "Ureña"	21.000	Museo Anatomopatológico "Ferrer Cagigal"	2.000
Instituto de Material Científico	5.000		
Junta para ampliación de estudios e Investigaciones científicas	1.665.000	Centro de Investigación de Fisiología	5.000
Fundación nacional para Investigaciones científicas	1.500.000		
Escuela de estudios árabes.	125.000		
<i>Total ptas.</i>	<u>3.664.000</u>	<i>Total ptas.</i>	<u>74.500</u>

O B R A S

Facultad de Medicina	75.000		
Ciudad Universitaria	500.000	Obras varias (una sola vez).	115.000
Junta ampliación de estudios (una sola vez)	1.000.000		
<i>Total ptas.</i>	<u>1.575.000</u>	<i>Total ptas.</i>	<u>115.000</u>

B I B L I O T E C A S

Filosofía y Letras	2.000	Filosofía y Letras	1.000
Derecho	2.000		
Medicina	2.000	Parte asignada a la Biblioteca de la Universidad de Barcelona por Orden de 22 de agosto de 1933 de la partida global de 200.000 ptas.	30.300
Parte asignada a la Universidad de Madrid por Orden de 21 de agosto de 1933 de la partida global de 200.000 ptas.	65.900		
<i>Total ptas.</i>	<u>71.900</u>	<i>Total ptas.</i>	<u>31.300</u>

RESUMEN

MADRID		BARCELONA	
Personal Facultativo	1.517.500	Personal Facultativo	190.000
Material	2.175.000	Material	585.000
Gastos diversos	3.664.000	Gastos diversos	74.500
Obras	1.575.000	Obras	115.000
Bibliotecas	71.900	Bibliotecas	31.300
	<hr/>		<hr/>
<i>Total ptas.</i>	9.003.400	<i>Total ptas.</i>	995.000

CONFERÈNCIA QUARTA

LA LLUITA PER LA UNIVERSITAT

PEL

DR. PERE COROMINES

(21 març 1935)

Havent-me confiat aquesta Associació d'Estudiants de Dret la missió d'explicar en una conferència un punt de vista referent a l'organització i restauració de la vida universitària, m'ha semblat que escauria també parlar des del punt de vista històric, cosa que a mi m'estarà millor, perquè en les meves darreres activitats, més aviat que la vida ordinària de la Universitat, hi ha la dels estudis històrics, sobretot del segle XIX.

I. LA TRAJECTÒRIA HISTÒRICA

Per això, entremig de les variades concepcions que la lluita actual ha plantejat, jo aportaré el meu punt de vista respecte a la trajectòria històrica de la Universitat de Barcelona.

Hem de veure per endavant, perquè no s'interpretés malament el meu propòsit, quines coses es poden esperar de l'estudi d'aquest punt de vista històric de la qüestió. Jo penso que s'erraria aquell qui per a resoldre els problemes de cada dia anés a fixar-se massa en la trajectòria històrica del problema. Els problemes de cada dia s'han de resoldre amb

les opinions, amb els contrapunts de cada dia; però jo crec que fins en aquestes coses de cada dia, sotmeses més aviat a la consideració dels polítics, hi ha un punt de vista històric que s'ha de tenir en compte per a saber l'ideal cap on es va, no el del dia d'avui, sinó el que assenyala la finalitat a perseguir, perquè fins per a resoldre els problemes polítics actuals és millor saber, a fi de comptes, on hem d'anar a parar a l'últim; car, si s'oblida massa l'ideal, ni les coses de cada dia no es fan prou bé.

Per tant, a mi no em pertocarà ocupar-me de les coses referents a aquest episodi que va començar amb l'Estatut de Núria i que ha acabat amb el Patronat Universitari. Aquest és, avui, un incident que ha de merèixer la consideració de tots els homes d'estudi, tant dels professors com dels estudiants; però, a fi de comptes, en la trajectòria històrica que jo vaig a exposar, és un episodi.

II. LA UNIVERSITAT ABANS DE FELIP V

El meu tema comença per una visió lleugera, gairebé no serà visió, sinó un record superficial, de l'estat dels estudis universitaris abans de Felip V.

Abans de l'any 1714 teníem a Catalunya no una universitat, sinó diverses universitats, perquè cal dir que, encara que el nom que se'ls solia donar era el d'Estudi General, Estudi General no és cosa diferent d'Universitat; en termes jurídics la paraula universitat significa conjunt d'interessos i d'homes, i així es deia *la Universitat de la Serra de Segòvia*,

com es deia aquí en alguns projectes de redreç, la Universitat de l'Estudi General de Barcelona.

Doncs, teníem sis d'aquests Estudis Generals. N'hi havia a Barcelona, a Lleida; n'hi havia a Tortosa, a Tarragona i a Girona; sembla que també n'hi havia a Vic, ara no ho recordo bé. Tots aquests Estudis tenien les mateixes preeminències quant al grau d'instrucció que donaven, però gaudien de privilegis especialíssims per a la seva vida, per a la seva reglamentació. A més a més del seu patrimoni produït per llegats i altres béns que administraven autòmicament com a persones jurídiques, estaven sota la protecció dels Municipis; i l'Estudi d'aquí, sota la del Consell de Cent de Barcelona.

Aquests feien els nomenaments, organitzaven la universitat pròpiament dita, feien els reglaments i totes les coses que avui podria fer un Patronat, és a dir, totes aquelles que no escauen evidentment als professors. Nosaltres, en recordar aquest estat dels Estudis universitaris l'any 1714, no els hem de presentar com un ideal al qual hàgim de retornar. Aquells Estudis universitaris no obeïen al concepte que tenim avui de la universitat. Enlloc del món no establirien sis universitats en un territori de la població i de les necessitats culturals de Catalunya.

Nosaltres no hem d'intentar refer aquests estudis universitaris tal com estaven establerts a Catalunya; però hi havia alguna cosa que sí que ens estaria bé de poder retrobar, i era la llibertat, en tant que s'excloïa la intervenció del Govern Central; es feia ús exclusiu —pel que toca a les coses de la vida moderna— de la llengua del país, hi havia llibertat en l'exposició de tota mena de matèries, sense altra

subjecció, molt explicable pel temps, que aquella intervenció que les institucions religioses tenien en tota mena d'estudis universitaris aquí i a tot arreu.

Això havia desenrotllat, doncs, entorn de cadascuna d'aquelles institucions tota una sèrie d'interessos de naturalesa local, que tampoc no són comparables amb aquells que pot determinar o fomentar una universitat a la moderna. Però, per damunt de tot, nosaltres hem de fer ressaltar la idea d'una llibertat que havia donat a aquelles institucions tota l'eficàcia i tota l'esplendor que els temps i la nostra decadència permetien, de la qual no seria just de fer-les responsables perquè la seva pobresa cultural era més aviat una conseqüència d'aquella decadència, que no pas una causa.

III. REPRESSIÓ DE FELIP V. UNIFORMISME I ABSORCIÓ

Estant així es produeix la lluita per la successió a la corona d'Espanya. Els catalans prenen partit per l'arxiduc d'Àustria. I aquesta lluita té unes contingències i uns resultats que jo no he de recordar aquí, perquè tots els sabem. Com a conseqüència de la caiguda de Barcelona, es planteja el problema universitari, no com una cosa isolada, ni com un problema derivat d'aquell estat dels estudis universitaris aleshores existent a Catalunya, sinó com una part del problema total, de l'absorció del poble català en una Espanya indiferenciada; absorció que tendia a fer desaparèixer tota varietat racial de llenguatge i de cultura per a refondre tots els espanyols en una sola nació, amb una sola llengua i una sola cultura, que havia de tenir per base la cultura caste-

llana, la del poble que havia estat fidel a les armes vencedores.

No cal dir que un dels postulats d'aquest uniformisme, és la dissolució de tots els cossos universitaris. Primera resolució. Es dissol l'Estudi de Barcelona, i després el de Lleida, i el de Tarragona, i el de Tortosa i tots els existents fins aleshores a Catalunya. I això, com si s'ho portessin pensat, com si aquesta fos una de les coses principals que duïen escrit en les seves banderes aquells exèrcits que havien assaltat el Portal Nou, no trigà a fer-se: l'endemà mateix de l'entrada dels aliats a Barcelona, el dia 15 de setembre, ja es disposa que els estudis de Teologia, Cànon, Filosofia i Lleis, és a dir, tots els de l'Estudi General de Barcelona, excepte els de Medicina i Cirurgia, se suspendran en les seves funcions.

La *Junta Superior de Justicia y Gobierno del Principado de Cataluña*, creada pel duc de Berwick i de Lliria, ordena el 23 d'octubre als paers de Cervera que preparin la instal·lació de l'Escola i allotjament dels estudiants, i, rebuda resposta favorable, el 9 de novembre eleva consulta al capità general en la qual proposa que la Universitat no resti a Barcelona, perquè el caràcter esvalotat dels estudiants no torbi el repòs de la ciutat, com havia succeït en la passada revolta de la província en la qual havien pres part els pares i parents dels estudiants residents aquí. La resposta fou el decret de 16 de novembre que manava obrir els estudis a Cervera, ciutat que calia premiar per la fidelitat que havia tingut a les armes dels castellans, si bé interinament restaren a Barcelona no sols els de Medicina i Cirurgia, per la impossibilitat d'improvisar uns estudis d'aquesta naturalesa en una ciutat on no hi havia manera de crear un gran

hospital, sinó també els de Filosofia i els Collegis de les Facultats majors sota la direcció del nou rector Josep Rius i Folguera, així com els estudis de Gramàtica confiats als jesuïtes del Col·legi de Cordelles.

La Universitat de Cervera ja funcionava d'una manera rudimentària quan aquesta Junta, que a fi de comptes estava formada desgraciadament en la seva majoria per catalans, reflexiona i torna a dirigir-se el 10 d'abril de 1716 al Govern de Madrid per dir-li que, fet i fet, la única Universitat que és possible a Catalunya és la Universitat de Barcelona. Perquè, ja s'ha intentat establir els Estudis a Cervera i malgrat aquest intent i la protecció del Govern Central, no havien pogut reunir-se sinó cinquanta estudiants.

Aquest retorn al bon seny de les persones que constitueixen la *Junta Superior de Justicia y Gobierno*, en lloc de fer comprendre la sana raó al Govern de Madrid, l'alarma, perquè veu en això un principi de reacció, i aleshores s'afanya a resoldre definitivament que s'han de tancar els Estudis de Barcelona i tots els altres de Catalunya i que s'erigeixi definitivament la Universitat de Cervera i se la curulli de beneficis i privilegis i se li asseguri el monopoli de tots els estudis universitaris del nostre país. Ara només resten a Barcelona els ensenyaments de Medicina i Cirurgia i els de Gramàtica que es daven en el Col·legi de Cordelles.

Respecte a la naturalesa i a la intenció d'aquesta reforma, no cal desviar-se massa de la finalitat dita: atuir la cultura catalana, substituir-la per una cultura general espanyola. Hi ha diferents senyals que això es volia així, però jo porto aquí unes notes que posen ben al descobert i fan evident

aquest propòsit. La *Junta de Justicia*, quan es va rectificar havia dit al Govern de Madrid: «*Empero que en atención a que era preciso establecer una Universidad en Cataluña en un lugar más proporcionado, capaz y útil al servicio real, a la juventud y al aprovechamiento de las ciencias y artes liberales que se iban extinguiendo del todo en el Principado, a pesar de la providencia interina de poner la Universidad en Cervera, donde no pasaban de cincuenta los estudiantes, por causa de las incomodidades que presentaba esa ciudad; no hallaba la Junta otro punto más a propósito que el de Barcelona...*».

La resposta a aquella reflexió de la *Junta de Justicia* fou la resolució dictada pel rei portant definitivament la Universitat a Cervera, resolució que és de l'11 de maig de 1717.

Un escriptor de mitjans del segle passat (Andreu Avelí Pi i Arimon), en historiar tots els fets que donaren lloc a la tornada de la Universitat a Barcelona, diu que una gran ploma —i és de doldre que no digués el nom de l'autor—, una notable ploma del seu temps, havia resumit d'aquesta manera l'intent dels qui havien tret la Universitat de la nostra ciutat: «*La intriga dijo: alejemos a este cuerpo científico cuyas luces disiparían demasiado pronto las tinieblas de la ignorancia, emigre la verdad, destiérrense sus defensores, y la falacia se presentará a cara descubierta; confínese la instrucción pública en una ciudad de solo nombre, en una población escasa y miserable, en un país árido, desprovisto de agua y de comestibles, sujeto a los rigores de un clima de los más destemplados de Cataluña; abúrranse los sabios y abandonen sus cátedras; fórmense estatutos en los cuales*

reine el espíritu jesuítico; dótense mezquinamente las asignaturas; levántese un suntuoso edificio; y en breve las ciencias ni halagarán la voluntad, ni ganarán el entendimiento. Si para lograr este triunfo se necesita el apoyo de la ficción, simúlese que la Universidad Literaria de Barcelona fomentó la rebeldía, que sus cursantes, convertidos en gritadores, aumentaron la confusión y engrosaron las filas de los que llamaban rebeldes: de este modo se dispersarán los amantes de la sabiduría, inseparable de los deseos de la libertad razonable, y el despotismo no encontrará resistencia. Estas ideas las sugirió la Junta llamada de Gobierno y Justicia, el Príncipe de Isardaes y de Tilly las sancionó; y pasaron a Cervera las Facultades de Filosofía, Leyes, Cánones y Teología, cesando muchos de los profesores por ser adictos al Gobierno despótico de los Comunes, esto es, constitucionales y libres».

Aquest text està copiat literalment i ho he de fer constar així perquè m'ha semblat sorprendre en algunes persones un somris, que no sé si vol dir que els temps passen però no canvien, o és que maliciaven que jo desfigurava el text. Els asseguro que aquest text és del seu temps.

Aleshores a Barcelona es va produir una sensació de derrotisme, d'abandó, de deixar-se córrer totes aquelles coses i només es manifestaven fets isolats, però en quantitat i de força suficients perquè el capità general que havien posat a Catalunya s'alarmés, i per això l'any 1720 es publicà una ordre d'aquell general dient que s'hi miressin bé abans de tornar a portar els Estudis aquí, que aquí no s'havia d'estudiar, i prohibeix que cap col·legi dels establerts a Barcelona pugui dedicar-se a l'ensenyament, monopolitzat a

Cervera. Es a dir, que aquest home descobria d'una manera descarada el propòsit d'aquell qui havia tret de Barcelona, no la Universitat burocràtica, sinó la cultura amb el propòsit de fer una sola cultura a tot Espanya. Aquí tinc l'edecte publicat el 16 de juliol del 1720 pel capità general don Francisco Cayetano de Aragón, «*prohibiendo —diu Pi i Arimón— que las comunidades religiosas de esta ciudad diesen cursos de varias materias y confiriendo grados académicos a alumnos externos: disposición que no fué la única que hubo de dictarse para desarraigar este abuso como entonces se llamaba*». De manera que el voler donar ensenyaments a Barcelona era un *abús* que irritava el capità general de Catalunya, en nom de Felip V, i que justificava la seva intervenció perquè aquest *abús* no es tornés a produir.

Diu així l'edecte: «*Habiendo precisado las últimas turbaciones del Principado de Cataluña el real ánimo de S. M. (Dios le guarde) a la resolución de mandar cerrar todas las universidades que en él había;...*». I en un altre passatge afegeix: «*Y como la muchedumbre de Universidades que antes había en el Principado, y el estar todas en plazas de armas, repartiendo el concurso disminuyese la emulación literaria y fomentándose con la variedad de profesiones el disturbio, se dificultase el aprovechamiento; fué servido S. M. elegir para taller y estudio general de las ciencias a la fidelísima ciudad de Cervera, lugar casi en el centro del Principado, de sano temple, proporcionada situación, y sin concurrencia del estrépito de las armas...*».

IV. BARCELONA COMENÇA LA LLUITA PER LA CULTURA

Mentre les altres ciutats de Catalunya van de seguida a posar-se a treballar per recobrar els beneficis que porta materialment l'existència d'un Estudi General amb l'afluència de professors i alumnes, com n'hi ha que es preocupen avui que els posin unes casernes, perquè això augmenta la població i diuen que fa anar bé el comerç, Barcelona es va preocupar poc d'això i en canvi va sentir la necessitat de la funció cultural que li havien pres. Aquesta comparació és la que avui justificaria, si altres raons no hi hagués, que els estudis universitaris només es poden instaurar allà on se sent aquesta primordial necessitat cultural que va sentir la ciutat de Barcelona.

Ja l'any 1735 començaren els capellans amb l'obertura del Seminari Tridentí que d'aleshores ençà s'ha anat desenrotllant d'una manera important aquí a Barcelona. Quan foren expulsats els jesuïtes el Seminari va passar al Col·legi de Betlem, i el lloc que ocupava el Seminari a Montalegre, en el carrer d'aquest nom, fou cedit per a l'ampliació de l'hospici.

Però encara ningú no s'atrevia, recordant les disposicions prohibitòries, ni a crear collegis ni a fomentar els ensenyaments, i només subsistien molt modestament, i molt quietament, els estudis de Medicina i Cirurgia. Quan aquesta necessitat de cultura, comprimida per la violència de la llei, esclatà, va haver de sortir per allà on podia, i, no podent tenir centres d'ensenyament, es va haver d'aprofitar la Junta Particular de Comerç, fundada l'any 1756. Naturalment,

aquesta Junta estava organitzada perquè fomentés el comerç de la ciutat; però, com a entitat creada per una llei que li permetia de viure, cosa que no era permesa a les institucions de cultura, va donar pràcticament camí perquè s'esbravés per aquí aquesta necessitat de cultura que no podia manifestar-se de cap més manera.

Immediatament, com si Barcelona i el seu comerç espressin la creació d'aquesta Junta formada pels representants dels Gremis i pels de la Classe Noble, l'any 1758 fou creada l'Escola de Nàutica i el 1759 la de Dibuix, que en el 1775 es convertia en Escola de Nobles Arts. L'any 1805, la Junta creà una Escola de Química i fundà unes lliçons de Taquígrafia; introduí el Càlcul i la Maquinària el 1808; el 1814, establí una càtedra de Física experimental; el 1817, creà una càtedra d'Agricultura teòrico-pràctica; el 1817, obre una càtedra d'Arquitectura pràctica i l'any següent afegeix als seus ensenyaments l'Aritmètica i la Geometria, les Matemàtiques.

Com veieu, per mitjà d'aquesta Junta de Comerç —institució no prohibida com ho havien estat les altres— Barcelona refeia la seva Universitat per petites introduccions d'escoles i d'assignatures que s'anaven acumulant al voltant d'un centre sostingut pel comerç i la indústria de la ciutat.

No era aquest sol l'origen de les iniciatives culturals, sinó que pertot arreu en sortien d'aquesta naturalesa. El Col·legi de Cordelles tenia per nom *Imperial y Real Colegio de Nobles* i estava confiat als jesuïtes. Ja abans de l'expulsió dels jesuïtes, veient tal vegada venir la possibilitat que fos tancat el Col·legi de Cordelles, a l'entorn d'una càtedra de

matemàtiques agregada a ell l'any 1757, els alumnes d'aquella càtedra i els professors varen crear una conferència que en deien Físico-Matemàtico-Experimental, el 1764. El 1767 són expulsats els jesuïtes, i de seguida la càtedra que havia d'ésser mantinguda per ells és donada a Tomàs Bell, un matemàtic que continuà explicant fins al 1805. Aquella Conferència, es convertí en l'Acadèmia de Ciències Naturals i Arts l'any 1786. A Madrid havia canviat força la consideració que Felip V tenia de Catalunya, i l'Acadèmia era autoritzada i es convertia aviat en Reial Acadèmia.

Així com a Tomàs Bell li donen un recó del Col·legi de Cordelles, a la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts li donen, l'any 1786, un solar que hi havia entre el Col·legi de Betlem i el Col·legi de Cordelles, el qual estava més arrambat a la muralla. Aquest solar, per tant, venia a caure on hi ha avui establerta l'Acadèmia de Ciències i Arts. Aquella Acadèmia també sostenia ensenyaments, però ja la cosa es va generalitzant i la Reial Acadèmia de Bones Lletres es converteix en un fogar intens de cultura. En els començaments del segle XIX, pertot arreu van sorgint lliçons, societats filosòfiques, institucions de tota mena, fins que el general Castaños l'any 1816, es decideix, essent capità general de Catalunya, a dirigir-se al Govern d'Espanya per a fer-li present que ja era hora que aquella Universitat somorta de Cervera fos traslladada a la ciutat de Barcelona.

V. BATALLA PRIMERA PER LA UNIVERSITAT

Entretant s'havia fet construir per Carles III el Col·legi de Cirurgia davant l'edifici de la Convalescència, i la seva direcció era confiada al metge català Pere Virgili. L'any 1795 el Col·legi passà a ésser de cirurgia mèdica i quatre anys més tard es convertí en Col·legi de Medicina i Cirurgia o Col·legi de la Facultat reunida. Segregats els estudis de Farmàcia el 1780, el rei Carles IV els agrupà el 1806 en el Reial Col·legi de Farmàcia, i els professors llogaren un hort al carrer de Trentaclaus i allí construïren el primer edifici de la Facultat i començaren a sembrar el jardí botànic.

El Govern no féu cas de la iniciativa del general Castaños, però aquella idea de la reincorporació a Barcelona de la vida universitària, s'havia fet una qüestió polèmica de liberals contra reaccionaris, i així que ve, a l'any 1820, la insurrecció de Riego, es tanca la Universitat de Cervera i es comença a tractar d'obrir un Estudi General a la nostra ciutat.

En llegir els incidents d'aquella gestació es forma la idea que talment és una veritable batalla, la primera que es dona després d'haver guanyat la de la cultura lliure, la primera batalla de Barcelona per la Universitat. No passa sessió de l'Ajuntament en què no es parli d'aquest problema, ni hi ha tongada de celebració de Corts on no s'acudeixi pels diputats i els regidors i per la Diputació de Barcelona en demanda que sigui establerta aquí la Universitat que estava gairebé deserta a Cervera. A l'últim ja no es pot esperar més, i l'Ajuntament es decideix a tirar al dret, i, abans que el Govern de Madrid ho autoritzi, acorda mantenir ell sol la

Universitat en forma d'Estudi General i vota una quantitat extraordinària per aquells temps com és la del subsidi anual de cent mil rals, que avui podríem gairebé considerar equivalent a cent mil duros si en la comparació es tenen presents no sols la importància de la ciutat, sinó també el poder de compra de la moneda. Això es fa amb una gran solemnitat. El dia de santa Eulàlia es celebra a Barcelona l'any 1822 una mena de processó cívica: el *jefe político*, l'alcalde, els diputats provincials, els professors van en comitiva al Saló de Llotja, i amb gran afluència de públic, queda proclamat allí l'Estudi General de Barcelona.

Aquell mateix any, a l'últim les Corts es decideixen i decreten definitivament la clausura de la Universitat de Cervera. Comença el curs, i, efectivament, s'explica un curs sencer a l'Estudi General, que ja s'anava anomenant, no oficiosament sinó oficialment, Universitat de Barcelona. Però en aquell moment es produeix la intervenció dels soldats francesos, els 100.000 fills de sant Lluís, i com que allò s'havia fet un problema de liberals i reaccionaris, la Universitat de Barcelona se'n va a rodar, i torna a restablir-se la de Cervera.

Però, de quina manera es restablí? Les coses ja havien pres un encarrilament definitiu. D'aleshores ençà es pot dir que a Cervera s'hi va a fer l'examen, però l'estudi es fa a Barcelona. Hi havia aquí homes que preparaven particularment per a totes les assignatures i els estudiants després anaven a legalitzar els estudis passant l'examen a Cervera. En aquell temps l'abat Zafont de Sant Pau va establir unes conferències de Filosofia que van tenir un èxit extraordinari;

després fou nomenat catedràtic a Barcelona i crec que va explicar les lliçons de Filosofia fins l'any 1847, que va morir. Però el comte d'Espanya no permetia combinacions extravagants; era un home que feia llargues enfilades de penjats a la Ciutadella, i no es podia riure amb ell, i mentre va governar a Catalunya no es va poder donar forma, ni nom, ni, encara menys, no es van poder crear organitzacions que poguessin representar una continuació o substitució del que s'havia fet en el trienni del 21 al 23 a Barcelona.

VI. LA SEGONA BATALLA PER LA UNIVERSITAT

Així que desapareix el comte d'Espanya la ciutat de Barcelona es torna a posar en moviment, i encara no era mort el rei Ferran VII que ja l'Ajuntament sollicitava la creació de set càtedres de dret romà i espanyol per a completar el conjunt ja existent de fet a Barcelona, en la qual, a més del Seminari Tridentí, hi havia lliçons de Filosofia, de Matemàtiques i de Química, i funcionaven els Collegis de Medicina i Cirurgia i el de Farmàcia, l'Escola de Nobles Arts i altres. El capità general de Catalunya, aquell que fou anomenat el *Meteoro* per la seva ràpida i només que transitoriament fulgurant actuació, el general Llauder, que, com aleshores deien, «*si no fa, deixa fer*», es va associar a la iniciativa de l'Ajuntament.

Entretant anaven ressorgint les entitats que havien hagut de plegar. Sota el domini del comte d'Espanya, durant cinc anys, no havia pogut funcionar l'Acadèmia de Ciències Naturals i Arts; l'Acadèmia de Bones Lletres va restar

tancada després del trienni liberal fins l'any 1833. L'una darrera l'altra, totes les institucions suspeses van ressorgint i generalment estableixen càtedres.

L'any 1834 la cosa ja no té aturador i l'Ajuntament es dirigeix de nou al Govern Central per demanar-li que s'estableixi a Barcelona una de les Universitats del regne i sol·licitar-li l'auxili de les altres ciutats catalanes. El 1835 proposa que *interinament* es porti aquí la Universitat de Cervera amb els seus professors. Barcelona transigeix amb la Universitat de Cervera, ja que no podia transigir amb la ciutat. Durant la guerra civil els estudiants no podien traslladar-se a Cervera pels perills extraordinaris que implicava anar d'una ciutat a l'altra, i altrament la ciutat de Cervera estava dominada pels tradicionalistes. Entre altres qualificatius que més val no recordar, ja s'havia dit que Cervera «*siempre ha sido enemiga descarada de nuestras libertades*» com l'any següent es titlla la Universitat de Cervera d'ésser «*padrón de ignominia del pueblo catalán*». Aquell mateix any ja va autoritzar-se la creació a Barcelona d'unes càtedres de jurisprudència.

El 1836 torna a insistir l'Ajuntament, i el 4 d'agost un pla d'estudis generals disposa el trasllat de la Universitat de Cervera a Barcelona; però, com que això no es fa efectiu, el *jefe político* ressuscita una antiga disposició del 24 de març de 1823 i convoca els professors de la Universitat de Barcelona; l'Ajuntament acorda la creació d'uns estudis generals de segona i tercera ensenyança i, a l'últim, el dia 19 de novembre s'inaugura la nova institució a l'Oratori de Sant Felip Neri. El Reial Decret de 1.er de setembre de 1837

dóna als estudis el caràcter d'Universitat Interina de Barcelona, perquè la de Cervera està tancada per la violència de la guerra civil.

Respecte al sentit que té en refer-se aquesta Universitat de Barcelona, us puc llegir un fragment del discurs que va pronunciar a l'acte d'obertura el canonge de Santa Anna Dr. Albert Pujol. A les primeres pàgines de l'opuscle on es publica hi ha unes frases que indiquen verament de què es tractava: *«La venganza de un déspota arrancó en 1714 a Barcelona la antiquísima e ilustre Universidad literaria de que disfrutaba. En 1822 le fué devuelta; más eclipsóse de nuevo, junto con la libertad en 1823. Cuando al cabo de dos lustros asomó una era de regeneración, esperaba la capital de Cataluña verse reintegrada en sus derechos literarios. ¡Vana esperanza! Han transcurrido tres años y Barcelona sigue llorando su perdida joya»*.

No la plorava, sinó que la refeia, perquè això significava l'acte, però a costa de la ciutat de Barcelona. Aquí hi ha un altre tros, aquest ja és del discurs, que diu: *«Abriéronse en esta ciudad los Estudios Generales y a pocos meses se estableció la Universidad literaria que el poder del vencedor, la precipitación de un comisionado regio, las miras mezquinas de la Junta llamada «de Justicia» y la prepotencia jesuítica defraudaron a esta ciudad. (Ja he dit que aquest senyor era el canonge de Santa Anna). Esta fué, oh Barcelona, la recompensa de tus antiguos y heroicos servicios, privarte de la gloria que más apetecías, despojarte de las prerrogativas que adquiriste con tu sangre, despojarte de los fueros el mismo que había jurado observarlos, humillarte hasta tener*

que mendigar lo tuyo, ridiculizar la púrpura que cubría tus antiguos héroes, e imponerte una pena transcendental cual fué el obstruirte las fuentes del saber».

La batalla continua, i, a l'últim, després de les més complicades peripècies, Barcelona guanya la batalla el 1842. Definitivament és closa la Universitat de Cervera, i queda reconeguda com una de les deu Universitats d'Espanya la de Barcelona. Més tard encara hi ha hagut diferents reclamacions de la Diputació de Lleida, que reclamava la reobertura del seu Estudi General; però la disputa no ha estat amb la Universitat de Barcelona, ja que realment no hi ha hagut cap intent seriós de tancar la Universitat de Barcelona per a obrir-la en qualsevol altre lloc. Es pot dir que no es va fer cap reclamació, i les altres ciutats que havien tingut Estudi General no formalitzaren la protesta i admetren la utilitat de la Universitat única catalana a la ciutat de Barcelona.

La Universitat així reconquerida tenia les característiques següents: en primer terme, representava tots els Estudis Generals de Catalunya reunits a Cervera, i demés era hereva de l'Estudi General de la ciutat de Barcelona creat en aquells temps de la revolució liberal del 21 i del progressisme dels anys 35 i 36. Els estudis es feien en llengua castellana. Recordeu que això passava l'any 1842, quan la nostra llengua, fins per a homes als quals no es pot negar el més sa fervor patriòtic, no era reconeguda apta per a l'ensenyament superior ni per a les disciplines científiques. Deien: «Va bé escriure versos en català, però no pot fer-se cultura en català». En tercer lloc, la Universitat de Barcelona no

depenia del Municipi i estava completament separada de tota entitat local; era un centre sotmès únicament i exclusivament al Govern de Madrid. Una altra característica consistia a ésser universitat de segon i tercer ensenyament, és a dir, universitat en la qual la Facultat de Filosofia dava el batxillerat, o sia el segon ensenyament; i de més a més hi havia els estudis de facultat, els de tercer ensenyament, inferiors als que es donaven a la Universitat Central, on únicament es podia obtenir el doctorat. Era, doncs, una de les nou universitats de segona classe d'Espanya. Els graus de batxiller i els de llicenciat, no els expedeix la Universitat, que es limita a certificar, a reconèixer la capacitat; el títol l'atorga el Govern de Madrid.

Aleshores va començar una altra batalla, perquè la gent d'aquells moments no va poder comprendre, per les idees polítiques del temps, que aquella era una universitat de segon ordre que no ens restituïa allò que, encara que migradament, posseïem abans. En aquesta nova batalla va desviar l'atenció del veritable i fonamental problema el desig de donar a la Universitat una forma corpòria. Van creure que no tindriem Universitat fins que posseïssim la casa de la Universitat. Al principi els Estudis van haver d'instalar-se en un edifici mesquí, com és el de Sant Gaietà, aquí al capdavall del carrer de la Canuda. Avui aquest edifici és quarteret de bombers i no sé si encara hi ha algun jutjat o escola de primeres lletres. De seguida es va veure que el local no era suficient i es van portar els estudis a l'Oratori de Sant Felip Neri. Tampoc aquell edifici dava l'abast i es va pensar a tornar a adaptar l'edifici de la Rambla, entre el Col·legi de Cordelles i Betlem,

on en altre temps hi havia hagut la Universitat antiga, l'Estudi General de Barcelona.

Així, doncs, el 18 d'octubre del 1837 es va obrir la Universitat, el dia de l'aniversari de la festa inaugural de les obres en la qual s'havia posat la primera pedra a l'edifici de la Rambla. Feia 301 anys d'això. Com que el vetust edifici de l'Estudi de les Rambles no resultava adequat, essent la Universitat de Barcelona hereva de la de Cervera, es va posar en venda aquell edifici monumental que havia fet a Cervera Felip V, i a canvi d'ell s'adquirí el que hi havia al davant de l'Hospital de Santa Creu, en el punt on s'obren avui els carrers dels Angels i del Doctor Dou. Allí fou instal·lada la nova Universitat de Barcelona. Però al cap de pocs anys tothom comprenia que els Estudis no estaven bé allí, perquè no s'havia construït l'edifici en un solar de cop i volta, sinó que s'havia utilitzat la construcció vella.

Aleshores l'arquitecte Elias de Rogent va rebre l'ordre de fer un projecte per a la construcció d'un edifici de nova planta i el va fer adaptat al solar del carrer del Carme. La gent es va sentir decebuda i va protestar. La construcció del carrer del Carme també resultava esquivada, i, definitivament, fou encomanat que aquell mateix projecte amb les seves principals línies arquitectòniques fos adaptat a un solar gran, situat extramurs de la població, massa lluny segons les persones prudents, les quals afegien, però, que els estudiants eren joves i ja hi anirien: volien dir aquesta Universitat del carrer de les Corts. L'any de 1863 començaren les obres i el 1871 ja funcionava, sinó que no era acabada; però funcionava parcialment.

VII. LA CULTURA CATALANA EN CASTELLÀ

Tota aquesta lluita per tenir una casa, aquesta aspiració d'installar la Universitat en un edifici adequat, no havia deixat veure als qui la sostenien la deficiència de la Universitat que havien obtingut. Però el que ells no van veure, els ho féu veure aviat el Govern amb les seves disposicions.

En aquella vella Universitat es feia cultura catalana en castellà. Tot el moviment cultural que en forma dispersa anunciava el nostre renaixement va concentrar-se en la Universitat, que de fet va assolir un veritable monopoli. Les Acadèmies es varen anar desfent de les seves càtedres, les Societats com la Filomàtica i les d'Amics del País i de la Instrucció enviaren els seus homes de ciència a nodrir els quadres del professorat universitari. Els col·legis desaparegueren gairebé del tot. La Junta de Comerç quedà reduïda, per la força de la llei, a una Cambra burocràtica, privada de tota iniciativa cultural, i l'Escola de Nobles Arts i tota aquella munió d'ensenyaments que la Junta organitzava foren dispersats sense que encara avui el Govern hagi estat capaç de refer una organització d'eficiència cultural com la que fanàticament va destruir.

Però encara es creu que la Universitat aplegarà tot allò i ho ampliarà i ho perfeccionarà. Els homes més forts esdevenen universitaris: els Rubió, els Cortada, els Martí d'Eixelà, els Llorens, els Carbó, els Rull, i els Letamendi no són catalanistes, expliquen les seves lliçons en castellà; però la cultura que fan és catalana pel seu seny, per la seva

tradició, per les seves tendències fonamentals, i, en una paraula, pel seu esperit. Fins quan Milà i Fontanals explicava les seves lliçons de Literatura Espanyola duia a la seva investigació un mètode, una objectivitat, una visió de les coses que són diferents dels que en altres llocs d'Espanya s'estilaven. Difícilment els fruits d'aquella Universitat de Barcelona podrien empalmar-se amb una tradició de cultura castellana, perquè ni era continuació d'allò que fins aleshores s'havia fet fora d'aquí, ni els seus resultats no tingueren ressò ni continuació, només que ben poques vegades. En una paraula: la filosofia, el dret, la història, la medicina que feien els homes de la Universitat de Barcelona en castellà no produïren cap avenç sensible en la ciència espanyola, i si els seus fruits tenen encara algun valor és perquè provenen d'un seny català de la vida.

Un doble moviment encamina aquella Universitat al seu fracàs: d'una banda, el Govern de Madrid fa valer la seva concepció universitària. L'any 1845 es publica una disposició general per a ordenar la instrucció en el nostre país, i en aquella reglamentació general la Universitat de Barcelona té el mateix sentit que podria tenir una Universitat de Segòvia, Alcalà d'Henares, o qualsevol població de segon o tercer ordre a Espanya. Es crea l'escalafó. Es considera el catedràtic funcionari de l'Estat i se li donen tots els havers i tots els drets actius i passius del funcionari de l'Estat. El 1857, després d'algunes reformes parcials, es fa una altra ordenació general, i aquest sentit burocràtic de la Universitat s'accentua més, i aquesta pèrdua de tota personalitat espiritual per part de la Universitat de Barcelona

va consagrant-se a cops de lleis i de reials decrets que produeixen encara una lleu reacció.

D'altra banda, aquella flamarada cultural que s'havia encès per tota la ciutat s'apagava cada dia més. Tothom havia cregut que allò havia d'anar a raure a la Universitat, que aquesta foguera havia d'ésser la universitària, i tots aquells centres culturals anaven deixant de banda els ensenyaments perquè es concentressin en la vida universitària. L'Acadèmia de Belles Lletres es desprenia dels seus; la Junta de Comerç fou definitivament convertida en una Cambra de Comerç provincial el 1847. Així tota l'expansió cultural de Catalunya es recull dins d'aquell centre burocràtic que havia vingut a ésser la Universitat de Barcelona. De mica en mica, lentament, insensiblement, els homes de ciència de Catalunya es troben una mica forasters en aquella Universitat d'empleats.

La primera reacció és precisament en aquesta casa, és a dir, en la casa de la qual nosaltres som la continuació. L'Ateneu Català és el primer que reobre i promou en les seves sessions una sèrie de debats sobre coses i matèries culturals. Les seves Seccions discuteixen temes públicament. Però també aqueixa revifalla acaba per cedir al monopoli que representa l'organització universitària i al cap de poc temps aquella primera reacció minva i desapareix. Quan els homes de la meua edat entrem a la vida universitària, jo no ho voldria dir d'una manera massa crua, entrem en una universitat morta.

VIII. LA UNIVERSITAT MORTA

Allà realment no es fa ciència, més diré, la ciència és expulsada d'allí pels professors, que arriben a considerar antireglamentari que l'estudiant pugui concebre la ciència a la seva manera. Hi ha un expedient que en diuen *llibre de text*, i aquell que no aprèn l'expedient és un home perdut: no l'examinaran, i si l'examinen no l'aprovaran i no li donaran el títol. Els darrers homes de ciència que resten allí són escarnits pels deixebles superficials i bullanguers de la universitat morta. El Seminari, per la seva banda, es converteix en una fàbrica de capellans: la Universitat és una fàbrica de metges, d'advocats i de farmacèutics. Allò no són pròpiament centres de cultura ni aquella és la universitat a la qual la gent del 36 havia aspirat. Els exàmens que s'hi fan són de la mateixa naturalesa que els dels vistes de Duanes o els dels oficials d'Hisenda o de Correus. Les facultats que, com ara les de Ciències i Filosofia i Lletres, no donen títols professionals, no tenen més alumnes que els destinats a proveir de catedràtics els Instituts provincials de segona ensenyança.

La primera que es revolta és la joventut. No sabíem on anàvem. Cadascú protestava a la seva manera. Uns perquè la Universitat era poc literària, altres perquè era poc catòlica, aquells la trobaven poc catalana; però tots protestàvem, i tots cridàvem, i tots avorriem la Universitat; perquè el sentiment general de la joventut del meu temps era l'avorriment instintiu d'aquella universitat que representava una perversió de la intel·lectualitat de l'home.

Allà s'hi anava a fer el títol, a pendre un cert nombre de lliçons com qui pren una sèrie de banys, a passar els exàmens davant del catedràtic que s'havia convertit en burot d'una universitat que funcionava com un *fielato*. Els estudiants de talent eren els més indòcils, i els pobres d'esperit treien les millors notes. La universitat morta és com un temple del qual s'hagués foragitat l'esperit de Déu. La revolta va començar contra els professors que explicaven el programa i, acabada la lliçó de cada dia, se n'anaven. La joventut comença rient, com sempre, protesta rient, vol fer molta gatzara, i l'exigència de fer moltes festes és la seva manera més habitual de protestar.

Jo recordo un lamentable episodi de la meva vida universitària, i aquest record m'omple de pena i de vergonya. Teníem un professor que cada any, en arribant a explicar una certa lliçó del programa, pronunciava aquestes frases: «*los hornos de pan cocer*», «*las tierras de pan llevar*». I això a nosaltres ens feia molta gràcia, tanta que quan tocava explicar aquella lliçó l'aula s'omplia d'estudiants que feien campana dels cursos superiors i dels anteriors per assistir a la solemne facècia. Quan s'acostava el moment esperat el silenci es feia, i, en pronunciar el catedràtic emfàticament les frases esperades «*los hornos de pan cocer*», «*las tierras de pan llevar*» gairebé dret a la cadira, corria per tots els bancs una certa emoció.

IX. RENOVACIÓ DE LA LLUITA PER LA UNIVERSITAT

Després d'això la protesta s'encarrila, i, abans que els professors reaccionin, s'organitzen pels estudiants els Congressos Universitaris, i per ells comença aquesta història que altres us hauran contat millor que jo. Com si les coses s'haguessin de repetir sempre en la mateixa forma, esclata, com havia esclatat en altres temps, aquella manifestació de cultura en ordre dispers per la creació dels Estudis Universitaris, que han de cedir davant del prestigi del títol que només dóna la Universitat Oficial. Per un acord de la Diputació de Barcelona es funda l'Institut d'Estudis Catalans, on s'empara la investigació que ha fugit completament dels centres oficials d'ensenyament. Després sorgeixen aquelles iniciatives extraordinàries de la Mancomunitat de Catalunya, que de centre provincial i burocràtic es converteix verament en un fogar de cultura nacional. Al mateix impuls obeeix la importància que en els temps de l'Estatut de Núria i en el poc temps que ha tingut de vida la Generalitat de Catalunya hem donat els polítics i els no polítics a la creació i restauració d'una veritable Universitat Autònoma de Barcelona.

X. CONCLUSIÓ

Amb això el meu punt de vista està fixat. Jo he acabat la meva conferència, he dit el que havia de dir per a fixar una trajectòria històrica. En les qüestions de cada dia, en les batalles de cada dia, els qui porten la lluita, els qui tenen la representació nostra en la pugna universitària, podran

pensar a transigir, a deixar transitòriament de banda coses que de moment no es poden fer per altres que es poden realitzar, i tots en el nostre cor els aplaudirem. Jo no sóc partidari d'aquella política del tot o res, que ha demostrat reiteradament la seva impotència a la nostra terra. Hem de tenir una batalla per a cada dia i una victòria per a cada dia. Però ara deixeu que un home que viu a fora de la vida universitària no vulgui apartar de la seva vista l'ideal llunyà, al qual ens hem d'encaminar per a assolir-lo un dia o altre. Jo crec que en la continuació d'aquesta trajectòria històrica no hi ha problema, perquè només hi ha una qüestió fonamental: o Catalunya és una cultura o Catalunya no és res.

Si Catalunya no és una cultura estem perdent el temps, les nostres batalles són inútils, els nostres esforços seran estèrils. Si batallem i patim i experimentem desenganys i a pesar dels desenganys tornem a sentir il·lusions i envits de nous sacrificis és perquè sentim que Catalunya és una cultura, i si Catalunya és una cultura ha de menester una Universitat. Jo no puc concebre una cultura sense Universitat. No comprenc que es pugui aspirar a la concepció d'un pensament i a realitzar una civilització humana sense que hi hagi un centre ordenador, un centre metoditzador, com el que representa la Universitat.

Aquesta Universitat ha d'ésser catalana. En el llunyà ideal no hi ha possibilitats de discussió entre si cal admetre una sola llengua o dues llengües, entre si hem de construir una cultura o dues cultures. Els altres faran allò que hauran de fer. Per a nosaltres només hi ha una cultura i una llengua. Permeteu que em repeteixi. Els catalans tenim una missió,

una finalitat que es concreta així: una sola Universitat, una sola llengua i una sola cultura, que és la nostra, perquè si nosaltres ens desviem d'aquesta trajectòria històrica tornarem a sentir aquell desengany i tornarà a sorgir aquella protesta dels universitaris en adonar-se que es defrauda Catalunya en allò que és la seva justificació més noble.

¿Vol dir això que ens hàgim d'apartar de la lluita de cada dia? Jo he estat un dels qui han redactat l'Estatut de Núria i he estat a les Corts Constituents, on he parlat i transigit amb tots els homes amb qui he cregut convenient de transigir i pactar per veure si de la realitat d'avui se'n treia alguna cosa més per a la realitat del dia de demà. Però això és una cosa, i una altra cosa és que el punt de vista que nosaltres hem d'ensenyar als joves, que no han de pensar en la vida d'avui perquè aquesta l'administren els vells, és que s'avesin a l'ideal llunyà, que apuntin alt, cap a les coses que ells hauran de realitzar demà. Penseu que Catalunya no serà mai res si no té una Universitat Catalana, Universitat d'Estat, Universitat Autònoma regida pels universitaris, sense cap intervenció política i sense la intromissió de pobles forasters.

CONFERÈNCIA CINQUENA

L'OBRA DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA

PEL

PROF. POMPEU FABRA

(29 març 1935)

La meva conferència no respondrà segurament a l'expectació que sembla que ha desvetllat, per tal com no serà sinó una mera exposició de l'obra realitzada pel Patronat de la Universitat autònoma, sense comentaris encaminats a justificar-la ni a defensar-la contra els atacs de què ha estat objecte.

Una gran part dels fets que esmentaré en la meva conferència són segurament coneguts per molts dels aquí presents, però penso que no és inútil de donar-ne una visió de conjunt que contribuirà, indubtablement, a fer comprendre millor la importància i l'esperit de l'obra realitzada, i com ens ha de doldre de veure-la interrompuda i en perill, potser, d'ésser completament malmesa.

No és possible, en l'espai d'una hora, d'exposar minuciosament l'obra realitzada, de manera que em concretaré als fets principals; i, per no oblidar-ne cap, porto fet el canemàs de la meva conferència i àdhuc, escrits, alguns dels seus fragments. He cregut convenient de portar fet el treball de condensació indispensable per a poder dir, en l'espai d'una hora, tot allò que cal dir per a donar una idea de l'obra realitzada pel Patronat.

A l'adveniment de la República feia 30 anys que s'havia produït un corrent renovador amb l'aspiració de donar vida al cos mort de la Universitat, mitjançant una orientació espiritual decorosa i eficaç i la incorporació de la cultura catalana a la institució universitària. En són prova el Primer Congrés Universitari Català, la creació dels Estudis Universitaris l'any 1906 i el Segon Congrés Universitari Català, convocat l'any 1918. En aquest Congrés es plantejava en tota la seva extensió el problema de la Universitat de Barcelona, i de les seves deliberacions sorgí un projecte d'Estatut universitari.

Aquest projecte, signat per 26 professors, era rebutjat pel Claustre, el mateix Claustre universitari que, més tard, no sabia o no volia aprofitar el decret del ministre Cèsar Silió. que concedia l'autonomia a totes les Universitats espanyoles. Però l'aspiració renovadora feia el seu camí: en la Facultat de Filosofia i Lletres, els estudis de Prehistòria adquirien el relleu d'una escola naixent i es dibuixaven altres grups com el de Filosofia i després el de Filologia clàssica; en la Facultat de Ciències els estudis de Química formaven també un centre actiu; apareixia en la Facultat de Medicina l'Institut de Fisiologia... Ara, que no tots els centres naixents de cultura superior es trobaven dins del clos de la Universitat: els catalans que sostenien la impossibilitat de tota reforma universitària autèntica, havien constituït centres de cultura superior netament catalana, fora i àdhuc contra la vella Universitat oficial. Citem, com a exemples, l'Institut d'Estudis Catalans i, més tard, el Servei Meteorològic de Catalunya.

A l'adveniment de la República tenim, doncs, d'una banda el cos exsangüe de la vella organització universitària burocràtica; d'altra banda una sèrie de centres de cultura superior, els uns fora i els altres dins mateix de la Universitat.

El mèrit de la política de la República consisteix a haver tractat de fondre en un sol organisme espiritual de concòrdia tot allò que a Catalunya era digne d'ésser considerat com un element de cultura superior. A aquest propòsit obeïa l'establiment de l'autonomia universitària.

Aquesta autonomia havia d'ésser regida per un patronat constituït per representants del Govern de la República, del Govern de la Generalitat i del Claustre universitari. Així ho establia l'article 7e de l'Estatut de Catalunya, redactat en aquests termes: «Si la Generalitat ho proposa, el Govern de la República podrà atorgar a la Universitat de Barcelona un règim d'autonomia. En aquest cas, aquesta s'organitzarà com a Universitat única, regida per un Patronat, que ofereixi a les llengües i cultures castellana i catalana les garanties recíproques de convivència en igualtat de drets per a professors i alumnes». I s'afegia, en el decret d'autonomia en el seu article 5e: «I sobre la base del respecte envers la llibertat d'uns i altres a expressar-se en cada cas en la llengua que prefereixin».

L'autonomia de la Universitat de Barcelona té la seva llei en el decret que estableix l'autonomia i en l'Estatut elaborat pel Patronat i aprovat pels únics òrgans sobirans del país. Amb la creació del Patronat, el Govern de la República i el Govern de la Generalitat es desprenien dels seus drets i

els delegaven íntegrament en un òrgan tècnic que garantís la vida espiritual de la Universitat i la continuïtat de les seves tasques enfront dels canvis de la política i de les possibles arbitrarietats del Poder.

Alguns, no recordant la trista experiència de 1919, haurien volgut una autonomia formulada i regida pel Claustre universitari, i, llavors, sostenen que una autonomia regida per un patronat no és tal autonomia universitària. Haurien, però, de reconèixer que mai els organismes universitaris no havien gaudit de les facultats que els atorga l'Estatut elaborat pel Patronat. I cal dir que aquest dirigia tota la seva activitat a provocar-ne l'exercici efectiu. Segons l'Estatut, les Facultats i la Junta universitària intervenen en l'elaboració de tota possible reforma; el Rector, abans nomenat de R. O. pel Ministeri, és elegit pel Claustre; són elegits per les respectives Facultats els degans, les Juntes executives i els membres del Consell de la Universitat; ells han de redactar els Reglaments, elaborar els Pressupostos, proposar el personal docent, formar els plans d'estudi i els Reglaments de proves; i la Junta universitària formula el Pressupost anual de la Universitat, tenint en compte els projectes elaborats per les Facultats.

Aprovat el decret d'autonomia de 1.^r de juny de 1933, apareixien a primers de juliol els decrets de nomenament dels vocals del Patronat, i aquest es constituïa el 18 del mateix mes. La seva primera missió era de redactar l'Estatut d'autonomia, tasca que calia fer de pressa a fi que l'autonomia pogués ésser implantada abans de començar el curs acadèmic 1933-1934. Així es féu, i l'Estatut era aprovat pels Governos

de la República i de la Generalitat de Catalunya, respectivament, el 7 i el 14 de setembre. Els meus companys del Patronat eren tots catedràtics que coneixien perfectament els defectes de la vella Universitat, i tots ells coincidien en els remeis que calia aplicar-hi; però no haurien certament pogut enllestir en tan breu temps la redacció de l'Estatut si no els hagués donat feta una gran part de la feina el projecte d'Estatut elaborat pel Consell de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

El 14 d'abril de 1931 s'havia fet càrrec de la Direcció de la Universitat de Barcelona una Comissaria que preparà el projecte d'Estatut d'autonomia, basat en l'elaborat en el Congrés del 1919. Creada la Generalitat de Catalunya i acceptat i confirmat pel Ministeri d'Instrucció Pública tot el que havia estat fet a la ciutat de Barcelona, el Consell de Cultura de la Generalitat obria més tard una informació pública sobre el projecte redactat per la Comissaria. Vistos els resultats de la informació, el Consell de Cultura va redactar un nou projecte que havia de servir de base de discussió al Patronat de la Universitat en establir l'Estatut avui vigent.

En aquest Estatut, com s'havia fet en els projectes de la Comissaria i del Consell de Cultura, s'acceptaven les conclusions del segon Congrés Universitari Català. Heus aquí aquestes conclusions:

Lliure elecció d'autoritats acadèmiques per les Facultats i el Claustre;

Lliure vocació del personal docent, en substitució del sistema d'oposicions;

Múltiple jerarquia del personal docent i la seva intervenció en els claustres, ensems amb els representants dels estudiants;

Llibertat de les Facultats per a la formació i reforma dels plans d'estudis;

Independència econòmica i confecció de pressupostos per les Juntes de Facultats.

Plans d'estudi.—Quant als plans d'estudis, les línies generals que per a traçar-los va indicar el Patronat suposen una reforma radical. Ja sabeu que abans, segons els plans d'estudi antics, hi havia en cada Facultat establertes una sèrie d'assignatures en un ordre de prelació rígid, que s'havien d'anar aprovant en exàmens per assignatures. Quan l'alumne havia aprovat totes les assignatures que constituïen una Facultat, llavors se li dava el títol de *licenciat*. Ara, cadascuna de les Facultats estableix un mínim d'escolaritat que vol dir un mínim de permanència en el si de la Universitat i de convivència amb els professors: de 3 a 5 anys, segons les Facultats. Cada Facultat ofereix una llista de cursos i conferències. Algunes matèries són explicades per més d'un catedràtic. Els alumnes escullen llurs cursos amb un marge de llibertat major o menor, segons les Facultats. Per exemple, en la Facultat de Filosofia i Lletres, previ un mínim obligatori, cada alumne estructura un pla d'estudis amb la sola garantia de l'aprovació de la Facultat, d'acord amb les seves necessitats i la seva vocació personal. Es persegueix amb això que, alliberat l'alumne de la tirania dels exàmens indi-

viduals per assignatures, pugui elegir dins de certs límits el professor que li plagui i treballar amb ell en un ambient de col·laboració flexible i eficaç.

Selecció d'escolars.—L'article 60, diu: «Abans de començar els estudis universitaris es faran unes proves d'ingrés en la forma que disposa el Reglament, les quals permetin jutjar si l'aspirant posseeix el mínim de capacitat i cultura requerit per als fins universitaris». En aquestes proves es tendeix, naturalment, a exigir la cultura mínima indispensable per a entrar a la Universitat, però més que res s'exigeix una aptitud mínima, es procura que a la Universitat no puguin entrar dèbils mentals i deficients, com s'esdevenia a la Universitat vella.

Hi ha unes proves *comunes*, que són eliminatòries, en les quals s'exigeix als catalans la coneixença del castellà i del català, i als no catalans la coneixença del castellà i que provin que entenen el català. S'hi exigeix, encara, contestar un nombre de preguntes que versaran —diu el Reglament— sobre diferents qüestions, «preguntes i tests que tindran caràcter lògic, i els antecedents seran proporcionats a l'aspirant de tal manera que s'investigui solament la seva aptitud o formació intel·lectual, prescindint de la seva preparació informativa o reduint-la a un mínim elemental indispensable».

Després de les proves comunes, vénen unes proves *especials*, de caràcter literari per als qui aspiren a ingressar a les Facultats de Filosofia i Lletres i de Dret i Estudis Econòmics,

i de caràcter científic per als qui pretenen entrar a les altres Facultats: Ciències, Medicina i Farmàcia.

El Patronat es preocupà del mecanisme d'aquestes proves, procurant que en aquests exàmens —que tenien una gran importància, perquè suposaven l'admissió o no admissió dels qui pretenien entrar a la Universitat— la qualificació tingués totes les garanties de justícia. Aleshores es va formular l'article 14, que diu: «El director de les proves trametrà els treballs escrits a 3 docents designats per a jutjar-los, i cadascun d'ells formularà i autoritzarà amb la seva signatura la qualificació, que remetrà al director. Aquest, tenint en compte els judicis recollits, acollirà o denegarà l'admissió de l'aspirant. En els casos de franca disparitat entre els judicis, el director investigarà els motius en què es fonamenta, i decidirà en darrer lloc les qualificacions definitives».

En l'*Anuari de la Universitat* s'han publicat índexs de matèries per a les proves especials. Aquests índexs «no són altra cosa que indicació dels capítols o matèries científiques el contingut dels quals ha d'ésser objecte de les proves, és a dir, acotació o límit dels possibles temes dels exercicis. El coneixement dels temes que s'esmenten implica sempre el de les altres matèries que els serveixen de base. Per tant, aquests índexs no podien considerar-se com a qüestionari de preguntes, i així es fa constar per a l'adequada interpretació de llur caràcter i per a orientació dels aspirants. Respecte als índexs de Matemàtiques, Física i Química, s'exigirà tant el coneixement de les lleis o principis que es citen com llur aplicació al plantejament o resolució dels problemes. Les

matèries que inclou l'índex de Matemàtiques s'utilitzaran en el possible per a la resolució de problemes concrets de Física i Química.

A desgrat d'haver-se fet aquestes proves amb un criteri de gran benevolència, van ésser molts els alumnes no admesos. Per evitar que aquests alumnes *perdessin* un any, el Patronat acordà que les proves de caràcter literari i científic serien ajornables per un any, i que els alumnes que s'acollissin a aquest ajornament podrien inscriure's als cursos d'ingrés que la Universitat organitzaria al *Collegi universitari*, al qual també es podrien inscriure els aspirants que haguessin resultat no admesos en les proves especials. Si no hagués estat la interrupció que ha sofert l'obra del Patronat, aquest any hauria començat a funcionar aquest Collegi universitari. Aleshores els alumnes no admesos no perdien un any, sinó que podien aprofitar-lo preparant-se degudament per a ingressar a la Universitat.

Dins la Universitat hom suprimia els exàmens per assignatures i establia exàmens per grups de disciplines. «Cada Facultat determina, ultra la prova final d'aptitud, el nombre i la forma de les proves de conjunt intermèdies, tot assenyalant el mínim d'escolaritat que hagi de separar aquestes proves entre elles». Previ aquest mínim d'escolaritat i un mínim de certificats d'assistència a cursos, l'alumne demana l'examen en el moment en què es creu amb la preparació suficient. La forma en què es fan les proves de conjunt allibera l'alumne de tota possible coacció del professor, els tribunals essent compostos de cinc membres designats pel degà, tots ells havent de prendre part en

l'exercici de la prova i consignar per escrit llur judici personal sobre cadascun dels aspirants. Suprimits els exàmens per assignatures (i, amb ells, els programes personals, els llibres de text, etc.), el professor deixa de constituir una preocupació per a l'alumne, que pot dedicar-se tranquil·lament a la seva preparació sense obsessions pertorbadores.

Varietat de professors.—Abans, a la vella Universitat, no hi havia sinó els professors numeraris i els auxiliars, que eren uns substituïts personals dels catedràtics en cas de malaltia o d'absència. Ara, segons estableix l'article 36 de l'Estatut, el personal docent de la Universitat comprèn: els professors numeraris o catedràtics, els professors agregats, els professors lliures, els professors encarregats de curs, els professors honoraris i els ajudants. El professor agregat solament difereix del numerari perquè el seu nomenament no és a perpetuïtat i per la flexibilitat de les seves condicions de col·laboració en la vida universitària; però la seva jerarquia docent i científica és exactament la mateixa. L'encarregat de curs és generalment un jove professor que aspira a vincular la seva vida a la Universitat, o la persona competent a la qual s'atribueix o es confia una especialitat, o una disciplina de caràcter complementari. El professor lliure, és o bé una persona competent que sense haver estat cridada per la Universitat demana l'autorització per a donar-hi un curs, o bé una persona eminent que dirigeix un servei, la qual hom incorpora a la Universitat ensems amb les organitzacions que es troben sota la seva direcció. Quant als

ajudants, llur funció és doble: intervenció directa en l'ensenyament teòric i pràctic, sota la direcció del professor, i col·laboració en el treball normal de seminaris, laboratoris i clíniques.

La selecció dels numeraris es fa per vocació directa; la dels agregats, per vocació directa o per concurs de mèrits. L'article 37 de l'Estatut d'autonomia diu: «Seran professors numeraris: 1.^r els que actualment formen part de la Universitat de Barcelona; 2.ⁿ els catedràtics numeraris que pertanyen a altres Universitats i que, com a tals, siguin cridats per la Universitat autònoma de Barcelona; 3.^r aquelles persones de mèrit singular que el Patronat nomeni en ús de les atribucions que li assigna aquest Estatut...». I l'article 40 diu: «El nomenament dels professors agregats serà fet per vocació directa o per concurs de mèrits. Les condicions del concurs seran fixades, en cada cas, pel Patronat, escoltades les Facultats». La selecció de professorat no es fa, doncs, pel sistema de les oposicions lliures, sinó cridant a la Universitat els homes d'un prestigi científic consagrat per llur història i per la qualitat de llur obra, com es fa arreu del món amb la sola excepció d'Espanya. Els resultats avançats de la vocació directa havien d'ésser particularment sensibles en la nostra terra, on tants d'homes eminents es trobaven allunyats de la Universitat i hi haurien romàs per sempre amb el sistema de les oposicions lliures: Lluís Nicolau d'Olwer, Jordi Rubió, Carles Riba, Ramon d'Alòs, Higiní Anglès, Joan Puig Sureda, Lluís Sayé, Pius Font i Quer...

Solament els primers graus de la jerarquia docent són obtinguts mitjançant proves: els ajudants són seleccionats

entre joves universitaris mitjançant un concurs-oposició. Dedicada a treballs de col·laboració, la joventut estudiosa aconseguiria així una formació científica i professional que la posaria en condicions d'arribar a la més alta funció docent.

Heus aquí la llista dels professors que han estat nomenats pel Patronat, prèvia proposta de les Facultats:

FACULTAT DE FILOSOFIA I LLETRES I PEDAGOGIA

Professors agregats.—Damas Alonso; J. J. Achille Bertrand; Albert del Castillo; Marià Bassols de Climent; Manuel de Montoliu; Lluís Nicolau d'Olwer; Lluís Pericot Garcia; Jordi Rubió Balaguer; Ferran Soldevila.

Professors encarregats de curs.—Hermini Almendros, Ramon d'Alòs Moner; Higini Anglès; Enric d'Aoust; Josep-Maria Balcells Pinto; Jesús-Maria Bellido Golferics; Pere Bohigues Balaguer; Marcel Chevalier; Margarida Comas; Joan Coromines; Pere González Grases; Nicolau d'Hartong; Guillem Díaz Plaja; Pau Martínez de Salinas; Joan Mascaró; Emili Mira López; Francesc Mirabent Vilaplana; Àngel Pariente; August Pi Sunyer; Carles Riba; Gertrud Richert; Joan Roura; Àngel Rubio; Miquel Santaló; Karl Supprian; Adela-Maria Trepas; Eduard Valentí Fiol; Josep Vergés Fàbregas; Jaume Vicens Vives.

FACULTAT DE DRET I CIÈNCIES ECONÒMIQUES I SOCIALS

Professors agregats.—Josep Alguer; Josep-Maria Giralt; Josep-Maria Pi i Sunyer; Manuel Raventós Bordoy; J. Oriol Anguera de Sojo.

Professors encarregats de curs.—Ramon Coll i Rodés; Alexandre Gallart Folch; Jaume-Maria Mans; Josep Martín González; Antoni Moles Caubet; Josep Quero Molares; Manuel Saforcada Ademà; Manuel Sánchez Sarto; Antoni Simarro Puig; Vicenç Solé de Sojo; Josep-Maria Tallada; Miquel Vidal i Guardiola; James Goldschmidt Vandellós.

FACULTAT DE CIÈNCIES

Professors agregats.—Miquel Masriera; Isidre Pòlit; J. Pascual Vila.

Professors encarregats de curs.—Santiago Alcobé Noguera; Manuel Álvarez Castrillón; Joaquim Febrer Carbó; Joan Guiteras; Josep Ibarz.

FACULTAT DE MEDICINA

Professors agregats.—Vicenç Carulla Riera; Lluís Celis Pujol; Pere Domingo Sanjuan; Joan Cuatrecasas Arumí; Emili Mira López; Joan Puig Sureda; Belarmí Rodríguez Arias; Lluís Sayé Sempere.

Professors encarregats de curs.—Rosend Carrasco Formiguera; Isidre Pòlit.

FACULTAT DE FARMÀCIA

Professors agregats.—Pius Font i Quer; Pere González Juan.

Professors encarregats de curs.—Jesús Isamat Vila.

Inscripcions especials i beques.—Abandonat el vell concepte de la Universitat considerada com una oficina burocrà-

tica expenedora de títols, s'imposava la supressió de l'anomenat *ensenyament lliure*. «Això —diu l'*Anuari*— plantejà immediatament la necessitat de facilitar la continuació dels estudis als alumnes que havien de treballar per guanyar-se el manteniment i per aquesta raó s'acollien al benefici que els significava l'ensenyament lliure.

En la impossibilitat d'organitzar tot d'una un sistema complet d'auxili econòmic als estudiants, com hauria estat desitjable, calgué almenys trobar una solució per al problema urgent que oferien aquests estudiants.

La Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya formà un *Cens d'estudiants que treballen*, en el qual cens s'inscrivien lliurement tots els estudiants que es trobaven en aquesta situació. Sobre cadascun dels casos dels estudiants inscrits en el cens esmentat, va obrir-se una investigació, i, cas per cas, van ésser resolts segons llurs característiques i les possibilitats de cadascú. Les solucions que es donaren foren d'un dels tipus següents: reducció de les hores exigides d'assistència a classe; substitució de l'assistència diària a les classes per unes visites periòdiques als professors (cada setmana o cada quinze dies) per a treballar d'acord amb ells; gestions a les cases on treballaven per tal d'aconseguir rebaixa en llurs hores de treball no universitàries; i, finalment, en els casos d'estudiants que treballaven en condicions particularment penoses o amb dificultats econòmiques, la Universitat concedia subsidis econòmics, transitoris o permanents, als qui els mereixessin. A un darrer grup d'estudiants als quals mancaven poques assignatures per a acabar llurs estudis i això comportava considerables dificultats per a llur adaptació

al nou règim, va ésser-los ofert el pagament de llurs viatges a altres Universitats per tal d'examinar-se. Les solucions adoptades resolien la situació de la majoria d'aquests estudiants per a tota la resta de llur temps escolar».

Per a l'any actual el problema s'ha ofert novament a l'atenció del Patronat. Encara no ha pogut ésser redactat el reglament que ha d'establir el règim definitiu d'inscripcions a la Universitat i de la qüestió connexa de l'ajut econòmic als estudiants, reglament que ha d'elaborar la Junta universitària.

Quant a l'altre aspecte del problema, això és, la concessió de beques i subsidis als estudiants, la Universitat ha mantingut la seva antiga *Junta de Beques*. I aquesta institució ha atribuït les beques vacants corresponents a l'any actual, de les que anys ha tenien constituïdes diverses corporacions i fundacions particulars.

Com a projecte que contribuirà evidentment a la solució d'aquest problema capital, cal esmentar la llei del Parlament de Catalunya del dia 4 d'octubre del 1934 que confia a l'Institut d'Acció Social Universitària i Escolar de Catalunya l'administració de les beques de la Generalitat.

El Patronat, al mateix temps que recaptava la concessió de beques, procurava impulsar els anomenats *Estudis universitaris per a obrers*, que donen lloc que tots aquells obrers que sentin un afany de cultura puguin anar-la a cercar al redós de la nova Universitat. «No són pas —es diu a l'*Anuari*— aquests estudis una manera fàcil, i per tant falsa, d'adquirir amb un mínim d'esforç un títol acadèmic, perquè això no poden voler-ho els obrers conscients de llur pròpia

personalitat i responsabilitat, ni la Universitat no pot avalar mai un concepte que no seria altra cosa que el seu desprestigi. Es tracta únicament de difondre entre els estaments populars, de posar a l'abast de tothom, els elements de cultura superior que ha de posseir tot ciutadà per a sentir-se solidari de les valors essencials de la cultura humana, capacitant-lo per a intervenir dignament en la vida pública quan sigui cridat a servir els interessos morals i materials de la col·lectivitat».

Durant el curs 1933-34 es donaren les matèries següents: Història de l'Art, Història literària, Biologia, Geografia, Història de la Cultura, Legislació obrera, Història general, Filosofia, Dret. I per al curs 1934-1935 hi havia organitzat un curs d'ampliació amb les següents matèries: Matemàtiques, Química, Física, Cosmografia, Geografia humana i econòmica; Geografia física de Catalunya, Lletres clàssiques, Literatura moderna, Literatura catalana, Història de l'Art català, Esquema de l'Economia moderna, Municipalisme. Els problemes polítics de l'Estat modern, Les èpoques primitives de la humanitat, les revolucions espirituals, econòmiques i socials del segle XIX, i un *curs especial* de llengua catalana.

El Patronat es preocupà també de la cultura física dels estudiants. Malgrat les dificultats econòmiques, s'organitzaren equips d'atletisme, natació, futbol, hoquei, etc., s'havia ja pres part en algunes festes esportives internacionals, com la de Bolonya, i es pensava en la construcció d'un camp d'esports.

Citem ací l'obra antituberculosa empresa per la Univer-

sitat des de l'any 1933, la direcció de la qual fou encarregada al doctor Lluís Sayé, professor *agregat* de la Facultat de Medicina. Aquest any acadèmic podien ja ésser sotmesos a l'examen clínic tots els alumnes d'aquesta Facultat i els de les altres Facultats que no compleixen més de tres anys d'escolaritat. La Universitat feia, encara, les gestions encaminades a l'establiment d'un sanatori universitari i altres llocs d'observació per als casos dubtosos, així com d'una residència per a convalescents on el tractament adequat es simultaniaria amb una tasca pedagògica convenient.

Reforma de l'edifici.—Una de les coses que convenia fer amb més urgència era la reforma de l'edifici universitari. S'imposava, abans que tot, fer-ne la neteja, treure de patis i passadissos aquella brutícia que s'hi havia anat acumulant anys i anys, pintar de nou les parets, plenes d'inscripcions i dibuixos vergonyosos; fer desaparèixer bancs i taules esgavellats i destenyits. I, ensems amb la neteja i endreçament de l'edifici, calia també fer les reformes indispensables per tal de fer plaent l'estada de l'estudiant a la Universitat, procurant d'evitar que en fugís en les seves estones d'esbarjo. I, així, es convertien uns soterranis sòrdids i plens de mals endreços en un bar on trobarien la possibilitat d'una amigable convivència; i en un jardí acollidor, amb caminals i placetes espaioses, aquell matossar impenetrable dit *jardí botànic*, l'entrada del qual havia estat sempre vedada als estudiants.

S'havia fet un pla de reformes, que començà tot seguit a realitzar-se, per a instal·lar decorosament les oficines ad-

ministratives i, gradualment, seminaris i laboratoris, i dotar la biblioteca de locals adequats per a la bona instal·lació dels llibres, l'establiment d'una biblioteca de mà, la instal·lació de catàlegs, etc. Una tasca era, encara, indispensable i urgentíssima, tocant a la biblioteca: la fumigació dels llibres, en perill de destrucció per obra dels corcs, que s'havien multiplicat en proporcions esgarrifoses durant els llargs anys d'abandó en què se l'havia tinguda. Aquesta tasca, però, ha estat interrompuda en cessar l'actuació del Patronat, destituït el mes de novembre.

Règim econòmic.—La tasca acomplerta pel Patronat en el seu any d'existència ha estat certament considerable, i l'han feta sobretot feixuga les dificultats econòmiques amb què ha hagut de realitzar-la, degut, principalment, a les dificultats econòmiques de la Generalitat, però també a l'hostilitat evident dels darrers ministres d'Instrucció Pública del Govern de la República.

Després d'un estudi minuciós de les necessitats econòmiques d'una Universitat que pogués atendre a totes les exigències de la cultura superior de Catalunya, el Consell de Cultura de la Generalitat havia confeccionat un projecte de Pressupost que pujava a nou milions de pessetes. El Patronat, pensant en les atencions més apressants, va poder reduir aquest Pressupost a 5 milions de pessetes: comptant que l'Estat contribuiria al sosteniment de la Universitat amb una quantitat igual a la que hi havia destinat l'any 33, que era la de 2 milions i mig de pessetes aproxi-

madament, calia per a arribar a aquest Pressupost de 5 milions, aconseguir la duplicació d'aquesta quantitat inicial.

La gestió del Patronat perseguia, per consegüent, un doble objecte: aconseguir del Govern de la Generalitat el compromís de contribuir a les despeses universitàries amb una quantitat igual a la dels Pressupostos de l'Estat, i recaptar del Ministeri la consignació mínima de 2,598.000 pessetes i que aquesta consignació fos global, condició indispensable perquè el Patronat tingués la llibertat de moviment necessària per a poder atribuir a les quantitats les inversions adequades, principi elemental de l'autonomia.

Ara bé: el Patronat mai no ha aconseguit que les quantitats consignades per l'Estat ho fossin en xifra global. Naturalment que la nostra petició sempre ha estat reconeguda legítima; però fins ara no ha estat atesa. D'altra banda, se'ns treien del Pressupost diverses partides sense previ advertiment, com, per exemple, una de 250.000 pessetes destinades a obres; i això es feia precisament en el moment en què el Patronat empenia la tasca de reforma material i espiritual de la Universitat. No oblidem, encara, que darre-rament el ministre Sr. Villalobos, declarava que intencionadament hom havia deixat de lliurar quantitats destinades al Patronat en el Pressupost aprovat per les Corts durant precisament el període de la seva pròpia gestió ministerial.

La Generalitat es comprometia a contribuir a les despeses de la Universitat en una quantitat igual a la consignada per l'Estat: la lentitud en els traspassos i valoracions impedí que complís el seu compromís. Però, malgrat les dificultats, en el primer trimestre del 1934 votà 250.000 ptes., i en el se-

gon trimestre altres 250.000 per a la Universitat i 200.000 per a beques. I diguem que per al Pressupost de l'any actual s'haurien votat 2 milions de pessetes. Gràcies a l'esforç de la Generalitat, el Pressupost universitari pogué xifrar-se en la quantitat de 3.700.000 pessetes, que no arribaven als 4 milions a què el Patronat havia pogut reduir els 5 milions pressupostats, però que permetien esperar amb tranquil·litat la liquidació del Pressupost de l'any 1934.

Hi havia dues necessitats ineludibles. Una d'elles era de pagar els professors nomenats pel Patronat, i per garantir els pagaments dels havers d'aquests professors va ésser que la Generalitat va respondre a les nostres demandes aprovant, el març de 1934, 250.000 pessetes, amb les quals es va poder pagar els professors a partir del gener (professors que tenien llur nomenament fet en octubre anterior i que s'havien conformat a no començar a cobrar fins al gener del curs pròxim). L'altra necessitat ineludible era d'emprendre la reforma de l'edifici, i, per atendre-la el Patronat va acudir al patrimoni universitari: deixant de dipòsit alguns dels seus valors, la Caixa de Pensions va atorgar al Patronat un crèdit de 250.000 pessetes.

El dia de la suspensió del Patronat restaven a cobrar 250.000 pessetes de la Generalitat i diferents partides del Pressupost del Ministeri que aquest deliberadament no ens havia volgut lliurar.

Vaig a terminar. Crec que no he oblidat cap dels fets que em proposava esmentar a fi de donar una visió de conjunt de la tasca realitzada pel Patronat. Els resultats assolits el

primer any d'autonomia permeten afirmar que no ha estat infecunda. En l'obra de renovació empresa, no es pot negar que, en un sol any, havíem aconseguit donar un gran pas, més gran que el que havíem esperançat els patrons en iniciar la nostra tasca; i hauria estat segurament més gran sense la labor entrebancadora d'una part del professorat numerari.

Aquesta obra es veu, avui, interrompuda. Arran dels fets d'octubre, el Patronat fou destituït, i, després tot el personal docent i administratiu nomenat pel Patronat fou així mateix destituït allegant-se que no hi havia diners per a pagar-lo, quan la Generalitat havia de lliurar encara les 250.000 pessetes votades per al segon trimestre del 1934. La Universitat passa ara un mal moment: tot funciona provisionalment, i totes les forces del vell esperit treballen per destruir l'obra de renovació començada.

Però aquesta obra està en marxa. Pot ésser interrompuda un temps més o menys llarg, però tard o d'hora ha d'ésser represa, i no es reprendrà sinó sota un règim d'autonomia, i precisament d'autonomia regida per un Patronat. No vull dir el mateix Patronat, un Patronat d'una composició i d'atribucions exactament iguals a les del Patronat destituït, ni molt menys —això ni caldria dir-ho— amb les mateixes persones.

Perquè puguem veure aviat represa l'obra de renovació avui interrompuda, posem-hi tots el nostre esforç, intel·lectuals i polítics, professors i estudiants. Vosaltres sobretot, estudiants, tinc l'esperança que no planyereu cap esforç en la defensa dels guanys obtinguts amb l'autonomia universitària. Si veiéssiu que la Universitat anava en camí de tornar a ésser la Universitat provinciana d'abans; que tor-

naven a establir-se els plans d'estudi antics amb llurs exàmens per assignatures i llurs llibres de text; que, suprimits els exàmens d'ingrés i relaxada la disciplina escolar, tornaven a produir-se els avalots d'estudiants, i les parets de la Universitat tornaven a omplir-se d'inscripcions i dibuixos vergonyosos; que la nostra institució universitària tornava a desvincular-se del moviment cultural de Catalunya, i la llengua catalana corria el perill de veure-se'n novament exclosa; tinc l'esperança que vosaltres no sabríeu veure tot això impassibles i posaríeu tot el vostre esforç perquè això no s'esdevingués, recorrent a tots els mitjans que calguessin.

CONFERÈNCIA SISENA

POPULARITZACIÓ DE LA CULTURA
UNIVERSITARIA

PEL

SR. MANUEL SERRA I MORET

(8 abril 1935)

Per les circumstàncies que tots coneixeu, fa ja bona quantitat de dies que no he pogut dirigir-me al públic. Així he de dir que he desaprès el poc que podia saber de l'art de la paraula i que la inhabilitat de la meva expressió, avui, indicarà no solament el que en mi pot ésser habitual, sinó també l'absència de la pràctica en els moments presents, com, així mateix, la impressió que sempre produeix trobar-se davant d'un auditori selecte.

I vaig a començar amb una digressió, declarant que, contràriament al que molts sostenen, jo no crec que l'orador hagi de presentar-se davant del seu públic amb una lliçó apresada, amb el discurs preparat i mastegat, perquè aleshores la fluència del pensament i el comerç que ha d'establir-se entre el públic i l'orador no són possibles, i l'acte ha de resultar fred i mancat d'interès. Fins arribo a creure que tots hauríem de tenir en certa mesura l'habitud de parlar, expressant els nostres pensaments en veu alta, tal com surten, a voltes lluminosos, a voltes apagats, segons les circumstàncies de lloc i de temps i segons com sigui també l'atenció del

públic que ens escolta i que és el que més ens ajuda a pensar.

D'aquest exercici, d'aquesta gimnàstica, en provindria una major agilitat de pensament i també una major llibertat i espontaneïtat. I els coneixements es difondrien insensiblement, inevitablement, sense l'esforç que ara exigeix captar-los i assimilar-los, com vosaltres, els universitaris, sabeu per dolorosa experiència. L'aprendre deixaria d'ésser el compliment d'una obligació i restaria simplement una de les manifestacions bio-mecàniques del nostre ésser, i tindríem una noció més exacta de la valor personal de cada un i del que podem rendir a la societat que ens empara i ens acull.

Potser no és del tot estrany aquest exordi al tema que hem de tractar. Els coneixements es troben en potència en mentalitats incultes, i sovint trobareu comprensió i clarividència on esperàveu trobar impermeabilitat i duresa. Aquell aforisme antic que diu «que hi ha tants rucs amb lletres com sense lletres», podríem invertir-lo dient que hi ha una suma immensa de capacitat inexplorada entre la gent illiterada. I per a totes aquestes intelligències, la paraula és el millor i a vegades l'únic vehicle de transmissió d'idees i coneixements i l'exercici més adequat per a desvetllar idees i coneixements propis.

En parlar de la popularització dels estudis i coneixements universitaris, necessàriament hem de referir-nos a aquestes intelligències verges que freturen conreu i explotació. Parlem d'un món per molts desconegut, per molts inexistent: el món dels abstinentes forçosos, el món dels afamats eterns. I, tant si volem com no, hem d'abocar-nos al que tots anomenem problema social, a aquest conflicte extern que per a tota

persona sensible ha esdevingut conflicte mental de la més difícil solució.

¿Convé o no convé popularitzar els estudis universitaris? ¿Es un bé o és un mal desvetllar més ànsies, més neguits, nous gèrmens de conflictes, més dificultats a la pau artificiosa, a la resignació estèril? El qui us parla fa temps que ha pres partit en aquesta i altres matèries. No podem dir si la ciència allibera o empresona. Tant se val! Es una apetència de l'esperit, un desig incontenible de la natura, i també una herència que ens ha pervingut sense reclamar-la. Encarem-nos, doncs, amb la vida i amb la lluita. Ja veurem el que en sortirà. Ho veurem nosaltres i els qui aniran venint.

Parlem de passada de les manifestacions actuals d'aquest gran problema social. Estem en moments de profunda crisi. En el nostre cas particular no és cap cosa nova, car ací la crisi, expressada en termes d'escassetat i penúria, sembla una condició de la nostra existència. Crida més l'atenció i fa meditar més la crisi dels països forts i corpulents, dels que dominen la major part de la terra, car en aquests té totes les aparences d'haver arribat a l'exhauriment d'un sistema, del sistema capitalista propulsor del progrés i de les meravelloses activitats del món modern. El fenomen d'aquesta crisi persistent, insoluble, ens inclina a creure que s'ha assolit el límit, que s'ha arribat al tombant d'una època, i que les dificultats actuals no es podran superar amb els mètodes clàssics capitalistes de major producció, de multiplicació d'activitats i de major acumulació de riquesa.

Mentre la vida oferia noves realitzacions i l'esperança no es debilitava, quan l'espai oferia molts buits i els mercats

de tota mena admetien noves provisions, mentre restaven zones inexplorades del planeta i pobles per integrar a les modernes civilitzacions, semblava que la cursa no podia trobar la fi i que el món aniria creixent en la mateixa mesura que anés augmentant la nostra capacitat de producció en tots els ordres. Eren molts els il·lusos —com avui encara abunden—, molts els qui no advertien que com més es multiplicaven els mitjans de comunicació i d'intercanvi, més s'empetitia el món i s'esgotaven més i més les possibilitats del demà. Va venir la guerra, es va perdre el ritme i l'equilibri, i a la represa vàrem adonar-nos que el món era canviat i que molts dels qui havien estat clients antics i constants, havien esdevingut proveïdors i productors en gran escala.

¿A quines portes poden trucar els pobles rics, els pobles treballadors, organitzats i capacitats per a la lluita clàssica? Han donat la volta a tots els hemisferis i tornen descoratjats al punt de partença. Si no vigilen, ells mateixos seran envaïts per competidors improvisats, sense escrúpols, que disposen de masses famèliques i d'un utillatge capaç de produir en tanta escala i en millor qualitat que els pobles dominadors. I com que aquests constitueixen una massa compacta, adherida als beneficis d'una civilització complicada, amb una consciència col·lectiva que no els permet de recular i d'embrutir-se voluntàriament, s'apressen a tancar les portes del seu recinte i aixequen tota mena de muralles contra possibles invasions de productes i de material humà que pugui rebaixar el seu nivell de vida. I ja tenim el món fraccionat, dividit, ple d'obstacles i de barreres, el comerç anihilat, l'intercanvi perdut, les relacions escasses i un ambient enrarit i d'asfíxia que ens

dóna la sensació d'acabament i de col·lapse i la consigna de restricció, d'estancament i de penúria econòmica i moral.

El sistema ha fallit, no per ineficàç, sinó perquè ha arribat a l'esgotament. Cal encarar-nos amb aquesta dolorosa realitat. La nostra actitud davant la vida ha d'ésser tota una altra. Quan érem joves els qui avui ja comencem a ésser vells, semblava indicat que eduquéssim el caràcter per a una lluita feliç, inexhaurible, de cara a l'infinit. La nostra posició era clara: a la conquesta de tot, car el món era ample i admetia tots els combatents. La consigna no podia ésser altra: enllà i avant! Veníem de lluny i pensàvem caminar molt. Sabíem dels imperis de l'antiguitat i els trobàvem mesquins per a les nostres ambicions. El progrés era incessant i calia només posar-se a l'avançada. L'Orient, el vastíssim continent americà, oferien encara un camp immens a les nostres activitats i a les nostres iniciatives...

Tot ha canviat. Avui, d'entre els qui m'escolteu, ben pocs n'hi haurà que contemplin les probabilitats de l'evasió. Els qui encara haveu de recórrer la costa ascendent de la vida no penseu en la infinitud de l'espai ni en l'amplària del món. Teniu la consciència que sou a casa, que no us podeu moure i que us cal posar la casa en ordre per tal de gaudir del necessari confort, perquè sabeu que haureu de fer la vostra vida ací, perquè sabeu que el món s'ha empetitit, s'ha tancat, s'ha omplert d'obstacles i barreres i tots ens veiem obligats a romandre al nostre lloc. Aquest és l'aspecte de les coses en aquestes hores tenebroses de crisi del sistema, de transició obligada, d'ajust a les noves realitats que ens ofereix la vida.

Tornem a l'època medieval. A nosaltres ens representa un

esforç i una tortura que vosaltres, els joves, naturalment, no haureu d'experimentar. Tornem a les visions de fa set o vuit centúries. Espero que voldreu admetre aquesta idea pessimista en els termes relatius en què és concebuda. Per això és obligat que us digui que jo no em puc sostreure a les doctrines que no he adoptat a l'atzar, ni tampoc voluntàriament, sinó que són deducció compulsòria de la meva experiència i dels meus pobríssims coneixements. És possible que a altres la mateixa experiència i els mateixos coneixements els produeixin reaccions ben diferents. En mi, vulgui o no vulgui, el materialisme històric, el determinisme econòmic i la concatenació rigorosa de causa i efecte se m'imposen, sinó de manera absoluta, en forma tan precisa que no puc desviar el meu pensament del seu mètode i del seu guiatge. I us confesso que arribo a creure que si jo aconseguís alliberar-me d'aquest mecanisme doctrinal, el meu pensament espars no us podria ésser útil ni us podria insinuar una conducta per a evadir unes lleis a les quals no ens podem sostreure.

Dèia que tornem a les visions medievals perquè em sembla conseqüència obligada de les limitacions econòmiques que s'imposen arreu. Al compàs de les econòmiques vénen les polítiques, tot el complex de les relacions humanes que es dificulta, es deforma, s'anquilosa, i el cos social esdevé un caos de segmentació i de particularismes. Si no podem superar aquestes dificultats, la nostra posició davant la vida haurà de canviar totalment, haurà d'ésser, no de dintre enfora, sinó de fora cap endins, és a dir, haurem de guanyar en intensitat i en eficàcia el que perdem en extensió i en irradiació. Com els monestirs de l'edat mitjana, haurem

d'ésser el receptacle i el gresol de l'estudi i de la ciència, i haurem de conrear molt el camp de les humanitats per tal de no deshumanitzar-nos massa de pressa.

Heus ací com pren inusíat relleu el problema de la popularització dels estudis universitaris. Gairebé podria dir, sense exagerar, que ha esdevingut un problema d'urgent solució. Caldrà que la proposi? No em considero el més indicat per a fer-ho. La meua experiència universitària, la poca experiència que jo tinc, és segurament molt distinta de la que teniu vosaltres. Amb prou feines si conec la Universitat de Barcelona. L'he vista per dins poques vegades. La conec per fora, conec la seva reflexió, la seva projecció social. Això ho coneixem tots.

Què ha estat la Universitat de Barcelona fins als nostres dies? Durant moltes dècades —i no dic centúries, perquè és relativament jove la Universitat de Barcelona— s'ha nodrit de fills de *cases bones*, de fills subalterns de famílies benestants que, tenint poca participació a l'herència patrimonial, havien d'adquirir un títol per a guanyar-se decorosament la vida. Unes aules grises i uns professors rutinaris que anaven repetint textos antediluvians, absències repetides de professors i alumnes, vagues per a anticipar vacances i un lliurament de certificats i diplomes a cada fi de curs que, en la majoria de casos, eren garantia de nul·litat i d'incompetència. Honroses excepcions, tan escasses com els ous de dos rovells, confirmaven la regla. La projecció de la Universitat de Barcelona damunt la superfície social de Catalunya l'advertirà tothom que estudiï la vida intel·lectual del nostre poble, particularment en la passada centúria. Fàbrica de títols, ela-

boració d'incapacitats totals. Poca cosa més representa la Universitat de Barcelona.

No som excessivament ambiciosos. Ens acontentaríem que la nostra Universitat hagués fet un paper modest entre les universitats del món. No hem d'anar massar lluny: Portugal i Itàlia —països d'analfabetisme tan brillant com el nostre— tenen centres docents que han donat glòria i fama a certes ciutats altrament insignificants. Barcelona és en aquesta matèria universalment desconeguda. I cal confessar-ho: segueix la tradició catalana. Ni més ni menys.

Catalunya, en aquest ordre de coses, ha portat un retard de cinc o sis-cents anys. No és poca cosa! Em baso en fets cronològics, és a dir, en dades històriques. El segle IX, per exemple, funcionava la Universitat de Pavia, fundada per Lothaire, nét de Carlemany, l'any 825; i el segle XII Bolonya, facultat de lleis, Salerno, de medicina, i París, de teologia, eren ja universitats en el veritable sentit de la paraula i aplegaven estudiants de diferents països. El segle XIII, a més de la Universitat de Bolonya, es fundaren les de Pàdua, Nàpols, Gènova, Perusa i Macerata, i a Anglaterra, la que és encara avui famosa Universitat d'Oxford. No gaire avançat aquell segle, l'any 36 o 39, va fundar-se la Universitat de Salamanca que havia estat precedida trenta anys abans per la de Palència, després desapareguda. I a la Catalunya d'aquell temps, conqueridora de València i Mallorca, no es parlava d'aquestes coses, com ben poc se'n va parlar més tard, sense que en puguem donar la culpa a poders o influències estrangeres ni a tiranies que no fossin les nostres pròpies.

Fins l'any 1300 que es funden a Lleida els Estudis Gene-

als no hi ha a Catalunya rudiments del que, segles després, arribaria a ésser la Universitat de Barcelona. Es, doncs, de cinc o sis centúries el retard que porta Catalunya respecte a altres països amb els quals estava, justament en les èpoques medievals, en relació íntima i constant i amb els quals havia col·laborat o combatut en ocasions diverses. I per bé que les universitats d'aquelles èpoques fossin només intents del que foren les universitats després, el fet és que aquells pobles ens han portat considerable avantatge que s'ha traduït en múltiples beneficis socials que no hem conegut o que havem conegut molt més tard.

Amb aquests antecedents no és difícil d'explicar-se la manca d'interès que ha demostrat el poble per aquesta obra constructiva que, dintre d'una extraordinària modèstia de mitjans econòmics, s'havia emprès el dissolt Patronat Universitari. I hem d'ésser tots els qui hàvem de laborar perquè el poble s'incorpori al moviment iniciat, i jo, servint les meves idees de sempre i els meus sentiments més pregons, vull ajudar amb el poc que pugui a dotar la meva pàtria d'aquest formidable instrument de lluita que representa una universitat moderna, completa, ben dotada i accessible a tots els ciutadans.

Entenc que els estudiants de la Facultat de Dret i Ciències Socials, organitzadors d'aquesta sèrie de conferències, es proposen de fer això: convertir el problema de la Universitat en un problema popular, en un problema universal, en el qual tots ens sentim compresos i interessats. I han aprofitat aquests moments en què Catalunya se sent ferida i té l'atenció desvetllada i la sensibilitat més aguda que mai. I han

fet bé. Era l'únic benefici que es podia treure de la trista situació creada. Si ho arribéssim a aconseguir encara podríem repetir, segons la dita, que «no hi ha mal que no vingui per bé».

Però no oblidem que la popularització dels estudis universitaris és el que ha de formar l'atmosfera i el clima de la universitat futura i el que ha de lligar el poble als destins de la «seva» universitat. El Patronat ho havia previst, en part, i havia iniciat cursos d'extensió universitària per a l'estudi d'humanitats i cursos especials i conferències per a obrers. Cal reconèixer la bona voluntat manifestada, però cal reconèixer també que l'intent era, ara com ara, d'una limitació excessiva. Portes obertes i facilitats en tots els ordres és el que havem d'atènyer. Si un dia la nostra Universitat fos ben bé de tots, si fos *l'alma mater* de tota la joventut catalana i l'obrer català trobés en ella sol·licit acolliment, no dubteu que els atemptats contra la nostra cultura no foren possibles. Però cal que tots la puguem estimar, la Universitat, i sobretot el poble obrer.

En parlar d'aquest problema no puc treure'm de la visió la imatge de les hores viscudes en les opulents universitats americanes i angleses. Com que vaig passar la meva joventut en aquelles terres, la meva petita experiència universitària va fer-se allà, i la meva idea d'aquestes institucions està impregnada d'aquella vida d'esplendor i de riquesa. Aquest edifici sobri i modest que tenim ací hauria d'engrandir-se moltíssim per a poder-se comparar a qualsevol de les universitats acreditades d'aquells països. La Ciutat Universitària de Madrid és una còpia ambiciosa del que són les grans uni-

versitats europees i americanes; però en aquesta classe d'ambicions no hauríem de consentir que ens passés ningú davant, També necessita Barcelona i Catalunya la seva ciutat universitària.

La collectivitat ha de fer més del que fa per la cultura en general i pels estudis universitaris en particular. L'Estat espanyol sosté exclusivament les universitats espanyoles, les quals no tenen fundacions ni deixes de cap mena, i l'Estat espanyol despèn anyalment uns 27 o 28 milions de pessetes per subvenir a la vida universitària de tot el país. Als Estats Units, entre universitats, collegis i escoles professionals, sumen uns ingressos globals de més de set mil milions de pessetes; és a dir, que, prenent per base el que a Espanya destina l'Estat per a aquestes atencions i tenint en compte la proporció d'habitants i riquesa de cada país, resulta que els Estats Units despenen cinquanta vegades més que Espanya en estudis superiors i especialitzats. No cal dir que aquesta enorme diferència comença ja a l'escola primària, per la qual els Estats Units despenen més de vint-i-cinc mil milions de pessetes anyals.

Es evident que amb la migradesa de mitjans a què està sotmesa la vida de l'ensenyament superior a Catalunya ben poca cosa pot fer-se, i que si les coses haguessin de continuar com fins ara, ens hauríem de resignar a veure com la nostra Universitat continua essent un illot isolat, una planta sense arrels, una institució ignorada de la massa ciutadana, una mena de centre burocràtic, indispensable a la vida administrativa, però desvinculat de la vida espiritual del nostre poble. I aquells professors i alumnes que, superant aquestes difi-

cultats, arribin a donar to i categoria a la nostra Universitat seran uns abnegats com ho han estat els qui fins ara han sabut trencar la superfície grisa d'aquell lloc d'estagnació i de silenci.

Calen més sacrificis. Naturalment! Quan hom pensa que les famoses universitats angleses d'Oxford i Cambridge tenen una població escolar conjunta d'estudiants residents que ultrapassa la xifra de 60.000 i després hom s'assabenta que a Barcelona no arriben a 60, ¿no ens podem preguntar si és que som mil vegades més pobres que els altres o és que som pobres de solemnitat perquè som pobres d'esperit? Perquè en esmentar aquestes xifres, no és que m'oblidi de les proporcions degudes: és que, sense les d'Oxford i Cambridge, són moltes les universitats angleses que viuen amb gran esplendor i que per elles soles representen pobles sencers, nissagues senceres emmotllades en una vida superior de l'estudi i de la ciència, que han creat un ambient propi i que han irradiat els seus coneixements i han influït arreu del món. Exigim la nostra proporció, la part que ens correspon del benefici i del sacrifici, ni res més ni res menys.

La burgesia catalana sol fer mofa d'aquestes dèries. Mentre pugui proveir d'un títol els seus fills, per ella tot va bé. Al contrari, ella sap que si els obrers tinguessin accés a la Universitat, les dificultats per als seus fills creixerien i haurien de sofrir una competència ruïnosa. Però és hora que nosaltres plantegem el problema en tota la seva extensió i complexitat. Si el nostre poble fos incapaç no caldria donar-se turment. Però, és aquesta la realitat? ¿Es el nostre poble inferior als altres i, concretament, inferior a aquells que

gaudeixen de major tradició cultural i de més acusada personalitat col·lectiva? Jo crec que no, que el nostre poble és per naturalesa intel·ligent i àvid d'aprendre, i que és la tradició nostra la que pesa, la desorganització general en què vivim i l'absència d'ideals i ambicions col·lectives, i estic segur que si poguéssim corregir els defectes més pronunciats d'organització es demostraria que el nostre poble val tant o més que qualsevol altre.

Part hi tenen els intel·lectuals —i molta— en la responsabilitat que es deriva d'aquest estat de coses. No han estat mai en contacte amb el poble, no han viscut mai les necessitats i els anhels del nostre poble. Jo no sé com s'ho han fet per a parlar d'ideals nacionals, de causes col·lectives, abandonant els interessos de la gran massa de catalans, els interessos espirituals i materials dels treballadors. ¿Com es concep la llibertat i el progrés de la comunitat sense la comunitat? ¿Com pot existir intel·ligència i solidaritat si els intel·lectuals i el poble viuen d'esquena els uns als altres?

Aquesta és una tara que convé corregir d'antuvi si volem que Catalunya tingui una representació de futuritat en la idealitat del nostre poble. Convé la integració de tots els catalans als ideals de la civilització, i el més alt de tots, el que estic ben segur que més apeteixen els treballadors de Catalunya, és precisament aquest: penetrar la zona de la intel·ligència, il·luminar la seva mentalitat, participar en la mesura que de dret els correspon en la formació de l'ànima col·lectiva i assimilar el fruit de l'experiència científica que els més afortunats han pogut haver. El gaudi material, la satisfacció de les modernes exigències de la vida, els beneficis més tan-

gibles de la civilització, els volen perquè sense ells no hi ha vida intel·lectual possible. Però és per assolir la grandesa de l'esperit que ells lluiten en darrer terme, com ho demostra aquest esforç titànic que vénen sostenint ja fa anys fent florir arreu de Catalunya una quantitat considerable de centres culturals, d'institucions docents que viuen de l'esforç suplementari dels treballadors —i dic esforç suplementari perquè, indubtablement, és el seu esforç compulsori el que més contribueix al sosteniment de les institucions públiques i dels centres docents creats a benefici dels rics. I cal veure de prop la devoció, la constància i l'abnegació que posen en la tasca: les aules que ells sostenen són recintes sagrats on veieu els alumnes atents, àvids de copsar la lliçó, sensibilitzats fins al punt que el propi professor no pot evadir l'interrogant que hi ha en els esguards refulgents i ell mateix rep el benefici d'aquella exigència pristina i vital. Ja voldríem que aquesta inquietud fos la tònica d'aquelles aules fredes de molts centres d'ensenyament oficial...

No es comprèn com els intellectuals de Catalunya no s'han encara adonat d'aquesta pedrera inexplorada que és en aquest ordre d'activitats el nostre poble treballador. No tenim ganes de fer retrets a ningú. Però hem d'insistir a dir que la idea de la Catalunya nova està en ells, només en ells. Parlo de la Catalunya nova, perquè no em plau parlar de ressorgiment, ni de restitució a un passat, ni de glòries pretèrites respecte a les quals tenim dret a entretenir molts dubtes. Per falla de pergamins autèntics, acumulem esperances en l'esdevenidor i garfim les escasses realitats prometedores d'avui per basar-hi la nostra fe en el demà. I són

aquests petits fogars d'heroisme obrer, aquests modeſtos centres de cultura, els que ens permeten d'albirar el gran fogar de la cultura nacional, el temple de la ciència universal condensada i concretada en el gresol de les nostres essències racials, tonificada amb les virtuts singulars del nostre poble. Penso que deu ésser la fita més alta de les nostres reivindicacions nacionals veure la nostra comunitat aplegada entorn de la Universitat futura que acull tots els germans, que tots participen en la mesura que els correspon de la llum de la intel·ligència i de la civilització. Catalunya fóra redimida del pecat de reclusió, del pecat de resistència a santes influències alliberadores i dignificadores contra les quals s'ha armat repetidament manifestant un primitivisme infecund.

Ideal nacional ha de voler dir ideal universal, en últim terme. Si haguéssim estat més universalistes, si haguéssim mirat més enfora, si haguéssim tastat el pa dels altres cistells, avui, en sofrir les conseqüències del trastorn econòmic de què us he parlat, ens trobaríem amb el sarró ple, i no hauríem de contemplar la misèria que hi ha dins de les nostres noves muralles. Aquells que trenquen comunicacions, que neguen reciprocitats, que es reclouen en si mateixos, tenen molta feina avançada. El tresor comú és el millor aglutinant de les col·lectivitats. Nosaltres el comencem a fer. De bon començ se'ns ha esfondrat el trespol, massa fluix per a resistir cap pes específic. Si hem de tornar a començar, fem-ho amb el concurs de tots i us convencereu de les valuoses aportacions que ens han mancat en les etapes anteriors.

Si proclamem la unitat de la ciència, proclamem també la unitat del poble. Una és la ciència malgrat la seva fron-

dositat i varietat aparent. Un és el poble malgrat els vicis d'organització, malgrat que hi hagi aquesta superposició laminar artificiosa anomenada capes socials. Jo no sé si interpreto poc ni molt la idealitat de les actuals promocions universitàries. Si coincidís amb elles, la fe en la Pàtria es multiplicaria. La realitat ens mostra com Catalunya no és una unitat pel seu passat, sinó per la seva voluntat de futur. Cridem, doncs, la totalitat dels catalans. Si el món es tanca i ens hem de quedar a casa, siguem-hi tots entorn de la llar, fem la nostra aportació volenterosament, establim comerç íntim entre nosaltres, vinculem la nostra sort a la del germà i compartim amb ell els tresors de l'esperit. No li manca a Catalunya altra consagració ni altre estímul. Vosaltres, els universitaris catalans, podeu donar la nota més alta: creem la Universitat catalana, la Universitat de tots. Que ningú no se'n senti aliè, que ningú no se'n trobi allunyat, que ningú no deixi de sentir-la i de viure-la. Ja ho veureu quin programa més complet i quina bella esperança esponcella!

Problema que tenim plantejat d'antic, problema que es presenta avui amb més exigència i amb més pressa. Ja no és qüestió d'escollir: és hora d'acció. Una llengua, un instrument, ens han dit. Per a què? per a qui? preguntem nosaltres. Una lluita, una ambició, ens repeteixen. Quina lluita? quina ambició? insistim nosaltres. Catalunya serà o no serà, segons l'orientació que prenguem, segons la visió que tinguem del nostre demà. El poble ho decidirà, més ben dit, el poble ho va decidint amb el seu esforç conseqüent, amb la seva tenacitat provada.

No em sé estar de dir-vos que un dels honors que més han afalagat la meva pobra vanitat és l'haver-me elegit president d'un d'aquests fogars de cultura obrera: l'Ateneu Polytechnicum, Meravellat d'aquelles meritíssimes activitats, d'aquell zel, d'aquella abnegació, veig com es perfila en aquell rusc d'abelles la imatge d'una nova ciutadania. No es tracta d'aconseguir superiors coneixements professionals que puguin reportar una utilitat pràctica immediata, sinó de l'estudi d'humanitats, del conreu de l'esperit, d'una lluita per la superació del límit, de les restriccions que la societat imposa. En tots els pobles civilitzats, pertot on hi ha organització estatal raonable, els obrers gaudeixen d'aquests instruments de cultura superior sense sacrifici, sense dispendi i les seves hores de repòs poden repartir-les entre el joc i l'estudi en institucions adients, ben emmarcades a les seves necessitats. Cursos de tota mena, estudis fragmentaris o complets de totes les matèries, serveis d'orientació, seminaris i laboratoris, tot està al seu abast gratuïtament i en hores convenientes que no dificulten el seu repòs ni compliquen la sana distribució del seu temps. Es només ací que s'ho han de fer tot, que s'han de donar a si mateixos orientacions, que s'han d'organitzar les seves càtedres, que han d'arbitrar els mitjans per a sostenir-ho i que han de restar hores al repòs i a l'esplai per a ventilar i resoldre problemes que els rics troben resolts sense que en sàpiguen aprofitar tots els avantatges.

Ja sé que no he vingut a fer descobriments i que entre els qui em fan l'honor d'escoltar-me hi ha homes de gran influència en els medis universitaris, que han vist, més bé que jo, la transcendència del problema. A ells em lliuro

perquè avalin la meva invocació i mantinguin la reivindicació dels qui no poden fer-se sentir a l'hora de les noves construccions. El que ens han pres tornarà un dia o altre a les nostres mans. Aleshores vindrà el moment de donar l'empenta decisiva. Quan ressusciti el Patronat Universitari que en el curs de la seva existència breu va saber encarar-se amb els problemes cabdals propugnant i portant a la pràctica resolucions enèrgiques, jo confio que aquest problema d'avui mereixerà la seva atenció i ens donarà solucions adequades. Els treballadors s'esperen: volen feina de divulgació i de proselitisme; volen orientació intel·ligent i amorosa; volen cursos especials i seminaris; volen lliçons de generalitats i elements de coordinació i de selecció; volen, en una paraula, extensió universitària que els forneixi de bases elementals mentre esperen llur incorporació definitiva a les altres disciplines de l'escola. No us reportaran cap desencís. El dia que els crideu, els trobareu preparats per a destacar les seves avançades i donar-vos la sorpresa de la seva aplicació i del seu amor a la ciència i a l'estudi.

En aquest món de limitacions i contraccions cerquem reserves on fundar nous optimismes. Els treballadors són quantitativament i potser també qualitativament les grans reserves de la humanitat. Sense desig de mortificar ningú, sinó basant-me en el concepte comú de la moral i del bé, diré que els treballadors són els destinats a realitzar els grans ideals humans, perquè en ells radica la capacitat d'acció i la indispensable puresa per a llançar-se a les profundes transformacions que la societat reclama. Tenim davant nostre un exemple colpidor que, per refractaris que siguem a la con-

sideració objectiva dels grans esdeveniments històrics, ens diu ben clar que en algun indret del planeta es dibuixa ben distintament el començament d'una nova era. La Rússia soviètica, submergida en un mar de dolors, emergeix entre el caos internacional amb una joventut sorprenent. No volem esbrinar si reïx plenament en tots els aspectes de la nova concepció econòmico-social: el que volem fer constatar és que l'any 1914 hi havia a Rússia 7.800.000 escolars de tota classe incloent des de l'escola elemental als estudis universitaris i que avui els escolars ultrapassen la xifra de vint-i-cinc milions i que l'analfabetisme que era del 69 per 100, avui no arriba ni al 10 per 100.

Algú em dirà que aquestes xifres són una simple exposició estadística d'un progrés que altres pobles havien realitzat amb molta anticipació. Ja ho sabem. Però és que aquest canvi sincronitza amb tot un rodatge nou, amb una organització política i econòmica que ha subvertit totes les valors i està creant una consciència nova del tot. I pensant en aquelles multituds que creixen sota el signe d'una conjura enardidora, plena de possibilitats, hom no sap si ha de reformar les pròpies idees sobre les dimensions de l'esperit i acceptar que potser entorn nostre s'està incubant també alguna manifestació insospitada de la vida futura que ens caldria desflorar aviat incorporant a les disciplines intel·lectuals aquesta força inèdita que resta entre nosaltres i que sovint ens adverteix de la seva presència.

Preparem-nos per a començar amb tot coratge l'obra de popularització dels estudis universitaris. Quan arribi el moment de reprendre la tasca d'estructuració que una fata-

litat ens ha deixat en suspens no vulguem que la Universitat catalana tingui la més lleu propensió al parasitisme que algun temps va caracteritzar-la. Que rebí l'impuls i l'alè popular, que sàpiga canalitzar-lo i multiplicar-lo, elevant el nivell de les masses treballadores i desvetllant en elles les grans inquietuds i ambicions. I sapiguem-la fer més gloriosa que les altres, no solament perquè sigui la representació genuïna del pensament nacional, sinó perquè dirigeixi aquest pensament vers la realització de la justícia suprema. Aquesta ha d'ésser la futura Universitat catalana. Aquesta és la Universitat de Catalunya que nosaltres esperem.

CONFERÈNCIA SETENA

LA UNIVERSITAT FUTURA

PEL

PROF. JOSEP XIRAU

(2 maig 1935)

Aquesta conferència, la darrera d'un cicle organitzat per una Associació professional d'estudiants universitaris, ha estat suspesa més d'una vegada. No és que ara jo vulgui atribuir al fet de la suspensió cap especial importància; només vull tenir-lo en compte per explicar que durant aquest temps ha passat amb el conferenciant i la conferència un petit drama. La conferència, oportunament meditada i sobtadament detinguda en el curs normal de la seva evolució, ha anat augmentant ràpidament de volum i s'ha complicat d'una manera paorosa. Les qüestions, els problemes han caigut sobre el conferenciant tumultuàriament i amb tota mena d'exigències. Han estat precisos seriosos esforços per a posar-hi ordre. Tinc por que, si l'interval s'hagués fet més llarg, la conferència hauria acabat amb el conferenciant impossibilitant-lo de pronunciar-la.

Diç això no pas, naturalment, per un desig inútil d'explicar petites interioritats que no interessarien ningú, sinó per justificar que a la meva exposició figurin unes breus notes escrites; ja que amb l'exuberància de qüestions que

duia el tema, només he pogut evitar que alguna se m'escapés, anotant-la; i així porto un reduït nombre de coses que, en realitat, potser són cadàvers de problemes; qüestions ja mortes, mortes per a mi, i que, per consegüent, desfilaran davant de la vostra benèvola curiositat, rígides i fixes, sota la vestidura escrita, i no amb la palpitació vital de les que hom ataca directament en presència de l'auditori. Amb tot, mantinc l'esperança que la major part del que us he de dir, tindrà, si altra cosa no, la força i la vigoria que, per ells mateixos, i independentment de tota expressió personal, posseeixen els problemes de la cultura universitària.

Quan els estudiants de l'«Associació Professional de Dret» van invitar-me a prendre part en aquest cicle de conferències, no vaig vacillar ni un moment; em vaig considerar, més que invitat, requerit. I no és pas que sentís cap necessitat especial de parlar en públic, ni que jo per la meua banda hagi de dir res d'extraordinari. Però el tema de la Universitat s'ha posat de tal manera a primer rengle entre les nostres preocupacions; ha conquistat amb tanta força l'atenció general; ha penetrat tant dins del nostre ambient col·lectiu provocant-hi, amb considerable intensitat, moviments espirituals i reaccions diverses, que ningú no hi pot restar foraster sense fer-se sospitós. Mai no em perdonaria el pecat d'egoisme de comprar la tranquil·litat d'ànim a canvi de dissimular el pensament, o de refugiar-me en la comoditat d'un silenci suspecte.

Abans de passar més enllà em toca complir un encàrrec. Els estudiants organitzadors d'aquest cicle de conferències volien que, en aquesta darrera sessió, un d'ells, en nom de tots i en representació de l'«Associació Professional d'Estu-

dians de Dret», s'adrecés a l'Ateneu —directament al seu President— per donar-li les gràcies de l'acollida hospitalària i cordial que aquesta Casa, de tan digna tradició al nostre país, els ha dispensat i per agrair, així mateix, als conferenciants que han pres part en els diversos actes, llur desinteressada col·laboració. A darrera hora els ha semblat que era millor treure complexitat a aquesta sessió d'avui, i m'han encarregat de donar les gràcies en nom d'ells; ço que faig gustosament abans que tota altra cosa.

Els estudiants organitzadors de l'acte van explicar-me que anaven a fer un cicle de conferències que abracés tot el cicle de vida del problema universitari a casa nostra, conduït des d'una perspectiva històrica fins a la realització del 1933, i encarat, després, cap al futur, que és on tots tenim fita la mirada.

L'intent tenia, a més, un aspecte interessant. Es proposava reunir, a l'escalf d'una meditació sobre la Universitat, homes diversament situats, de significació personal i de representació distintes. Es tractava, en suma, de provar que Catalunya pot tenir, ha de tenir, ja té, en efecte, una unitat de consciència davant del magne problema de la seva Universitat.

Darrera dels homes que han parlat m'he de produir amb modèstia. Per això voldria poder treure a la meua veu el timbre i la inflexió individuals. Les coses que he de dir no són meves, sinó de tots nosaltres. Hi ha un poble que les vol. Hi ha una joventut que les sent amb passió noble i continguda. Les millors intelligències, entre nosaltres, hi han meditat profundament. Les meves paraules d'avui voldran

ésser només un indicador de ruta cap a un futur; un futur que serà íntegrament nostre si el volem enèrgicament i ens preparem, fredament i apassionadament, a tenir-lo.

La participació en aquests actes d'homes eminents, de llarg temps preocupats pels problemes de l'esperit i de la cultura, que, amb diversa significació i venint cadascú del seu lloc, han trobat, sense pacte ni esforç, una ampla base de coincidència sentimental i de pensament respecte a una qüestió vital de la nostra existència col·lectiva, autoritza a pensar que possiblement marquem en la nostra ruta un viratge decisiu, que obrirà una nova perspectiva i assenyalarà un horitzó més ample en el nostre món espiritual. Potser des d'ara les empreses magnífiques i temptadores que el futur ofereix a Catalunya ens trobaran més segurs i més eficaços; amb una renovada capacitat de realització, generosa i decidida, perquè sorgirà de la contemplació afirmativa i optimista del nostre viure col·lectiu; perquè ens adonarem, potser, que entre molts de nosaltres és més el que ens uneix que no el que ens separa; que la demarcació fonamental és, sobretot, ètica, i que entre els homes més que el pensament destria la conducta.

De moment, avui ja es pot parlar de reforma de la Universitat. Tothom sap que fa pocs anys això no era possible i que el qui ho intentava era immediatament catalogat almenys com a illús i extravagant de la col·lectivitat oficialment prestigiosa.

Avui, no sols se'n pot parlar, sense que això provoqui altra cosa que extremituds més o menys accentuades en alguns recons, sinó que es pot intentar amb les més engres-

cadores possibilitats d'èxit. I els més l'admeten o almenys ho fan veure; perquè, és ben curiós, entre els variadíssims enemics de la nova Universitat —jo diria, potser millor, enemics de la Universitat— no n'hi ha cap que explícitament declari que vol tornar endarrera. I el drama —a vegades, si voleu, la tragicomèdia— per a ells està a harmonitzar la intenció real i tàcita amb l'actitud externa que es vol adoptar.

Calia tenir el sentit de la reforma. Una reforma no es fa sols corregint abusos. Una reforma és, sobretot, creació; és establir nous costums, construir coses noves. La seva més gran dimensió és interior: la renovació de l'esperit. Acostarse a les realitats d'una altra manera. Collectivament, una nova manera de fer; una nova conducta.

Calia, també, percebre el moment de la reforma. La va decidir un canvi polític, encara que ella en si res no tingués a veure amb la política. Però el canvi polític va produir l'ambient que la feia immediatament possible. De sobte, en un magnífic salt sobre la Història, Catalunya es trobava en possessió d'una personalitat jurídica. A la superfície en la qual es defineixen les realitats del dret i de la política apareixia una figura nova —fins llavors sols coneguda en el món del sentiment col·lectiu— que, amb decisió vital, volia establir enèrgicament les bases de la seva existència. Instantàniament, des del primer dia, el desig d'una Universitat va prendre un lloc a primer rengle.

Era, primer que tot, un sentiment: difús en certes zones, precís en moltes intelligències; però apassionadament present arreu del país. De mica en mica, el volum de l'expansió sentimental s'anà reduint sota el contorn rígid de la legislació.

En aquest trànsit del sentiment a la llei, s'anaren quedant pel camí tot un munt indefinit de solucions, que podien ésser i no van ésser. La Universitat, afany bàsic de la nostra existència col·lectiva, que inicialment podia ésser de mil maneres, va quedar fixada per la legislació en una certa i determinada manera d'ésser. Abans que tot calia ésser lleial amb els fets, manejar la realitat amb una rigorosa netedat de conducta. Aquesta és l'experiència del 1933.

Però per a Catalunya i per a nosaltres, en definitiva, el problema no es reduïa a reformar la vella Universitat de Barcelona dels abusos inveterats; era, sobretot, projectar i ordenar l'esperit del nostre poble en un òrgan de creació científica, de cultura superior.

I l'eficàcia del que s'ha fet resideix exactament en això: que s'ha vist que Catalunya pot tenir una Universitat; que Catalunya, com a poble, posseeix aquella capacitat específica que dona dret a afrontar, en totes les dimensions, els problemes de l'organització de la cultura creacional.

D'ara endavant, vulguem o no, el problema universitari es situarà sempre al centre de les nostres preocupacions col·lectives; ens perseguirà incessantment com un neguit col·lectiu del qual ja no ens podrem deslliurar mai més. En tots els viratges del camí històric de Catalunya hi haurà el senyal d'atenció, la bandera indicadora d'un punt essencial de la nostra existència. Enfront d'aquesta realitat no hi ha cap força ni cap dret que tinguin autèntica i radical vigència.

Aquesta ha estat, en definitiva, l'obra del Patronat universitari al servei de Catalunya i, a través de Catalunya, al servei de la cultura i de la ciència.

EL PATRONAT NO NECESSITA QUE SE'L DEFENSI

Abans de venir en aquesta tribuna m'ha semblat que potser algú s'imagina que en aquesta conferència em proposo fer la defensa del Patronat. No ho cregueu pas. Ni un moment no he tingut una semblant intenció. En primer lloc, no em fa l'efecte que el Patronat necessiti defensa. I, en tot cas, no necessitaria pas la meva. Encara que la funció de defensar constitueix la base del noble ofici que professo juntament amb el de mestre de futurs juristes i advocats, tinc com a segur que si el Patronat es trobés en situació d'haver de cercar defensor, per variadíssimes raons no em vindria pas a buscar a mi. Homes hi hauria, revestits del màxim prestigi social i intel·lectual, que de grat s'encarregarien a gust d'una tasca tan fàcil com enaltidora.

No vinc, no, a defensar el Patronat. Vinc a ocupar-me d'una cosa molt més interessant. Vinc a parlar del que farem d'aquí endavant; del que farem entre tots, amb l'esforç de tots. Vinc a ocupar-me, en col·laboració amb vosaltres que m'escolteu —i que per això sol ja preneu part en la preparació de la gran obra que ens espera—, del futur de Catalunya i de la seva Universitat.

No vinc a defensar el Patronat, però és un fet notori que el Patronat ha estat combatut llargament. Pel que em proposo dir més endavant, la constatació d'aquest fet és inexcusable. Se'ns combaté aferrissadament i amb tota mena d'armes, lícites i il·lícites, i, si em permeteu, diré que de vegades fins i tot amb armes prohibides pel Dret de gents.

Els enemics han estat múltiples i variadíssims en relació

amb llur nombre total. L'exèrcit de combatents contra la nova Universitat ha mancat, més encara que de disciplina, d'uniformitat. No sé si se'n pot arribar a dir un exèrcit regular. Fins en aquells grups o escamots que apareixen amb una condició externa uniforme, la motivació de conducta és tan variada, que cal multiplicar-la de vegades pel nombre total dels components del grup.

Bé, doncs: per què tants atacs? Qui eren els nostres enemics, considerablement nombrosos i extraordinàriament variats en intencions?

Acabo de dir una paraula comprometedora. Comprometedora, és clar, per a mi. Vull dir que em compromet a fer un aclariment. He dit els *nostres* enemics. ¿Eren precisament enemics nostres o enemics de la Universitat? Jo crec que n'hi ha de totes dues menes. I cal que digui tot seguit que dels nostres o almenys dels meus (no sé si us semblarà excessivament pretensió que us digui que jo també tinc alguns enemics) no penso pas ocupar-me'n gens ni mica. N'hi ha, sens dubte, que, enemics més o menys aferrissats de la reforma, són, però, sobretot, enemics dels qui l'havien de dur a terme. I no cregueu pas que moltes vegades per motius directament personals, sinó per allò que expressa aquella dita castellana, que jo no coneixia fins que me la va dir un catedràtic numerari: «¡El amo, lejos!».

En arribar a aquest punt no puc estar-me de dir una cosa. M'hi crec obligat. I és que, sentint-ho molt, he de participar als enemics de la nova Universitat que han perdut, almenys, la meitat de llurs armes; perquè nosaltres, ja des del primer moment, vàrem deixar extingida tota qüestió

personal i tota ambició de figurar d'una manera o altra en el govern de la Universitat. No hem desitjat ni desitgem, ni farem res perquè es restableixi la nostra posició personal. No ens interessa ésser res; i sobretot, no *necesitem* ésser res. En tenim prou amb ajudar a la tasca de *fer* la Universitat; amb portar-hi el nostre esforç innominat, part indivisa de l'esforç de tots. Treballaríem, si fos cas, amb pseudònim. El que volem és que la Universitat sigui, existeixi plenament, per damunt d'interessos mesquins i de lluites inútils.

Els nostres enemics, doncs, perden el temps. No hi ha res a fer. Ens poden donar per ben morts com a patrons; i —per mi— si volen, també com a particulars.

En el camí que habitualment segueixen no ens hi trobaran pas; i si ara jo m'ocupo d'ells no és més que per una raó: perquè el futur de la nostra Universitat ha d'ésser assegurat amb mesures precautòries. Res més.

LA LLUITA CONTRA LA UNIVERSITAT

En primer lloc, els enemics de la Universitat han pogut triar sempre el camp de batalla. En això ens han superat llargament. Han pogut triar també el moment de la batalla. La iniciativa de la lluita ha estat sempre d'ells. I és que, senyors, nosaltres no anàvem a combatre; mai no ens vàrem preparar per a combatre ningú. Ni teníem temps ni ho volíem fer. El que volíem fer era una Universitat. No vàrem combatre mai ningú; però —Déu meu!— vàrem haver d'acudir constantment al camp de batalla; al camp de batalla triat pels enemics; i contínuament vàrem haver de suportar que

ells, des dels reductes que premeditadament s'havien construït, ens bombardegessin amb particular insistència.

Els reductes eren també diversos: sempre, però, externs a la Universitat; forans respecte al problema espiritual i genuí de la Universitat. Qüestions fàcilment suscidades o intencionadament aprofitades, segons el moment. Una primera característica de la campanya contra la Universitat de Barcelona és el desplaçament total de la qüestió fora del recinte clar i estricte dels problemes universitaris.

Per a això comptaven amb recursos admirables. Tota una línia de ressorts emplaçada, d'una banda, des de l'ambient agitat, apassionadament agitat, d'un poble que fa el primer assaig de vida autonòmica, fins al cúmul indestriable d'interessos creats que el nou règim molestava i refrenava.

Així es van fer ressonar en l'ambient del problema universitari tot un seguit de qüestions fàcils a la demagògia. Tota una desfilada de llocs comuns va ésser organitzada en honor i profit de la campanya contra la Universitat. Dels quals, dos varen superar probablement tota la resta en estridència i en eficàcia enterbolidora: la manca d'esperit democràtic i —ja us ho podeu imaginar!— el separatisme. La nova Universitat no era democràtica; la nova Universitat anava contra els obrers; la nova Universitat anava —no cal dir-ho— contra la unitat de la pàtria. Anava, ai las!, també —cal dir-ho— contra les Acadèmies preparatòries, contra els apunts a 60 pessetes, contra el favor en els exàmens i la simulació en l'ensenyament. Senyors, era certament intolerable: la nova Universitat anava contra tot!

LA BANDERA DE L'AUTONOMIA

De tots els atacs n'hi havia un que es va concriar especialment en els recons de la casa i que a còpia d'anar i venir pels claustres i passadissos va arribar a adquirir un volum considerable i es manifestà en les més variades formes, orals i escrites. Mirant cap al futur, crec que convé considerar-lo un instant. Portat, potser, més ordenadament que els altres, era fogosament conduït sota la bandera —avui totalment destenyida, Déu sap per què!— d'un autonomisme frenètic. Els atacants eren, abans que tot i sobre tot, autonomistes. Rabiosament autonomistes. I era considerablement intolerable que la Universitat fos regida per un Patronat en lloc d'ésser veritablement autònoma. El problema era que la Universitat fos autònoma: millor o pitjor, però autònoma. Allò que se'n diu autònoma de veres.

Els enrolats en aquella llampant bandera —que avui, ja dic, ha perdut el color— procedien de camps ben diversos: des del catalanisme més o menys històric fins al grup de servidors actius de la dictadura de Primo de Rivera; tots units ara en una magnífica i eloqüent solidaritat i disposats a lluitar com un sol home en defensa de la veritable autonomia de la Universitat de Barcelona.

I en què havia de consistir, senyores i senyors, aquesta tan preada autonomia? Senzillament: que la Universitat es governés ella mateixa. La cosa no pot ésser més clara. Que es governés ella mateixa vol dir que la regís el claustre de professors, magna assemblea representativa.

Democràcia, autonomia. Un frenesí de portar a la

Universitat els conceptes de la política. I no deixa d'ésser curiós que per a la implantació a la Universitat d'un mètode de la política, com és la democràcia, es comptés només amb la figura no certament massa brillant del claustre universitari, del qual en tota la seva llarga existència no se sap cap obra positiva, si no és justament l'anul·lació d'un intent d'autonomia; per cert, sense Patronat.

Ja és prou interessant, d'altra banda, que molts dels qui no poden encarar-se amb cap problema universitari si no van ben armats del mètode democràtic rebutgin enèrgicament aquest mètode de govern en el lloc que li és propi, que és la política. Curiosa transposició!

Intentar conduir una Universitat amb les mateixes normes, sistemes i doctrines de la vida política és, almenys, absurd. La Universitat és aristocràcia i jerarquia: aristocràcia espiritual i jerarquia de valors intel·lectuals i ètics. No portem, senyors —per favor!— la política a la Universitat.

LA CONSIDERACIÓ JURÍDICA DE L'AUTONOMIA UNIVERSITÀRIA

En tot això que vaig dient hi ha un aspecte jurídic que no em puc estalviar de destacar. Permeteu-me que el séc professional em domini uns moments i deixeu-me, amb ull de jurista, tractar de precisar; de corregir les monstruoses deformacions a què s'ha arribat, ço és, portar la qüestió al terreny de la realitat del dret, al terreny de les concrecions jurídiques. Què és i què pot ésser una Universitat com a persona jurídica? Excuseu-me si us he de dir coses que sap

un alumne de segon any. Les persones jurídiques, en Dret privat i en Dret públic, tenen dues formes fonamentals: persones que regeixen llurs negocis per una pluralitat d'individus, per la voluntat dels components (associacions), i persones que van regides per una voluntat establerta al moment de crear-les, per la voluntat d'un fundador (fundacions); tipus associació i tipus fundacional. I no n'hi ha d'altre. Traspasat tot això al Dret Públic, que aprofita sovint les formes clàssiques creades pel Dret Privat, tenim d'una banda, les Corporacions; de l'altra, els Establiments públics.

Doncs bé, senyors: la deformació consisteix a tractar com una Corporació de Dret públic, a voler regir com una corporació política el que no és ni pot ésser sinó una institució de tipus fundacional, un Establiment públic.

A la Universitat el poder rector no pot pertànyer mai, per cap motiu ni fonamentació, als tècnics. Aquests hi són per a prestar un servei i no per a altra cosa.

Una Universitat, sigui de l'Estat, d'una regió o particular, té la seva estructura determinada per la voluntat, pel poder fundacional, de l'Estat, de la regió o del particular, i és exactament aquesta voluntat la que fixarà qui hagi d'exercir el poder dirigent. I si el qui exerceix el poder de governar no és el propi fundador, és que per delegació l'encomana a algú altre.

I aquest és el cas de la Universitat de Barcelona. Com totes les de l'Estat, estava regida per la voluntat del ministre d'Instrucció Pública. Amb el règim d'autonomia i a través d'un pacte del Govern de l'Estat amb el de la Generalitat, la

regí un Patronat mixt, de representació d'ambdós governs. Aquest és el legítim govern de la Universitat autònoma, i no pas l'assemblea o junta dels tècnics, com si es tractés d'una corporació política, com si fos un ajuntament, que deu l'existència a la voluntat popular expressada en el sufragi.

I si volem imaginar un tipus diferent d'universitat, una universitat-corporació, serà absolutament impossible que estigui constituïda per un cos de buròcrates tècnics, triats i estructurats com qualsevol altre cos de l'administració de l'Estat. Es necessita una imaginació desbordada per a transmutar en una corporació pública el conjunt dels catedràtics d'una universitat units, singularment, per l'escalafó i per un nombre més o menys considerable de neguits burocràtics.

Malgrat tot això, jo m'explico que hi hagi qui pugui creure, de bona fe, que l'autonomia universitària consisteix en un govern de la universitat per l'assemblea de tots els qui la componen. Històricament hi ha un tipus d'universitat que és, en definitiva, una corporació d'estudiants. Admetem que, en el nostre cas, ho fos d'estudiants i professors.

Però resulta que quan ha arribat per a aquells terribles autonomistes el moment de poder realitzar llurs concepcions universitàries, han contemplat impassibles, si no satisfets, que fossin exclosos totalment els estudiants de la direcció de la vida universitària. I no han alçat la veu ni per comentar-ho.

I és que, senyors, ja ningú no pot aguantar-se més en posicions equívocues. Els moments han estat massa dramàtics per a poder seguir fent comèdia.

EL DEURE DE COL-LABORAR

Davant d'una obra positiva, la reacció va adoptar la forma d'un fàcil extremisme. Demagògia pura. El nou règim no era prou per a ells. En volien més, d'autonomia. Posició típicament reaccionària. Aquests són, senzillament, els fets.

I bé, senyors: ¿no era natural que els qui estaven disformes amb l'obra del Patronat, o amb l'Estatut d'autonomia, o amb la totalitat del règim de la Universitat de Barcelona, admetessin, malgrat tot, —si eren, com deien, autonomistes—, que la reforma era plausible, almenys en general, com a intent, i es posessin a treballar per completar-la o per modificar-la; possessin en joc llur diversitat espiritual per influir en la realització d'un pensament en discrepància? ¿No era natural que, sobretot i per damunt de tot, treballessin per no deixar malmetre les grans possibilitats d'una conjuntura històrica única?

Doncs no. Quan els contraris de la reforma, units casualment o qui sap per quins motius, posaven aquella famosa quarantena de firmes al peu d'uns documents en els quals es reclamava autonomia i més autonomia, en una memorable sessió de claustre varen veure clarament que tenien el camí obert a totes les iniciatives de reforma de l'Estatut universitari; que aquest només era intangible mentre no fos modificat pels camins legals. Se'ls va respondre, concretament, pel Patronat, invitant-los a puntualitzar els punts de la possible reforma; i, que se sàpiga, no hi ha hagut mai manera que en concretessin ni un. Clarament, senyors: ningú no va

formular mai el desig, l'intent de reformar l'autonomia universitària.

I això, us ho diré potser amb rudesia, no és lícit. En interès de la Universitat, no és lícit. En interès de la Universitat, tothom tenia el deure d'ajudar a la tasca feixuga del Patronat, plena sens dubte d'equivocacions inevitables, com a obra d'homes, encara que fos amb l'intent de rectificar-la, si, per damunt d'aquest intent hi havia el desig de millorar-la. Davant de l'esforç d'uns homes, almenys de bona voluntat, no és lícita l'actitud negativa de combatre sense donar raons.

Ara, històricament, hem vist de quina mena ben significativa era l'afany autòmic d'aquells enemics de la Universitat.

PER QUÈ S'HA COMBATUT LA NOVA UNIVERSITAT

Diguem les coses amb claredat. Crec que em fareu la mercè de no exigir-me que, per haver confessat la meua modestia, calli la meua manera de pensar.

S'ha combatut la nova Universitat no per res del que s'ha dit, frenèticament i demagògicament, sinó per por; per por de la seva bondat intrínseca, tot seguit revelada. Ha estat combatuda perquè era la germinació d'un nou esperit; perquè en pocs mesos havia establert les bases indestructibles d'un futur digne; perquè havia instal·lat dintre d'aquella casa una sèrietat de tracte, cordialment i sincerament respectuós entre professors i estudiants, i una netedat material i espiritual; perquè neixia amb una empenta tal, que fatalment havia d'esborrar, en molt poc temps, de la vida universitària

catalana tot aquell conjunt pintoresc i trist de les velles universitats espanyoles; perquè anava a substituir la vella disciplina casernària per una nova disciplina sota la qual s'enrolen els nostres xicots amb la major bona fe, amb la més noble decisió (disciplina interna i espiritual); perquè impossibilitaria que un professor fes broma amb l'ensenyament i es prengué de broma els estudiants, que un jurista examinés preguntant la diferència entre «un par al quiebro i un par al cambio»; perquè desapareixeria el tractament demagògic de la massa d'estudiants per l'excitació d'instints fàcils i primaris; perquè ja no podria passar que un rector es vengués a baix preu una part del solar universitari o fes pasturar cabres pel jardí.

Per tot això ha estat combatuda la nova Universitat. Per això i per altres motius semblants. Ha estat combatuda, ni més ni menys, perquè és una veritable Universitat i no la baluerna plena de simulacions que tants anys ha existit a Catalunya.

Ara bé: tot això no era pas temptador exhibir-ho. S'havia d'amagar sota els plecs d'una bandera fàcil i enlluernadora. Tot seguit es va trobar: el separatisme.

Doncs bé, senyors: cal, potser, que en parlem una mica, d'això. Es de tota urgència que en una qüestió que amaga constantment variades intencions, poques vegades nobles, rarament de bona fe, hi posem una mica de claredat. I de netedat de pensament. Es un tema que necessita ésser totalment desinfectat de contaminacions innobles o mesquines.

Es també precís aprofundir la qüestió, donar-li tota la dimensió que li pertoca. Encarar-s'hi resoludament, i mirar-la

amb serietat. La nostra relació espiritual amb els pobles d'Espanya vol, de moment, no ésser tractada superficialment. Si no és així no tindrem mai la possibilitat d'un contacte decorós i fructífer.

Mentre hi hagi, per exemple, una preocupació tan superficial com la d'anar fent estadístiques sobre els estudiants que parlen català i castellà o sobre el nombre de professors que usen l'una o l'altra llengua; mentre domini una tàctica policíaca de formar un cordó de protecció de la cultura castellana, com si aquesta es trobés en país enemic, o a la cultura catalana se la tracti com una cultura de segon grau, paternalment consentida, el problema no estarà, no ja resolt, sinó ni tan sols plantejat.

I com que jo estimo sempre més necessari plantejar els problemes que resoldre'ls, he de dir, breument, aquesta vegada, —i tot declarant per endavant que us parla un home en gran mesura tributari en la seva formació de la cultura castellana, que l'estima íntimament amb una passió considerable—, que no m'interessa la hipòtesi d'un possible retrocés de la cultura castellana a Catalunya. I si es produís, per un moviment natural de les coses, què? L'evitar-ho per mitjà d'estímuls externs, d'una ortopèdia social i política més o menys considerable o de mesures corrents de coacció, no faria sinó ofegar una realitat sota un miratge, i, en definitiva, no ens deixaria avançar ni un pas.

No; Catalunya ha de viure espiritualment en contacte amb la cultura castellana per una determinació espontània, per una decisió presa amb llibertat, i per això mateix eficaç i constructiva.

Senyors, la nostra posició no és la del sotmès que espera malhumorat una conjuntura d'evasió i que es retreu i baixa els ulls per por que es descobreixi l'escapatòria que projecta. No; jo us proposo que entre tots conduim una forta reacció contra aquesta psicologia desnodrida i trista. Nosaltres anem plens, amarats, d'optimisme, i amb el cap alt i el pensament a la mirada. Nosaltres no volem escapar, sinó intervenir. Nosaltres reclamem el dret d'existir amb els pobles d'Espanya a la nostra manera, amb el nostre accent propi i amb el timbre peculiar de la nostra veu. No som separatistes, però no podem tolerar que siguin altres els qui ens diguin quina ha d'ésser la nostra manera de participar en una coexistència espiritual. Una cultura catalana forta i afinada és un enriquiment del patrimoni espiritual de tots els pobles d'Espanya. I és el nostre vehicle de comunicació amb la cultura castellana. A través de la nostra l'estimarem i la farem pròpia, perquè el món de la cultura tendeix a l'expansió i no a la restricció. Per a nosaltres, senyors, Espanya existeix, primer, en català.

Per això volem la catalanització de la Universitat de Barcelona. Volem que la Universitat penetri profundament en el poble que li dona suport i vida. Volem que, a través de la Universitat, es catalanitzi Catalunya.

Perquè pensar que la convivència, a casa nostra, de la cultura catalana i la castellana es pot estructurar com un tractat de pau que posa fi a una guerra, en el qual cada un dels contractants procura conservar tots els guanys aconseguits, és simplement absurd. La forma del tractat o la del pacte civil, en la qual cada un dels interessats accepta aquella

solució perquè no en té d'altra, són manifestament inútils per a intentar enclore un problema de tanta volada espiritual com és aquest nostre. No; ni pactes, ni transaccions, ni mesures precautòries, de policia. S'està operant constantment amb una total inversió de valors. El que l'Estat ha de protegir fonamentalment a Catalunya és la cultura catalana, que és, senyors, —i no hi ha paradoxa— la de l'Estat espanyol a Catalunya. A la Generalitat correspondrà, com a problema *especial* del país que regeix, la protecció de la cultura castellana, que serà en aquest cas un problema de Catalunya. De tal manera això és així que si l'organització universitària es portés cap al camí de les dues Universitats, la primordial a organitzar, des d'un punt de vista espanyol, com a interès preferent de l'Estat, seria la catalana. I a la Generalitat correspondria el dret —més potser que el deure— de crear la castellana, com una organització especial de Catalunya.

Ens entestem a mantenir una pugna confusionària. Per a nosaltres el que hi ha d'espanyol, de possibilitat de vida espanyola a Catalunya i per als catalans, és, primordialment, el català, la cultura catalana.

LES OPOSICIONS

La futura Universitat té un camí clar, un camí d'amplària encoratjadora. Cal, però, que des d'ara, i dic això sobretot perquè bona part dels qui m'escolten són estudiants universitaris, mirem que la nostra ruta quedi lliure de certs obstacles especialment perillosos. Dos d'ells sobretot representen els punts de suport de tota la vellúria criada i mantinguda

fins ara a les Universitats, Font de simulació i engany i marca tristíssima de l'esterilitat d'un règim. Vull dir els exàmens i les oposicions.

Cal abans que tot advertir que la tasca és difícil. L'un i l'altre d'aquests dos flagells de la vida universitària són profundament arrelats a la nostra manera d'ésser. Es clar que per motius sensiblement diferents.

Les oposicions tenen allò que s'anomena prestigi. Els exàmens per assignatures, tal com s'han fet fins ara a les universitats espanyoles, són sobretot un mecanisme còmode i fàcil.

Les oposicions són un exemplar típic de la vida espanyola, únic probablement al món. Barreja d'atzar i de picardia, tenen dos ingredients dels més valorats per la gent del país. Hi ha un tant de lluita, un temptador joc d'amistats i relacions de societat, i la lluentor fàcil i espectacular d'un torneig públic, que té el seu públic. Hi ha un triomfador que, en pocs moments, passa de vulgar desconegut a la categoria oficial de savi; camí certament més brillant i engrescador que el llarg i difícil d'una vida de treball consagrada a la ciència. Hi ha la seductora possibilitat que un jove de 21 anys guanyi una càtedra i, acompanyat de l'orgull familiar i de l'admiració dels amics, passi de cop a ocupar solemniament la categoria de prodigi públic. Hi ha també el fet que les càtedres es guanyen, es conquisten; un petit regust de botí o adquisició guerrera. Per això les càtedres es tenen *en propietat*, i se'n *pren possessió*. Són dels catedràtics que se les han guanyades. Curiosa construcció de conceptes del Dret Públic amb tota la tècnica i els elements del Dret Privat,

dintre de la qual la idea primordial del servei públic gairebé desapareix i s'anulla.

A favor del prestigi de les oposicions, anotem, encara, l'adquisició instantània d'un benestar, que si bé és migradet, dura tota la vida. A l'altra banda de les oposicions —joc d'atzar i de recursos— hi ha la dolça terra de promissió, potser no massa rica, però —això sí— ben descansada, sense més perill ni surts que els que puguin venir de la pròpia inquietud de consciència. Una patent per a no fer res fins a la jubilació. Un professor alemany assenyalava un aspecte interessant del nostre sistema —per ell, és clar, extremadament curiós— i deia: «Les oposicions us eviten molts llibres dolents». Potser sí. Es certament possible que la força que s'esmerça en les oposicions es polaritzaria en altre cas cap a a la producció bibliogràfica. Qui sap fins a quin punt les oposicions són moltes vegades un mitjà efectiu d'esterilització. De totes maneres, entre aquella producció, morta abans de néixer, bé hi podria haver, si es realitzés, algun llibre bo o almenys acceptable.

Convé, senyors, per la salut de la nova Universitat, que aixequem ben alta la bandera de la lluita contra les oposicions i contra el seu producte genuí, que és el catedràtic propietari de la càtedra, que amb aire de senyor feudal administra una justícia acadèmica, afortunadament incruenta.

ELS EXÀMENS

Al voltant dels exàmens per assignatures es nodreixen els pitjors mals de la vella Universitat espanyola. Els exà-

mens per assignatures són un mecanisme que, esmicolant els estudis universitaris en una sèrie d'acrobatismes mnemònics, treu a l'estudiant tota virtut de coordinació i de síntesi. L'estudiant que durant els vuit mesos de l'any acadèmic ha estat condemnat a la més absoluta passivitat mental no pot donar a fi de curs altra cosa que una repetició fonogràfica d'allò que ha sentit dir a classe i que ell mateix ha repetit de manera memorística quan li han preguntat la lliçó. L'examen treu a l'estudiant tota possibilitat de treballar seriósament durant el curs. L'examen és el signe tràgic de l'esterilitat universitària. Destruïx en l'alumne tot l'afany de saber i d'estudiar. L'estudiant estudia per l'examen. Es degrada en recluta acadèmic sotmetent-se al professor; no amb una noble disciplina espiritual, sinó amb una supeditació interessada i externa. L'examen mata en l'estudiant la lliure responsabilitat i és la garantia més ferma de la ineptitud d'una part del professorat. Es sobretot un mètode tan absurd per a comprovar l'aptitud de l'estudiant, per a adonar-se del conjunt de coneixements que va adquirint al llarg de la carrera, que inverteix exactament els elements del problema, i, en lloc de contemplar l'estudiant en la seva total unitat espiritual i humana com a subjecte de cultura dotat d'una aptitud determinada, esmicola la personalitat de l'estudiant en un conjunt innombrable de mecanismes freds i ineficaços, a través dels quals es comproven, si de cas, una sèrie de coses inútils que fan desaparèixer allò que és motiu i eix de la tasca docent: l'estudiant.

El nostre lema ha d'ésser també: contra els exàmens, contra la multiplicació d'exàmens. L'ideal fóra que el propi

estudiant donés la pauta de la prova a realitzar. ¿No és precisament a ell a qui interessa, per damunt de tot, demostrar un cert grau de coneixements i d'aptitud? Qui millor que ell? I, a proposta de l'estudiant, el Tribunal establirà definitivament en cada cas el tipus d'examen.

Fora d'això, cal que quedi per sempre desterrat l'examen per assignatures i que sigui substituït per exàmens globals, de conjunt, que facin aparèixer davant del tribunal la personalitat sencera de l'alumne, tal com realment és, amb el conjunt dels coneixements que ha adquirit i demostrant quina és la seva aptitud per a manejar-los. La reforma dels exàmens és la garantia més segura de millorament espiritual d'estudiants i professors.

LA MISSIÓ DE LA UNIVERSITAT

Senyors, la nova Universitat ja existeix. El que cal és que li assegurem una vida eficaç i digna. Vulguem-ho o no, en ella es projectarà l'esperit del nostre poble. Jo la imagino, com corresponent als nostres mitjans, modesta però decorosa. Lluny de tota megalomania, la veig petita en dimensió i clara d'esperit; plena de vida interior i per fora estricta. Omplint aquell sentit total a què ha d'aspirar una Universitat: òrgan de cultura, formació de les noves promocions. Amb quina tristesa ens apareix la trajectòria de la vella Universitat, òrgan destructor, terriblement destructor de la joventut, de les promocions que l'una darrera l'altra han anat entrant a les seves aules! Hi ha, reiterat i irreformable, un crim de lesa joventut.

La Universitat té una clara i definida missió. L'obligació moral —religiosa, potser— de la Universitat és sortir a la vida social i portar al poble la veu del saber desinteressat i noble. La Universitat és òrgan de cultura. A la Universitat s'ha de formar el caràcter de les futures generacions. ¿Qui més que la Universitat està obligat a estudiar els mals de la pàtria i a emprendre l'educació política del poble?

La Universitat és també preparació concreta per a les activitats de la vida social. En suma, preparació professional.

La Universitat és, en fi, investigació i creació. La Universitat és òrgan de creació científica.

Ens cal afinar el tipus de professor. L'investigador no és pas sempre un mestre. De l'investigador, de l'home de ciència, el que importa sobretot és l'obra. És possible que el valor humà d'un investigador es liquidi amb dèficit. La funció docent, en canvi, pressuposa en el qui l'exerceix un valor humà fonamental. No cal que el professor sigui un investigador, però cal que sàpiga transmetre la ciència creada, la cultura, als seus deixebles. ¡Lluny de la nova Universitat el catedràtic que només s'acosta a l'estudiant per afalagar-lo demagògicament, procurant despertar-li els instints primaris de més petita valoració; tot plegat per bastir-se còmodament una plataforma defensiva!

Es precis acostar-se a l'estudiant sincerament, modestament, amb decisió tenaç d'ajudar-lo a lluitar i amb esperit de sacrifici. Disposats a donar tot allò que espiritualment es posseeix, sense egoisme ni vanitat.

Ja us deia en començar que aquesta conferència se m'havia anat fent extraordinàriament voluminosa. Temo esgotar la

vostra benvolença si us parlo encara més. Potser amb les coses que he tractat de comunicar-vos n'hi haurà prou perquè aquest cicle quedi clos mirant cap a un futur esplendorós, que és, jo ho crec així, íntegrament nostre.

La nova Universitat ja existeix. Catalunya ja té una Universitat. Si en dubtéssiu, hi ha un fet que us convencerà. S'ha remogut definitivament l'obstacle que destorbava la seva aparició. La nova Universitat existeix, perquè la vella és ben morta; morta irremissiblement, amb tots els seus abusos i simulacions. Ningú no la podrà ressuscitar. És inútil que s'intenti fer ni un pas endarrera. En queda el cadàver; i és que, amb la seva gran mole, és possible que li passi com conten dels elefants —jo no sé si és cert o no—, que després de morts encara s'aguanten drets una estona.

La nova Universitat ja existeix, perquè Catalunya està en condicions per a aquesta realització. Catalunya té ja el grau de maduresa necessari perquè des d'ara en el sistema dels seus valors espirituals es col·loqui a primer rengle la Universitat. Catalunya ha de projectar el seu esperit no sols en la dimensió sentimental, sinó també en la intel·lectual, creadora. Pot fer-ho. El moviment espiritual català, llançat inicialment en una explosió sentimental, pot assolir avui les dimensions d'un moviment total de cultura. La llengua catalana, instrument indispensable de la nostra expressió, ha estat molt de temps reduïda a limitades possibilitats. Adaptable només a l'expressió literària, i encara, de moment, a la lírica, assoleix de mica en mica la total expansió en el camp de la nostra espiritualitat. La llengua es precisa, s'enriqueix i es

fa estricta a la vegada; i avui, per obra d'un conjunt d'homes benemèrits, per l'obra, sobretot, de Pompeu Fabra, que ha pogut presidir, amb tot honor, primer el renaixement de l'idioma i després la desclosa de la nova Universitat, la llengua catalana ha adquirit aquell poder expressiu revelador de plena maduresa.

Jo crec que a tots ens lliga una convicció; la convicció que si Catalunya vol arribar a una plenitud espiritual; si vol deixar en totes les dimensions d'ésser província; si vol establir d'una manera inesborrable el seu contorn de poble amb fesomia pròpia; si vol que la seva veu soni amb un timbre peculiar en el món dels pobles civilitzats, és precís que tingui l'òrgan superior de cultura creadora. Es una prova certament decisiva. Això, però, no ens treurà pas la confiança. L'experiència és difícil, però és necessària, i cal que ens trobi coratjosament resolta a realitzar-la. L'esforç haurà d'ésser tenaç, haurà d'ésser persistent fins al sacrifici. Però l'èxit ens assegurarà allò que encara fins avui no hem conegut: una existència de plenitud.

Catalunya ha de voler enèrgicament, apassionadament —amb passió freda i serena, que és la de les grans realitzacions—, la seva Universitat. El que s'ha fet fins avui és substancialment indestructible i fructificarà amb abundor. No hi haurà rutines ni interessos creats que tinguin força per a deturar-ho.

La legió que ha de realitzar la magna obra ja està formada. Els estudiants, que a la vella Universitat eren carn de canó de llista i examen, hi portaran la puresa de la intenció, una resolució d'actuar, digna i severa, i una nova disciplina,

que la Universitat no és escola de rebellia, sinó de jerarquia espiritual.

Els intel·lectuals i els polítics hi portaran pensament i direcció. Tot català, tot home que visqui civilment entre nosaltres, hi posarà una noble passió, encesa en el foc de la voluntat de donar al nostre poble el seu òrgan suprem d'expressió espiritual.

Senyors, avui no hi ha a Catalunya cap empresa més elevada, noble i temptadora, que dotar el nostre esperit en plena maduresa d'una Universitat. L'empresa és vostra, és de tots. Només us prego que m'hi deixeu apuntar com a soldat de rengles.

I N D E X

	<u>Pàgs.</u>
DEDICATÒRIA	VII
E. FONTSERÈ: Parlament introductorí	I
J. PUIG I CADAFALCH: Problemes actuals de la Universitat catalana	7
A. PI I SUÑER: Els Congressos Universitaris i l'Autonomia	33
J. ESTELRICH: El problema cultural de Catalunya i la seva situació jurídica	61
PERE COROMINES: La lluita per la Universitat	99
POMPEU FABRA: L'obra de la Universitat autònoma	129
M. SERRA I MORET: Popularització de la Cultura Universitària	153
J. XIRAU: La Universitat futura	175

